

SENSEI MUZIK Sekolah Seni Malaysia TINGKATAN 3

RUKUN NEGARA

Bahwasanya Negara Kita Malaysia
mendukung cita-cita hendak:

Mencapai perpaduan yang lebih erat dalam kalangan seluruh masyarakatnya;

Memelihara satu cara hidup demokrasi;

Mencipta satu masyarakat yang adil di mana kemakmuran negara akan dapat dinikmati bersama secara adil dan saksama;

Menjamin satu cara yang liberal terhadap tradisi-tradisi kebudayaannya yang kaya dan pelbagai corak;

Membina satu masyarakat progresif yang akan menggunakan sains dan teknologi moden.

MAKA KAMI, rakyat Malaysia,
berikrar akan menumpukan
seluruh tenaga dan usaha kami untuk mencapai cita-cita tersebut
berdasarkan prinsip-prinsip yang berikut:

**KEPERCAYAAN KEPADA TUHAN
KESETIAAN KEPADA RAJA DAN NEGARA
KELUHURAN PERLEMBAGAAN
KEDAULATAN UNDANG-UNDANG
KESOPANAN DAN KESUSILAAN**

(Sumber: Jabatan Penerangan, Kementerian Komunikasi dan Multimedia Malaysia)

KURIKULUM STANDARD SEKOLAH MENENGAH

SENI MUZIK SEKOLAH SENI MALAYSIA

TINGKATAN

PENULIS

Amir Hamzah bin Nordin
Wilson Stephen Tingon
Mohd Dzurri bin Bachok

EDITOR

Fazilah binti Mohamedeni
Nada Haifaa binti Remlle

PEREKA BENTUK

Mohd Ashrul bin Zainal Alam

Dewan Bahasa dan Pustaka
Kuala Lumpur
2018

KEMENTERIAN PENDIDIKAN MALAYSIA

No. Siri Buku: 0098

KK 780-221-0102011-49-2086-20101

ISBN 978-983-49-2086-9

Cetakan Pertama 2018

© Kementerian Pendidikan Malaysia 2018

Hak Cipta Terpelihara. Mana-mana bahan dalam buku ini tidak dibenarkan diterbitkan semula, disimpan dalam cara yang boleh dipergunakan lagi, ataupun dipindahkan dalam sebarang bentuk atau cara, baik dengan cara elektronik, mekanik, penggambaran semula maupun dengan cara perakaman tanpa kebenaran terlebih dahulu daripada Ketua Pengarah Pelajaran Malaysia, Kementerian Pendidikan Malaysia. Perundingan tertakluk kepada perkiraan royalti atau honorarium.

Diterbitkan untuk Kementerian Pendidikan Malaysia oleh:

Dewan Bahasa dan Pustaka,

Jalan Dewan Bahasa,

50460 Kuala Lumpur.

No. Telefon: 03-21479000 (8 talian)

No. Faksimile: 03-21479643

Laman Web: <http://www.dbp.gov.my>

Reka Letak dan Atur Huruf:

Dewan Bahasa dan Pustaka

Muka Taip Teks: Candara

Saiz Muka Taip Teks: 11 poin

Dicetak oleh:

Percetakan Rina Sdn. Bhd.,

Lot 45, Persiaran Mewah,

Bandar Tun Razak,

56000 Cheras,

Kuala Lumpur.

PENGHARGAAN

Penerbitan buku teks ini melibatkan kerjasama banyak pihak. Sekalung penghargaan dan terima kasih ditujukan kepada semua pihak yang terlibat:

- Jawatankuasa Penambahbaikan Pruf Muka Surat, Bahagian Buku Teks, Kementerian Pendidikan Malaysia
- Jawatankuasa Penyemakan Pembetulan Pruf Muka Surat, Bahagian Buku Teks, Kementerian Pendidikan Malaysia
- Jawatankuasa Penyemakan Naskhah Sedia Kamera, Bahagian Buku Teks, Kementerian Pendidikan Malaysia
- Pegawai Bahagian Buku Teks, Kementerian Pendidikan Malaysia
- Pegawai Bahagian Pembangunan Kurikulum, Kementerian Pendidikan Malaysia
- Jawatankuasa Peningkatan Mutu, Dewan Bahasa dan Pustaka
- Panel Pembaca Luar, Dewan Bahasa dan Pustaka
- Editor Pembaca Pruf, Dewan Bahasa dan Pustaka
- Jabatan Kebudayaan dan Kesenian Negara, Kementerian Pelancongan dan Kebudayaan Malaysia
- Akademi Seni Budaya dan Warisan Kebangsaan (ASWARA)
- EMI Music Publishing Malaysia Sdn. Bhd.
- Sugam Karnatica

Terima kasih juga ditujukan kepada organisasi dan orang perseorangan yang bersama-sama menjayakan penerbitan buku teks ini.

KANDUNGAN

Pendahuluan	vi
Penerangan Ikon	viii
Unit 1 Budaya dan Tradisi	1
• Pernafasan, Nyanyian – <i>Kain Songket Suara 1</i>	2
• Garis Leger dan Nilai Not	4
• Lontaran Suara, Nyanyian – <i>Kain Songket Suara 2</i>	6
• Meter, Bar dan Garis Bar	8
• Caklempong – <i>Anak Burung Baniong</i>	10
• Pic dan Dinamik, Nyanyian – <i>Kain Songket Suara 3</i>	12
• Nyanyian – <i>Kain Songket Suara 1, 2 dan 3</i>	14
• <i>Karnatak</i>	16
• <i>Musical Instrument Digital Interface (MIDI)</i> dalam Dunia Muzik	18
• Penilaian	20
Unit 2 Kesetiaan	21
• Artikulasi, Nyanyian – <i>Payung Mahkota Suara 1</i>	22
• Tanda Kromat	24
• Nyanyian – <i>Payung Mahkota Suara 2</i>	25
• Skel	26
• Caklempong – <i>Cantik Manis</i> , Disiplin Pemuzik dalam Ensembel	28
• Nyanyian – <i>Payung Mahkota Suara 3, Payung Mahkota Suara 1, 2 dan 3</i>	32
• Skel Minor Harmonik	35
• Kajian Karnatak	37
• MIDI dalam Penciptaan Muzik	38
• Penilaian	40
Unit 3 Cinta akan Negara	41
• Skel Minor Melodik	42
• Nyanyian – <i>Selamat Pergi Pahlawanku Suara 1</i>	44
• Terminologi	45
• Nyanyian – <i>Selamat Pergi Pahlawanku Suara 2</i>	47
• Tatacara Penggunaan MIDI dan Audio Interface ke Komputer	48
• Gamelan Melayu – <i>Perang</i>	50
• Sewang	52
• Memproses Fail MIDI ke <i>Digital Audio Workstation (DAW)</i>	54
• Nyanyian – <i>Selamat Pergi Pahlawanku Suara 3</i>	55
• Jeda	56
• Penilaian	58
Unit 4 Perpaduan Budaya	59
• Nyanyian – <i>Selamat Pergi Pahlawanku Suara 4</i>	60
• Nyanyian – <i>Selamat Pergi Pahlawanku Suara 1, 2, 3 dan 4</i>	61
• Folio DAW	64

• Gamelan – <i>Kunang-kunang Mabuk</i>	65
• Orkestra Mini – <i>Tari Tualang Tiga</i>	66
• Meneroka Fail MIDI	72
• Mengedit Skor Muzik	74
• Penilaian Sewang	75
• <i>Virtual Studio Technology (VST)</i>	76
• Penilaian	78
Unit 5 Muzik Interaktif	79
• Eksplorasi dengan VST	80
• Etika sebagai Penyanyi, Nyanyian – <i>Kereta Lembu Suara 1</i>	82
• Penghasilan Muzik Menggunakan DAW	84
• Nyanyian – <i>Kereta Lembu Suara 2</i>	86
• Penilaian <i>Karnatak</i>	87
• Membanding Beza Skel Minor Harmonik dan Minor Melodik	88
• Dialog tentang Sewang dan <i>Karnatak</i>	89
• Menyunting Data MIDI dan Audio	90
• Nyanyian – <i>Kereta Lembu Suara 3, Kereta Lembu Suara 4</i>	92
• Penilaian	94
Unit 6 Kesepakatan	95
• Nyanyian – <i>Kereta Lembu Suara 1, 2, 3 dan 4</i>	96
• Orkestra Mini – <i>Yue Liang Dai Biao Wo De Xin</i>	99
• Etika dalam Persembahan	105
• Penghasilan Karya Muzik	106
• Penghasilan Lagu Tema	108
• Pembentangan Teori Muzik	109
• Penilaian	110
Unit 7 Alat Muzik Utama	111
• Vokal	112
• Saksofon	118
• Piano	126
• Gitar	133
• Violin	139
• Flut	146
• Klarinet	153
• Trompet	160
• Gambus	167
Glosari	173
Senarai Rujukan	176

PENDAHULUAN

Buku teks *Seni Muzik Sekolah Seni Malaysia (SSeM) Tingkatan 3* merupakan kesinambungan daripada penerbitan buku teks *Seni Muzik SSeM Tingkatan 2*. Selain buku teks, Program Penerbitan Buku Teks bagi Kegunaan Mulai Tahun 2019 ini turut disertakan dengan *Digital Video Disc (DVD)* audio bagi membantu aktiviti pengajaran dan pembelajaran di sekolah. Kandungan buku teks ini ditulis berdasarkan Dokumen Standard Kurikulum dan Pentaksiran (DSKP), Kementerian Pendidikan Malaysia bagi memenuhi kehendak Kurikulum Seni Muzik SSeM dan menepati hasrat Falsafah Pendidikan Kebangsaan. Selain itu, matlamat pembelajaran seni muzik adalah untuk melahirkan insan yang seimbang dan kreatif, berilmu dan berkemahiran dalam bidang muzik, berketerampilan dan mempunyai jati diri serta dapat menghargai dan menikmati kesenian ciptaan Tuhan secara intelektual. Di samping itu, hasrat kurikulum untuk melahirkan murid yang mempunyai Kemahiran Abad Ke-21 seperti berdaya tahan, mahir berkomunikasi, pemikir dan bersifat ingin tahu turut diselitkan secara tidak langsung dalam kandungan buku teks ini.

Buku teks ini disusun dan ditulis dengan teliti berdasarkan enam bidang pembelajaran yang menjadi tunjang utama, iaitu Muzik, Budaya dan Masyarakat, Ensemبل Vokal, Ensemبل Muzik Malaysia, Teori Muzik, Ekspresi Kreatif dan Alat Muzik Utama. Setiap unit dimulakan dengan halaman rangsangan yang bertujuan untuk menarik minat murid terhadap isi pembelajaran. Pada setiap unit juga terdapat kandungan pembelajaran, aktiviti, latihan serta penilaian. Selain itu, ikon seperti Bermain Muzik, Audio, Karya Muzik, Bernyanyi, Mari Menulis, Dunia Muzik serta Permainan ditulis dan disusun sebagai penyendal antara teks dengan grafik bagi membolehkan murid menguasai dan mengaplikasikan pengetahuan, kefahaman dan kemahiran dalam bidang muzik yang telah dipelajari. Elemen Merentas Kurikulum (EMK) juga diberikan penekanan dalam penulisan buku teks ini selain elemen Kemahiran Berfikir Aras Tinggi (KBAT) yang bertujuan untuk melahirkan murid yang boleh berfikir secara rasional dan kreatif. Di samping itu, buku ini juga diselitkan dengan maklumat dan nota guru yang boleh dijadikan panduan semasa guru menjalankan aktiviti pengajaran dan pembelajaran.

Guru digalakkan menggunakan kreativiti sendiri untuk menyesuaikan bahan dan mempelbagaikan aktiviti yang disediakan dalam buku teks ini mengikut situasi persekitaran semasa proses pengajaran dan pembelajaran sama ada di dalam kelas atau di luar kelas. Hasrat dan harapan penulis agar buku teks ini dapat digunakan sebagai bahan rujukan guru dan rakan bimbing kepada murid dalam menjayakan aktiviti pengajaran dan pembelajaran. Guru juga perlu menghayati DSKP dan memahami penggunaan buku teks agar pengajaran dan pembelajaran akan menjadi lebih terancang dan menarik. Nota guru

yang disediakan di bahagian bawah setiap halaman boleh dijadikan panduan kerana penulis turut mencadangkan beberapa aktiviti yang boleh dilakukan oleh guru. Namun, guru digalakkan menggunakan kreativiti sendiri dalam mengendalikan aktiviti yang sesuai dengan kandungan pembelajaran.

Ensemبل muzik tradisional yang diketengahkan dalam buku ini merupakan cadangan penulis. Oleh itu, guru boleh menggunakan ensemبل lain yang bersesuaian mengikut keberadaan alat di sekolah bagi memenuhi standard pembelajaran. Penilaian ensemبل ini berdasarkan persembahan murid dan alat muzik yang digunakan. Selain itu, terdapat pelbagai perisian muzik di pasaran seperti *Sonar*, *Cubase*, *Pro Tools*, *Logic Pro* dan sebagainya. Buku ini menggunakan perisian *FL Studio* sebagai contoh. Walau bagaimanapun, guru boleh menggunakan mana-mana perisian yang sesuai bagi memenuhi standard pembelajaran. Audio yang disediakan merupakan panduan guru untuk digunakan di dalam kelas, namun guru boleh menggunakan audio atau kaedah lain yang dirasakan sesuai. Audio yang digunakan untuk buku teks ini merupakan hak cipta terpelihara. Guru diharapkan dapat membuat persediaan sebelum memulakan sesi pembelajaran agar murid dapat belajar dalam suasana yang menyeronokkan, sejajar dengan konsep *fun learning* seperti yang diuar-uarkan oleh pihak Kementerian Pendidikan Malaysia.

Diharap pakej buku teks *Seni Muzik Tingkatan 3* dapat membantu untuk memenuhi keperluan dan kehendak pendidikan peringkat sekolah menengah rendah, terutamanya murid Tingkatan 3 Sekolah Seni Malaysia. Buku teks *Seni Muzik Tingkatan 3* ini juga diharap dapat dijadikan asas untuk membantu melahirkan modal insan yang cemerlang dalam mengamalkan nilai murni melalui kesenian muzik serta mampu menyumbangkan idea secara positif kepada bidang kesenian di Malaysia.

**Amir Hamzah bin Nordin
Wilson Stephen Tingon
Mohd Dzurri bin Bachok**

PENERANGAN IKON

Nombor Audio

Nombor yang menunjukkan penggunaan audio pada aktiviti tertentu.

Audio

Senarai lagu yang dapat membantu murid dalam pembelajaran di dalam kelas.

Bermain Muzik

Aktiviti bermain alat muzik moden atau tradisional.

Karya Muzik

Aktiviti menghasilkan karya muzik dengan menggunakan komputer.

Bernyanyi

Aktiviti bernyanyi.

Dunia Muzik

Maklumat tambahan yang menarik tentang tajuk atau subtajuk yang dipelajari oleh murid.

Mari Menulis

Aktiviti menulis atau membuat ulasan.

Permainan

Permainan menarik yang boleh dilakukan bagi membolehkan murid lebih mudah memahami tajuk atau subtajuk yang dipelajari.

Standard pembelajaran

3.1.9 (i)

• Bimbing murid

SP

Nota guru
Nombor standard pembelajaran dan nota guru bagi tajuk yang berkaitan.

Abad Ke-21

Kemahiran Abad Ke-21

EMK

Elemen Merentas Kurikulum

Kemahiran
Berfikir
Aras Tinggi

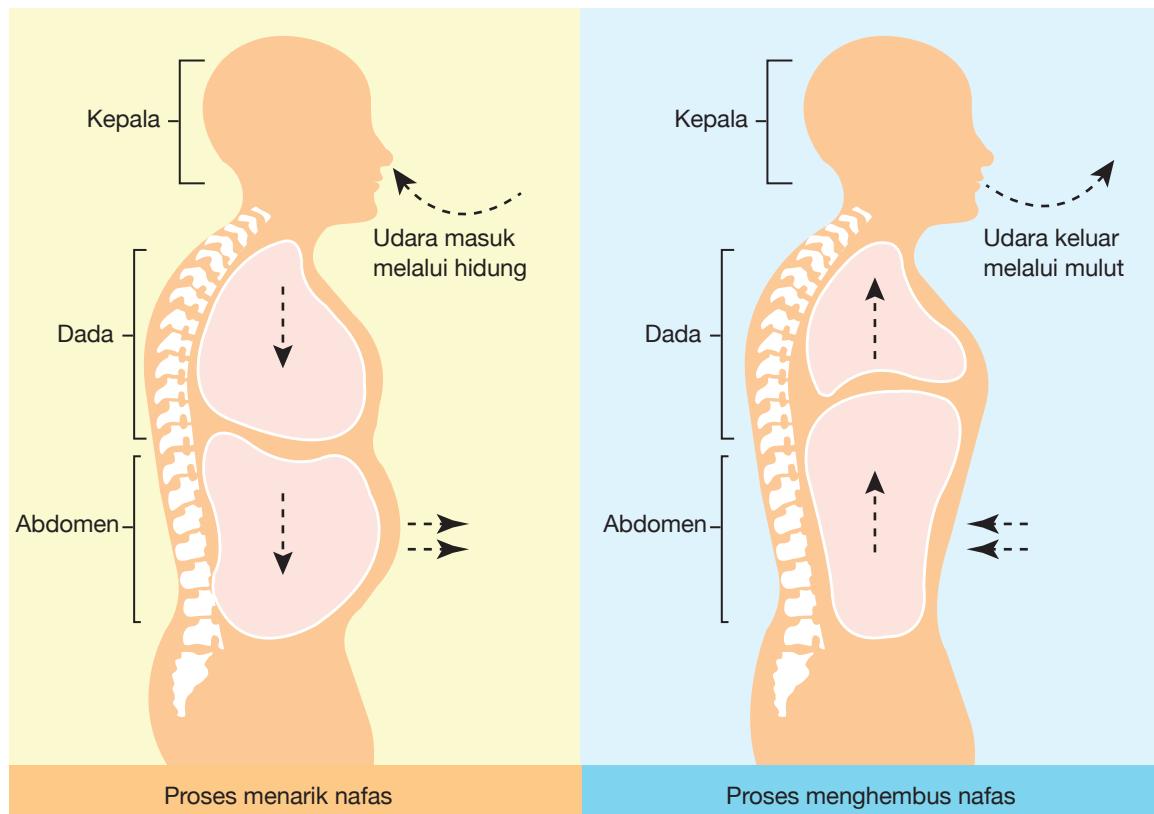
UNIT
1

Budaya dan Tradisi

Pernafasan

Pernafasan dalam nyanyian melibatkan tiga bahagian, iaitu diafragma, abdomen dan kostal. Penyanyi perlu berdiri tegak dan letakkan sebelah tangan di dada dan sebelah lagi di abdomen. Kemudian, tarik nafas secara mendalam dengan cepat. Tahan nafas untuk seketika dan lakukan *hissing* semasa menghembus nafas perlakan-lahan.

Latihan Suara

Lakukan latihan suara dengan sebutan huruf vokal a, e, i, o, u serta gabungan huruf vokal dan konsonan.

(a)

(b)

(c)

Kain Songket
Audio 1: Suara 1
Audio 2: Minus One

Suara 1

Kain Songket

$\text{♩} = 90$ Masri

A Dm Gm

mp

Ka-in song - ket ka-in song-ket sung-guh can - tik Ber-su - lam be-nang e-mas dan su-

4 A Dm Gm A

tra Nun di pan-tai ti-mur ne-ga - ra Ma-lay-sia Wa-ri - san ke-bang-ga-an ki-

Dm **B** F C Gm

8 ta Ka - in ka-in song - ket Ber-ba-gai co-rak ber-a - ne-ka war-

A Gm Dm A

12 na Ber-tam-bah in-dah-nya ji - ka - lau di-pa-kai di maj - lis yang is - ti-me-

Dm Gm Dm A

16 wa Song-ket Ma-lay-si - a ke-se - ni-an bang-sa Ter-masy-hur se-ra-ta du-

Dm **C** Dm Gm

20 nia Ka-in song - ket ka-in song-ket dah ber-za-man Ting-gi ni-lai men-ja-di i-da-

A Dm Gm A

24 man A-ne - ka pa - kai-an bo-leh di-ga - ya-kan Te-tap in - dah tak men-je-mu-

28 1. Dm 2. Dm **mf** A D Fine

kan ka - kan Te - tap in - dah tak men-je - mu - kan

1.1.1
(i, ii, iii, iv)

- Bimbing murid melakukan latihan pernafasan dengan teknik yang betul.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor lagu *Kain Songket* suara 1.

: Mengaplikasi

Garis Leger dan Nilai Not

Garis leger Garisan tambahan yang ditulis di atas atau di bawah baluk.

Kedudukan not dalam klef trebel dan klef bes melebihi dua garisan leger.

Kedudukan not C tengah di antara dua klef.

Piano

Not C tengah

Latihan

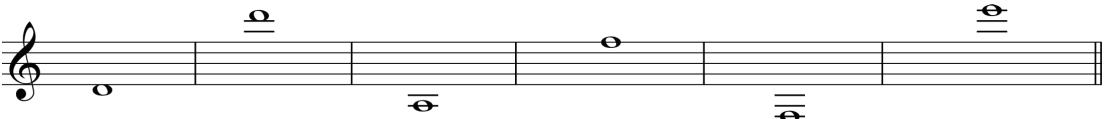
1. Salin semula keratan di bawah dalam buku manuskrip.

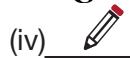
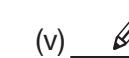
(a) Klef trebel

(b) Klef bes

(c) Klef trebel dan bes

2. Namakan not yang berikut.

(a)

Not D   (i)   (ii)   (iii)   (iv)   (v)

(b)

Not A   (i)   (ii)   (iii)   (iv)   (v)

3. Tulis nilai not yang betul berdasarkan meter di tempat yang bertanda *.

(i)   (ii)   (iii)   (iv)

4. Tulis tanda rehat yang betul berdasarkan meter di tempat yang bertanda *.

(i)   (ii)   (iii)   (iv)

5. Letak tanda *slur* dan *tie* di tempat yang sesuai.

3.1.1
(i, ii, iii)

- Bimbing murid mengenali nama, nilai dan bentuk not.
- Minta murid membuat latihan dalam buku manuskrip.

Lontaran Suara

Lontaran suara dalam nyanyian ialah keupayaan menghasilkan suara dengan kuat dan jelas. Teknik ini memberi lebih banyak dinamik serta membantu dalam menghasilkan satu persembahan yang baik, diiringi dengan luahan perasaan dalam nyanyian. Teknik ini turut dibantu dengan cara pernafasan yang baik dan postur yang betul.

Kaedah mudah untuk menghasilkan lontaran suara yang baik adalah dengan melakukan latihan suara (warm-up), latihan dinamik kuat (**f**), dinamik lembut (**p**) dan tekanan (**>**).

Latihan Suara

Lakukan latihan suara dengan sebutan huruf vokal a, e, i, o, u serta gabungan huruf vokal dan konsonan.

(a)

(b)

(c)

(d)

Kain Songket
Audio 3: Suara 2

Suara 2

Kain Songket

Ciptaan: Ramlan Harun
Gubah semula: Wills Gambir

$\text{♩} = 90$ Masri

A Dm *p* Gm

Ka-in song-ket hai sung-guh-lah can-tik Ber-su-lam be-nang dan

4 A Dm Gm A

ju-ga su-te-ra Pan-tai ti-mur di Ma-lay-si-a Wa-ri-san bang-ga ki-

8 Dm F *mp* C Gm

ta Ka-in ka-in song-ket Co-rak a-ne-ka war-

12 A Gm Dm A

Tam-bah in-dah ka-lau pa-kai maj-lis yang is-ti-me-

16 Dm Gm Dm A

wa Song-ket M'lay-sia se-ni bang-sa Masy-hur se-ra-ta du-

20 Dm **C** Dm Gm

nia Ka-in song-ket se-ni dah ber-za-man Ting-gi ni-lai ja-di

24 A Dm Gm A

i-da-man A-ne-ka pa-kai-an di-ga-yakan Te-tap in-dah tak je-

1. Dm 2. Dm A *mp* D *f* Fine

mu mu In-dah tak je-mu-kan

1.1.1
(i, ii, iii, iv)

- Bimbing murid melakukan latihan pernafasan dengan teknik yang betul.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor lagu Kain Songket suara 2.
- Gunakan audio 2 untuk *minus one* Kain Songket.

: Mengaplikasi

Meter

Meter ialah kiraan masa dalam muzik. Meter dikumpulkan dalam kumpulan 2, 3 dan 4. Terdapat kiraan detik yang sama banyak dalam setiap bar. Meter dinyatakan pada awal skor muzik dalam bentuk tanda masa. Jadual yang berikut menunjukkan contoh kiraan meter dalam muzik.

Meter Lazim (Simple Time)

Nilai angka di atas mewakili bilangan detik dalam satu bar.
Nilai angka di bawah mewakili jenis detik atau not yang digunakan.

1 Meter Duaan (Duple Metre) Setiap bar mempunyai 2 detik	2 Meter Tigaan (Triple Metre) Setiap bar mempunyai 3 detik	3 Meter Empatan (Quadruple Metre) Setiap bar mempunyai 4 detik

Latihan

Kenal pasti dan namakan meter lazim.

Contoh

Meter lazim empatan

(a) Meter _____

(b) Meter _____

(c) Meter _____

(d) Meter _____

(e) Meter _____

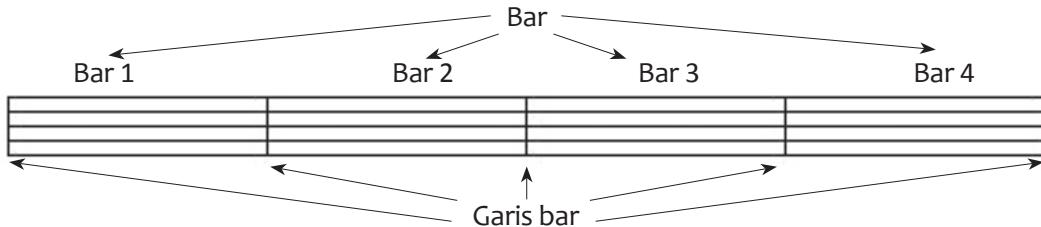

Bar dan Garis Bar

Bar Ruang yang membahagikan jumlah nilai not mengikut detik berdasarkan meter.

Garis bar Garisan yang memisahkan satu bar dengan bar yang lain.

Contoh:

Latihan

1. Letakkan garis bar berdasarkan meter.

(a)

(b)

(c)

(d)

2. Tulis meter yang betul.

(a)

(b)

(c)

(d)

3.1.2
(i, ii, iii)

- Bimbing murid menulis dan menghuraikan meter lazim.
- Minta murid membuat latihan dalam buku manuskrip.

Caklempong

Caklempong dibawa masuk ke Tanah Melayu pada abad ke-19 melalui penghijrahan orang Minangkabau dari Sumatera Barat yang datang bermastiutin di Tanah Melayu. Oleh sebab ramai orang Minangkabau yang bermastiutin di Negeri Sembilan, maka permainan muzik ini dianggap sebagai muzik tradisional negeri ini. Alat muzik caklempong menggunakan skel diatonik.

Latihan

Gereteh

Tingkah

Sauwa

Gendang

5

Sheet music for four instruments: Gereteh, Tingkah, Sauwa, and Gendang. The music is in 4/4 time. The first section ends at measure 4, and the second section begins at measure 5.

Anak Burung Baniong

Lagu rakyat Terengganu
Gubahan semula: Wills Gambir

= 80 Inang

Gereteh *mf*

Tingkah *mp*

Sauwa *mp*

Gendang *mp*

A

B

18

1.

2.

Fine

2.1.1 (i, ii,
iii, iv, v, vi,
vii)

- Bimbing murid membuat latihan caklempong.
- Bimbing murid bermain lagu *Anak Burung Baniong*.

Abad Ke-21: Kerja sepasukan

: Mengaplikasi

Pic dan Dinamik

Pic Tinggi atau rendah bunyi yang dinyanyikan.

Dinamik Lembut atau kuat sesuatu bunyi yang dinyanyikan.

Latihan Suara

Lakukan latihan suara mengikut skor di bawah.

(a)

(b)

(c)

(d)

Latihan Bernyanyi dengan Dinamik

Lakukan latihan dinamik (*p*) dan (*f*) mengikut skor di bawah.

(a)

(b)

(c)

Suara 3

Kain Songket

$\text{♩} = 90$ Masri

A Dm

p

Ka-in song-ket   sun-guh can-tik   Be-nang e-mas

Ciptaan: Ramlan Harun
Gubahan semula: Wills Gambir

5   A

Dm

Gm

A

ju-ga su-t'ra   Pan-tai ti-mur   Ma-lay - si - a   Wa - ri-san ki-

9   Dm

B F

mp

C

Gm

ta   Ka-in song-ket ber-ba-gai   ka-in song-ket   A - ne - ka war -

13   A

Gm

Dm

A

na

In - dah

pa - kai

maj - lis

17   Dm

Gm

Dm

A

yang is - ti - me-wa   Song - ket   masy - hur   Se - ra - ta du -

21   Dm

C

Dm

Gm

nia

Ka-in song-ket

dah ber - za-man

Ting - gi ni - lai

25   A

Dm

Gm

A

di - i - dam-kan

Pa-kai - an-nya

di - ga - ya-kan

Tak inen - je - mu -

29   Dm

1. Dm

mp

2. Dm

A

D

Fine

kan

kan

Tak

men - je - mu - kan

1.1.1
(i, ii, iii, iv)

- Bimbing murid melakukan latihan pernafasan dengan teknik yang betul.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor lagu *Kain Songket* suara 3.
- Gunakan audio 2 untuk *minus one Kain Songket*.

: Mengaplikasi

Kain Songket
Audio 5: Suara 1, 2 dan 3

Suara
1, 2 dan 3

Kain Songket

Ciptaan: Ramlan Harun
Gubahan semula: Wills Gambir

$\text{♩} = 90$ Masri

A Dm

Suara 1 *mp*

Ka - in song - ket ka - in song - ket sung - guh can - tik Ber-su - lam be - nang e - mas dan su -

Suara 2 *p*

Ka - in song - ket hai sung - guh-lah can - tik Ber-su - lam be - nang dan

Suara 3 *p*

Ka - in song - ket sung - guh can - tik Be-nang e - mas

A   Dm   Gm   A

tra   Nun di pan-tai ti - mur ne - ga - ra Ma - lay - sia Wa - ri - san ke-bang - ga - an ki -
ju - ga su - te - ra Pan-tai ti - mur Ma - lay - si - a Wa - ri - san bang - ga ki -
ju - ga su - tra Pan-tai ti - mur Ma - lay - si - a Wa - - ri - san ki -

B Dm   F   C   Gm

ta   Ka - in   ka - in song - ket   Ber - ba - gai co - rak ber - a - ne - ka war -
ta   Ka - in   ka - in song - ket   Co - rak a - ne - ka war -
ta   Ka - in song - ket ber - ba - gai ka - in song - ket   A - ne - ka war -

A   Gm   Dm   A

na   Ber - tam - bah in - dah - nya ji - ka - lau di - pa - kai di maj - lis yang is - ti - me -
na   Tam - bah in - dah ka - lau pa - kai maj - lis yang is - ti - me -
na   In - dah pa - kai maj - lis

16 Dm Gm Dm A

wa Song-ket Ma - lay - si - a ke se - ni - an bang-sa Ter - masy - hur se - ra - ta du -

wa Song-ket M'lay-sia se - ni bang-sa Masy-hur se - ra - ta du -

yang is - ti - me - wa Song - ket masy - hur Se - ra - ta du -

C

20 Dm Dm Gm

nia Ka - in song - ket ka - in song-ket dah ber - za - man Ting-gi ni - lai men - ja - di i - da -

nia Ka - in song-ket se - ni dah ber - za - man Ting-gi ni - lai ja - di

nia Ka - in song-ket dah ber - za - man Ting-gi ni - lai

24 A Dm Gm A

man A - ne - ka pa - kai - an bo - leh di - ga - ya - kan Te - tap in - dah tak men - je - mu -

i - da - man A - ne - ka pa - kai - an di - ga - ya - kan Te - tap in - dah tak je -

di - i - dam-kan Pa - kai - an - nya di - ga - ya - kan Tak men - je - mu -

28 1. Dm 2. Dm A D Fine

kan ka - kan Te - tap in - dah tak men - je - mu - kan

mu mu In - dah tak je - mu - kan

kan kan Tak men - je - mu - kan

1.1.1 (i, ii, iii, iv)

- Bimbing murid melakukan latihan pernafasan dengan teknik yang betul.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor lagu *Kain Songket* suara 1, 2 dan 3.
- Gunakan audio 2 untuk *minus one Kain Songket*.

Abad Ke-21: Kerja sepasukan

: Mengaplikasi

Karnatak

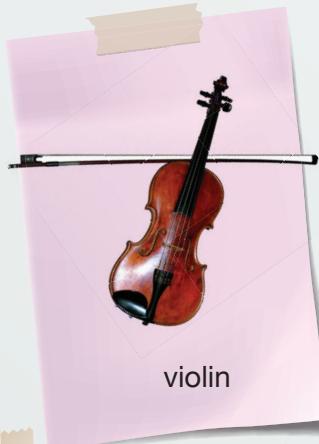
Karnatak atau dikenali sebagai *karnatik* merupakan muzik tradisional masyarakat India sejak berkurun lamanya. Sejarah permulaan muzik ini tidak dapat disahkan, namun muzik *karnatak* ada disebut dalam sebuah kitab suci penganut Hindu, iaitu "saama veda." Muzik *karnatak* telah berkembang sehingga mempunyai satu sistem melodi, irama serta peraturan yang komprehensif sehingga hari ini.

Kemasukan pengaruh Parsi dan Islam pada abad ke-12 di bahagian utara India telah menyebabkan muzik *karnatak* terbahagi kepada dua aliran, iaitu muzik asal *karnatak* yang kekal di bahagian selatan India, dan muzik Hindustani yang mula berkembang di bahagian utara India. Pengaruh kemasukan muzik *karnatak* di Malaysia pula bermula semasa migrasi orang India pada zaman sebelum penjajahan dan semasa penjajahan. Bagi masyarakat India, muzik dan agama berkait rapat kerana muzik merupakan satu unsur penting semasa upacara keagamaan.

Pada kebiasaannya, persembahan muzik *karnatak* melibatkan penyanyi yang akan bernyanyi sambil diiringi alat muzik bermelodi seperti violin, *vina*, *venu* serta alat muzik berirama seperti *mridangam*, *kanjira* dan *ghatam*. Alat muzik *tambura* merupakan alat muzik dron yang menetapkan nada sepanjang persembahan. Alat muzik *nagasvaram* dan *thavil* yang mempunyai bunyi yang kuat pula dimainkan semasa upacara perkahwinan kaum India.

Pada masa ini, selain upacara keagamaan, muzik *karnatak* juga dimainkan di radio, televisyen dan panggung wayang sebagai muzik komersial. Industri muzik India adalah sebuah industri besar yang menyumbang kepada industri perfileman.

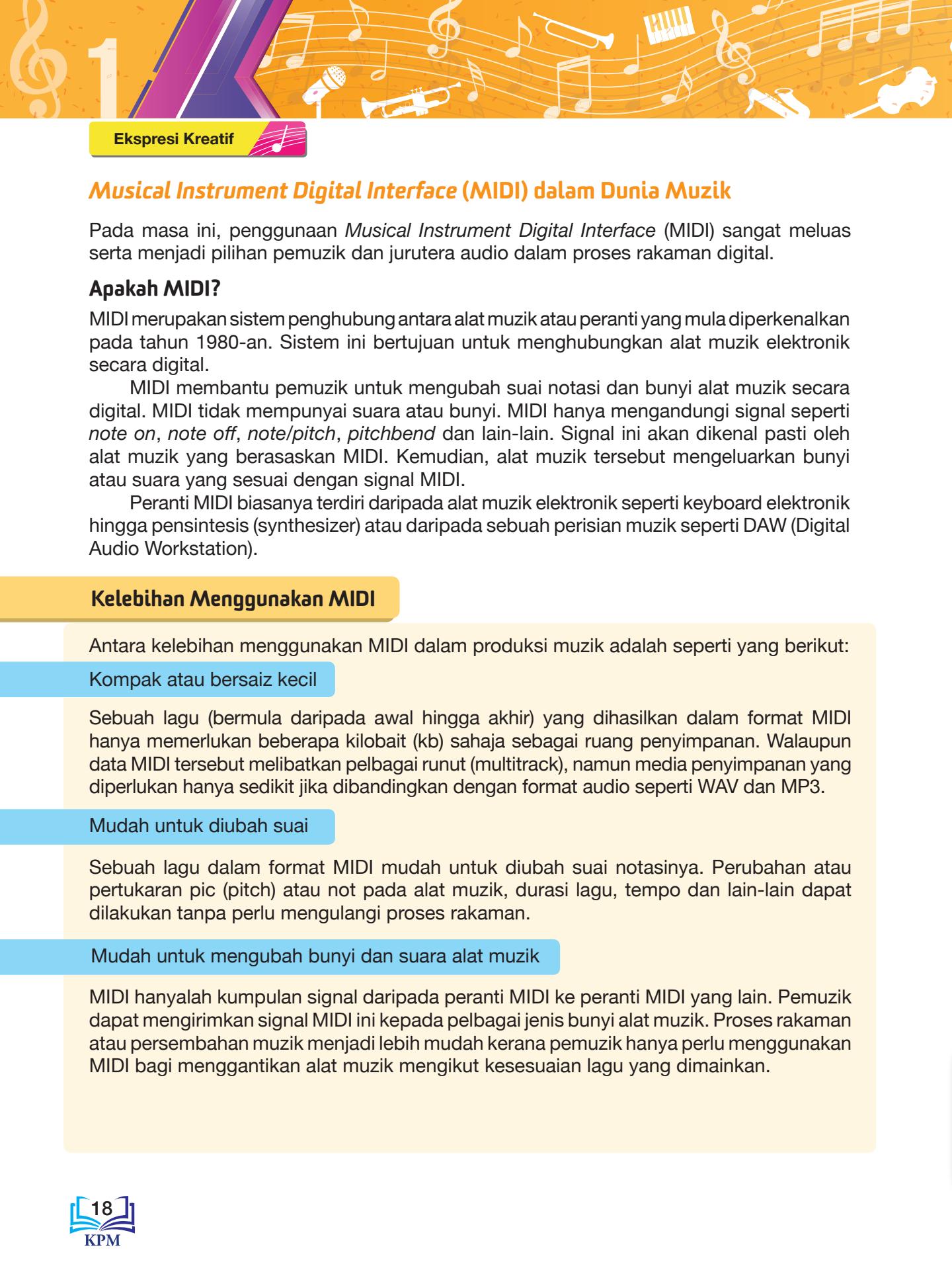
Contoh Alat Muzik Tradisional Karnatak

4.1.1
[(i) - a, b,
c, d, e]

- Minta murid mencari maklumat tentang muzik karnatak dan alat muzik karnatak.

Abad Ke-21: Bersifat ingin tahu

Musical Instrument Digital Interface (MIDI) dalam Dunia Muzik

Pada masa ini, penggunaan *Musical Instrument Digital Interface (MIDI)* sangat meluas serta menjadi pilihan pemuzik dan jurutera audio dalam proses rakaman digital.

Apakah MIDI?

MIDI merupakan sistem penghubung antara alat muzik atau peranti yang mula diperkenalkan pada tahun 1980-an. Sistem ini bertujuan untuk menghubungkan alat muzik elektronik secara digital.

MIDI membantu pemuzik untuk mengubah suai notasi dan bunyi alat muzik secara digital. MIDI tidak mempunyai suara atau bunyi. MIDI hanya mengandungi signal seperti *note on*, *note off*, *note/pitch*, *pitchbend* dan lain-lain. Signal ini akan dikenal pasti oleh alat muzik yang berasaskan MIDI. Kemudian, alat muzik tersebut mengeluarkan bunyi atau suara yang sesuai dengan signal MIDI.

Peranti MIDI biasanya terdiri daripada alat muzik elektronik seperti keyboard elektronik hingga pensintesis (synthesizer) atau daripada sebuah perisian muzik seperti DAW (Digital Audio Workstation).

Kelebihan Menggunakan MIDI

Antara kelebihan menggunakan MIDI dalam produksi muzik adalah seperti yang berikut:

Kompak atau bersaiz kecil

Sebuah lagu (bermula daripada awal hingga akhir) yang dihasilkan dalam format MIDI hanya memerlukan beberapa kilobait (kb) sahaja sebagai ruang penyimpanan. Walaupun data MIDI tersebut melibatkan pelbagai runut (multitrack), namun media penyimpanan yang diperlukan hanya sedikit jika dibandingkan dengan format audio seperti WAV dan MP3.

Mudah untuk diubah suai

Sebuah lagu dalam format MIDI mudah untuk diubah suai notasinya. Perubahan atau pertukaran pic (pitch) atau not pada alat muzik, durasi lagu, tempo dan lain-lain dapat dilakukan tanpa perlu mengulangi proses rakaman.

Mudah untuk mengubah bunyi dan suara alat muzik

MIDI hanyalah kumpulan signal daripada peranti MIDI ke peranti MIDI yang lain. Pemuzik dapat mengirimkan signal MIDI ini kepada pelbagai jenis bunyi alat muzik. Proses rakaman atau persembahan muzik menjadi lebih mudah kerana pemuzik hanya perlu menggunakan MIDI bagi menggantikan alat muzik mengikut kesesuaian lagu yang dimainkan.

Pada masa ini, terdapat pelbagai jenis peranti yang menyokong penggunaan MIDI seperti keyboard dan pensintesis. Pemuzik dapat memainkan bunyi alat muzik seperti *strings*, *bras*, *woodwind* dan perkusi dengan hanya menggunakan keyboard. Karya juga dapat dihasilkan dengan lebih cepat dan mudah apabila menggunakan MIDI.

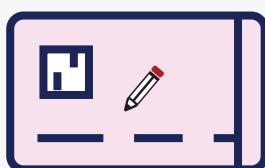
Bina peta minda berdasarkan maklumat yang diperlukan di bawah.

Singkatan MIDI

M _____
I _____
D _____
I _____

Fungsi

_____
_____
_____
_____

Kelebihan Menggunakan MIDI

5.1.1

- Minta murid mencari maklumat tambahan tentang perisian MIDI.

Penilaian

1. Ceritakan secara ringkas sejarah caklempong di Tanah Melayu.
2. Senaraikan alat muzik yang terdapat dalam ensembel caklempong.
3. Apakah fungsi gendang dalam ensembel caklempong?
4. Namakan skel yang digunakan dalam permainan caklempong.
5. Nyatakan perkembangan muzik *karnatak*.
6. Namakan tiga alat muzik *karnatak*.
7. Apakah MIDI?
8. Nyatakan dua jenis peranti MIDI yang digunakan dalam penghasilan muzik.
9. Senaraikan tiga bahagian pernafasan yang penting dalam nyanyian.
10. Namakan garisan tambahan yang ditulis di atas atau di bawah baluk muzik.
11. Namakan setiap not yang berikut.

Not D   (a) Not _____   (b) Not _____   (c) Not _____   (d) Not _____

(e) Not _____   (f) Not _____   (g) Not _____   (h) Not _____   (i) Not _____

12. Tulis not yang betul berdasarkan meter di tempat yang bertanda *.

13. Tulis meter yang betul bagi keratan skor di bawah.

(a)

(b)

UNIT 3

Cinta akan Negara

Skel Minor Melodik

Dalam skel minor melodik, not keenam dan not ketujuh dinaikkan satu semiton semasa skel menaik. Semasa skel menurun, not keenam dan not ketujuh diturunkan satu semiton atau kembali ke not asal.

Skel	Jarak	Menaik										Menurun							
		2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	
		1	2	3	4	5	6	7	Oktaf	7	6	5	4	3	2		1		
A minor		A	B	C	D	E	F♯	G♯	A	G	F	E	D	C	B		A		
E minor		E	F♯	G	A	B	C♯	D♯	E	D	C	B	A	G	F♯		E		
D minor		D	E	F	G	A	B♭	C♯	D	C	B♭	A	G	F	E		D		

1. Skel A minor melodik tanpa tanda nada

1 2 3 4 5 6 7 oktaf 7 6 5 4 3 2 1

(a)

1 2 3 4 5 6 7 oktaf 7 6 5 4 3 2 1

(b)

2. Skel E minor melodik tanpa tanda nada

1 2 3 4 5 6 7 oktaf 7 6 5 4 3 2 1

(a)

1 2 3 4 5 6 7 oktaf 7 6 5 4 3 2 1

(b)

3. Skel D minor melodik tanpa tanda nada

1 2 3 4 5 6 7 oktaf 7 6 5 4 3 2 1

(a)

1 2 3 4 5 6 7 oktaf 7 6 5 4 3 2 1

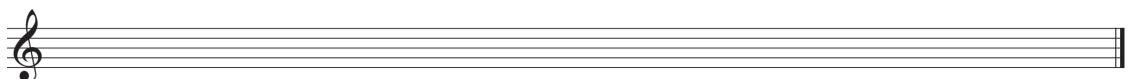
(b)

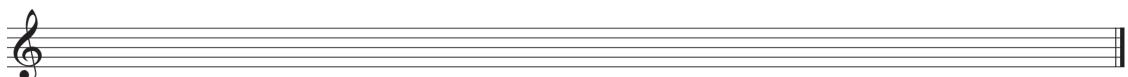
Latihan

1. Notasikan skel menaik dan menurun tanpa tanda nada.

(a) A minor melodik

(b) E minor melodik

(c) D minor melodik

(d) E minor melodik

(e) A minor melodik

2. Kenal pasti skel minor melodik di bawah.

(a)

(b)

(c)

3.1.4
(i, ii, iii)

- Bimbing murid menentukan skel.
- Minta murid membuat latihan dalam buku manuskrip.

Selamat Pergi Pahlawanku
Audio 11: Suara 1
Audio 12: Minus One

Suara 1

♩ = 100 Pop 8 Beats

Selamat Pergi Pahlawanku

Ciptaan: Johari Salleh
Lirik: Johar Bahar
Gubahan semula: Amir HN

A

Fm C7 Fm F7 Bm E7 A♭

Se - la - mat eng - kau per - gi Pah - la - wan - ku pem - be - la nu - sa - ku Se - la -
an nu - sa bang - sa Me-mang - gil di - kau pah - la - wan mu - da Me-be -

Bm C7 Fm E♭ 1. D♭ Bm C C7

mat eng - kau ber - bak - ti Mem - be - la un - tuk ne - ga - ra - mu Se - ru -
la i - bu per - ti - wi De -

2. D♭ C7 Fm B♭ E♭ A♭

ngan se - ma - ngat yang sc - ja - ti Se - la - lu ku do - a ke - pa - da tu - han - ku a -

E♭ A♭ Bm C7 Fm E♭ Fm

tas ke - se - la - ma - tan di - ri - mu Se - la - mat kau per - gi dan ber - ju - ang ku

D♭ C7 Fm E♭ Fm

nan - ti bi - la kau pu - lang Se - la - mat eng - kau per - gi Pah - la -

Bm E♭ A♭ Bm C7 Fm

wan - ku pem - be - la nu - sa - ku An - dai - nya kau gu - gur ke bu - mi Ja -

Db C7 Fm

sa - mu meng - ha - rum per - ti - wi

Fine

1.1.2
(i, ii, iii, iv)

- Minta murid membuat latihan suara sebelum bernyanyi.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor Selamat Pergi Pahlawanku suara 1.

Abad Ke-21: Patriotik

EMK: Patriotisme

: Mengaplikasi

Terminologi

Bil.	Simbol	Nama	Keterangan
1.	[1. 2.]	Akhiran 1 dan 2	Bernyanyi atau bermain muzik sehingga tanda ulangan akhiran 1, kemudian kembali dari mula. Apabila mengulang semula, langkau akhiran 1 dan bernyanyi atau bermain akhiran 2.
2.	Φ	Coda	Penamat yang ditambah.
3.	C	Common time	Sama dengan tanda masa $\frac{4}{4}$.
4.	C	Cut time	Seperti meter $\frac{2}{2}$.
5.	D.C	Da Capo	Ulang dari awal (mula).
6.	D.S	Dal Segno	Ulang dari tanda .
7.	♪	Fermata	Memanjangkan nilai not atau tanda rehat mengikut ketentuan pemimpin muzik.
8.		Klef trebel	Digunakan untuk not dengan range tinggi.
9.		Klef bes	Digunakan untuk not dengan range rendah.
10.		Tie	Dua not yang sama pic bersambung.
11.		Slur	Dua not yang berbeza pic dibunyikan tanpa terputus.
12.	#	Syap	Pic dinaikkan satu semiton.
13.	♭	Flet	Pic diturunkan satu semiton.
14.	♮	Natural	Pic kembali ke pic asal.
15.		Garis bar ulangan	Ulang semula dari mula atau tanda sebelumnya.
16.		Staccato	Dimainkan secara pendek-pendek.
17.		Tekanan	Detik sedikit kuat pada not yang bertanda.
18.		Fine	Tamat.

Latihan

Nyatakan simbol, tanda dan istilah yang terdapat dalam petikan skor di bawah.

1 Gm Cm D⁷ Gm Gm E^b⁷

5 D⁷ 1. Gm E^b⁷ D⁷ E^b⁷ D⁷

9 2. Gm E^b⁷ Gm G⁷ Cm

13 Cm D⁷ Gm E^b⁷ D⁷

17 Gm E^b⁷ D⁷ E^b⁷ D⁷ Gm

21 Cm D⁷ Gm Gm E^b⁷ D⁷

25 Gm E^b⁷ D⁷ Gm D.S Fine

3.1.6

- Bimbing murid mencari makna simbol, tanda dan istilah daripada skor yang disediakan berdasarkan terminologi muzik.

: Menganalisis

Ensemel Vokal

Suara 2

Selamat Pergi Pahlawanku
Audio 13: Suara 2

Selamat Pergi Pahlawanku

$\text{♩} = 100$ Pop 8 Beats

A

Fm C⁷ Fm F⁷ B^{bm} E^{b7} A^b

Se - la - mat eng - kau per - gi Pah - la - wan - ku pem - be - la nu - sa - ku Se - la -
an nu - sa bang - sa Me - mang - gil di - kau pah - la - wan mu - da Mem - be -

B^{bm} C⁷ Fm E^b **mf** 1. D^b B^{bm} C C⁷

mat eng - kau ber - bak - ti Mem - be - la un - tuk ne - ga - ra - mu Se - ru -
la i - bu per - ti - wi De -

2. D^b C⁷ Fm E^b **mf** A^b f

ngan se - ma - ngat yang se - ja - ti Se - la - lu ku do - a ke - pa - da tu - han - ku a -

13 E^b A^b B^{bm} C⁷ Fm E^b Fm

tas ke - se - la - ma - tan di - ri - mu Se - la - mat kau per - gi dan ber - ju - ang ku

17 D^{b7} C⁷ Fm C⁷ Fm F⁷

nan - ti bi - la kau pu - lang Se - la - mat eng - kau per - gi Pah - la -

21 B^{bm} E^{b7} A^b B^{bm} C⁷ Fm **mf**

wan - ku pem - be - la nu - sa - ku An - dai - nya kau gu - gur ke bu - mi Ja -

25 D^b C⁷ Fm **f**

sa - mu meng - ha - rum per - ti - wi _____

Fine

1.1.2
(i, ii, iii, iv)

- Minta murid membuat latihan suara sebelum bernyanyi.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor Selamat Pergi Pahlawanku suara 2.
- Gunakan audio 12 untuk *minus one* Selamat Pergi Pahlawanku.

Abad Ke-21: Patriotik

EMK: Patriotisme

: Mengaplikasi

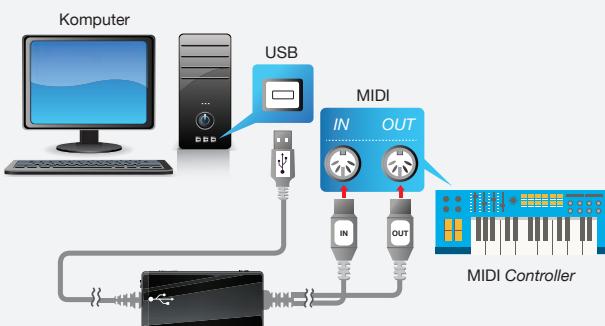

Ekspresi Kreatif

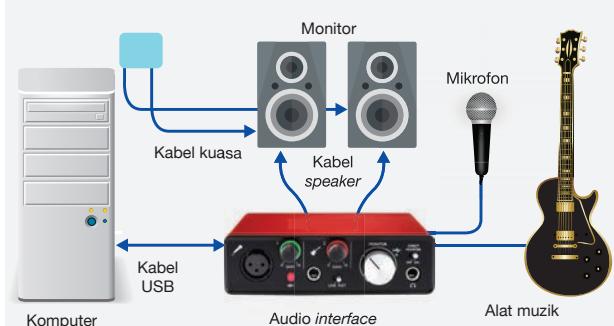
Tatacara Penggunaan MIDI dan Audio Interface ke Komputer

MIDI dan audio *interface* dapat membantu memudahkan proses ciptaan, gubahan dan rakaman lagu. Secara amnya, MIDI *interface* menghantar signal MIDI daripada keyboard muzik ke komputer dalam format MIDI dan akan disunting mengikut kehendak produser. Audio *interface* pula menghantar signal audio seperti gitar, mikrofon, dram dan lain-lain ke komputer dalam format WAV untuk disunting.

Langkah Penyambungan *Interface*

MIDI Interface:
Sambungkan MIDI Controller ke komputer/PC (USB).

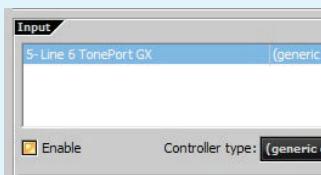

Audio Interface:
Sambungkan kabel USB dari *Interface* ke Komputer/PC. Kemudian, sambungkan kabel jack atau XLR ke alat muzik/mikrofon.

Yang berikut adalah beberapa tatacara atau penetapan bagi memastikan MIDI dan Audio *Interface* dapat berinteraksi dengan DAW.

Tatacara Penetapan MIDI *Interface*

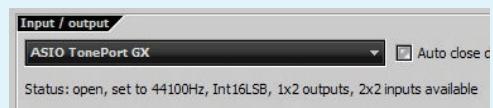
- 1 **MIDI Interface:** Option → MIDI Settings → Input → Enable

- 2 Sekiranya pada ruangan input tidak terpapar MIDI *Interface* yang disambungkan, klik pada Rescan MIDI Devices.

Tatacara Penetapan Audio *Interface*

- 1 **MIDI Interface:** Option → Audio Settings → Input → Output

- 2 Pastikan nama Audio *Interface* terpapar pada ruangan Input/Output.

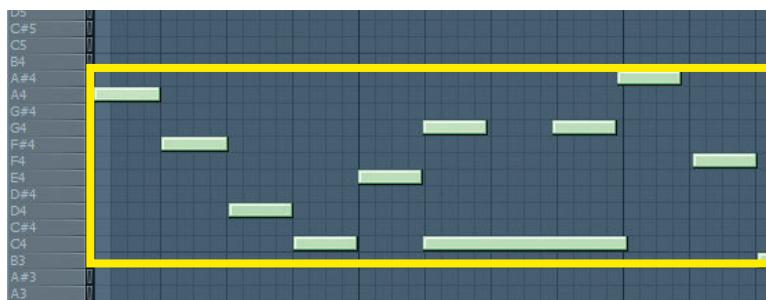

Menghantar Signal MIDI ke Komputer

Data MIDI dapat dirakam melalui dua mod.

1 Mod pattern

Data MIDI akan disimpan di dalam *pattern* yang dipilih dan muncul di bahagian *Piano roll*. Klik dua kali pada *preview* untuk melihat *Piano roll*. Sesetengah pemuzik amatur akan melakukan proses *quantize* selepas selesai melakukan proses rakaman data MIDI.

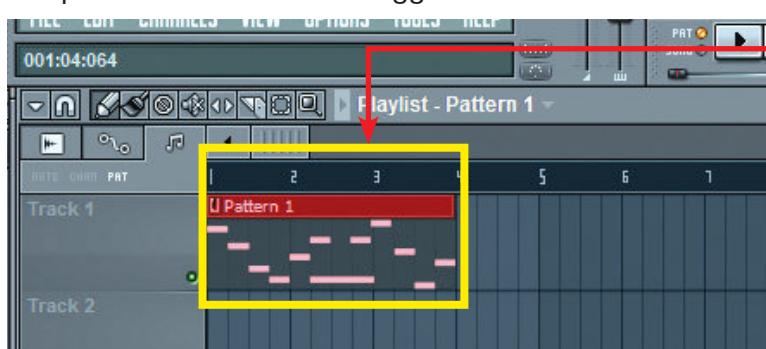
Contoh mod *pattern* yang dirakam dalam *Piano roll*.

Quantize boleh dilakukan sekiranya proses rakaman MIDI tidak tepat atau tidak berada pada bit yang betul semasa rakaman.

2 Mod track

Pattern klip akan secara automatik ditempatkan pada titik permulaan rakaman sehingga rakaman dihentikan.

Contoh mod *track* yang terhasil daripada permulaan rakaman hingga rakaman dihentikan.

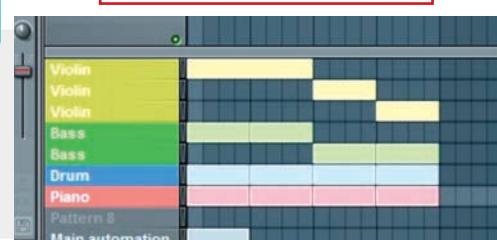

Anda dikehendaki memainkan lagu pilihan yang telah dipelajari. Mainkan lagu tersebut pada keyboard dan hantarkan signal MIDI tersebut ke komputer.

Melabelkan Runut

Bagi mengelakkan kekeliruan semasa proses suntingan, anda boleh melabelkan dan mewarnakan semula runut.

- 1 Klik kanan pada *Pattern* → *Rename*
- 2 Klik kanan pada *Pattern* → *Colour Selected* → *Gradient*

5.1.3

- Bimbing murid melakukan tugasan dengan menggunakan komputer.

Ensembel Muzik

Gamelan Melayu

Gamelan Melayu bermula di istana Pahang pada abad ke-19. Pada masa sekarang, terdapat lapan alat dalam ensembel gamelan Melayu. Alat-alat tersebut ialah gong (agong dan suwukan), kenong, saron baron, saron demong, saron pekin, gambang, keromong atau bonang dan gendang. Namun, set asal yang terdapat di istana Pahang mengandungi tujuh alat tidak termasuk saron pekin. Saron pekin merupakan alat tambahan yang baharu dalam ensembel gamelan Melayu.

Set gamelan merupakan satu unit lengkap yang mengandungi beberapa bahagian. Oleh hal yang demikian, alat gamelan dalam satu set tidak boleh ditukar dengan alat daripada set yang lain kerana setiap set menghasilkan kualiti ton dan bunyi yang tersendiri.

Latihan

Letakkan simbol-simbol yang telah dipelajari di tempat yang sesuai pada skor di bawah. Mainkan skor dengan bimbingan guru.

- (a) | **11** **11** **22** **22** | **-3** **33** **-5** **55** | **6** **3** **5** **1** | **33** **5** **33** **5** |
- (b) | **- 5** **5** **-** | **33** **-2** **1** **3** | **- 3** **1** **3** | **5** **3** **2** **3** |
- (c) | **33** **-3** **3** **3** | **11** **22** **22** **1** | **33** **2** **6** **6** | **55** **33** **2** **2** |
- (d) | **- 3** **3** **-** | **5** **5** **6** **6** | **- -2** **1** **6** | **55** **3** **2** **5** |

Perang

Buka:

$$\begin{array}{c|cc} - & 3 & 3 \\ \hline - & 3 & 3 & 3 \end{array} \quad \begin{array}{c} (3) \\ \hline -t \quad -d \quad dt \end{array}$$

lagu:

$$\begin{array}{c|cc} :2 & \hat{3} & 5 \check{3} \\ \hline -t & -t & dt \end{array} \quad \begin{array}{c|cc} 2 & \hat{3} & 5 \check{(3)} \\ \hline -t & -t & dt \end{array} \quad \begin{array}{c|cc} 2 & \hat{3} & 5 \check{3} \\ \hline -t & -t & dt \end{array} \quad \begin{array}{c|cc} 2 & \hat{3} & 5 \check{(3)} \\ \hline -t & -t & dt \end{array} :$$

$$\begin{array}{c|cc} \overline{3}3 & \overline{-3} & 3 \ 3 \\ \hline dd & -d & D \ dt \end{array} \quad \text{(Bonang sahaja)}$$

$$\begin{array}{c|cc} :3 & \hat{5} & 6 \check{5} \\ \hline -t & -t & dt \end{array} \quad \begin{array}{c|cc} 3 & \hat{5} & 6 \check{(5)} \\ \hline -t & -t & dt \end{array} \quad \begin{array}{c|cc} 3 & \hat{5} & 6 \check{5} \\ \hline -t & -t & dt \end{array} \quad \begin{array}{c|cc} 3 & \hat{5} & 6 \check{(5)} \\ \hline -t & -t & dt \end{array} :$$

$$\begin{array}{c|cc} \overline{3}3 & \overline{-3} & 3 \ 3 \\ \hline dd & -d & D \ dt \end{array} \quad \text{(Bonang sahaja)}$$

$$\begin{array}{c|cc} 2 & \hat{3} & 5 \check{(3)} \\ \hline -t & -t & -d \ D \end{array} \quad \parallel$$

rit...

- 2.1.1
(i, ii, iii, iv,
v, vi, vii)
- 2.1.2
(i, ii, iii)

- Terangkan semula sistem nombor, simbol dan teknik permainan atau pukulan bagi setiap alat gamelan seperti yang telah dipelajari di tingkatan dua.
- Bimbing murid bermain gamelan dengan betul serta mengamalkan etika sebagai pemuzik.

Sewang

Sewang merupakan persembahan kesenian tradisional suku kaum Orang Asli di Malaysia yang menggabungkan tarian, nyanyian dan permainan alat muzik. Sewang pada asalnya merupakan satu upacara perubatan yang dipercayai telah wujud sejak 100 tahun yang lalu. Kini, sewang telah diadaptasi kepada persembahan tarian.

Sewang mengisahkan pemujaan roh nenek moyang dan dikaitkan dengan penerokaan sesebuah kawasan yang hendak dijadikan kawasan pertanian. Persembahan tarian sewang diiringi dengan alatan muzik centong yang diperbuat daripada buluh dan kayu. Dalam persembahan yang berunsur ritual ini, penari-penari akan membawa dua ikat daun kuang sebagai prop. Kebiasaan penari-penari menggunakan daun serbok dan bunga hutan sebagai hiasan. Penari-penari akan bergerak dalam satu bulatan besar sambil bernyanyi diselang-seli dengan nyanyian penyanyi solo di tengah bulatan tersebut. Kesenian ini biasanya dipersembahkan semasa upacara beradat dalam kelompok Orang Asli itu sendiri. Selain itu, sewang juga dipersembahkan di majlis-majlis rasmi untuk menyambut tetamu serta sebagai persembahan hiburan atau persembahan untuk tujuan pelancongan.

Mencari Maklumat

Layari Internet untuk mencari maklumat tentang muzik sewang.

4.1.1
[(ii) - a, b,
c, d, e]

- Minta murid melakukan aktiviti secara berkumpulan dan bentangkannya di hadapan kelas.

Abad Ke-21: Bermaklumat

Ekspresi Kreatif

Memproses Fail MIDI ke Digital Audio Workstation (DAW)

MIDI merupakan sistem perhubungan antara peranti muzik secara digital. MIDI akan berinteraksi dengan alat muzik elektronik. MIDI tidak menghasilkan bunyi tetapi menyampaikan signal secara berturutan. MIDI dihasilkan oleh alatan muzik digital seperti keyboard elektronik, pensintesis dan perisian-perisian DAW.

Langkah-langkah mengimport fail MIDI:

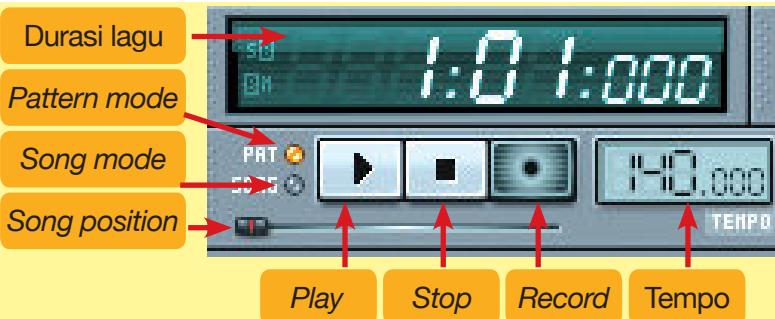
- 1 *File → Import → MIDI files*
- 2 Pilih MIDI yang hendak diimport dan pastikan berformat *.mid*.
- 3 Pastikan anda memilih *Start new project*, *Add Fruity LSD to project*.
- 4 *Create one channel per track → Accept*

Sekiranya perisian yang digunakan adalah versi lama, pengguna boleh memilih bunyi MIDI dengan memilih *Fruity LSD* pada *channel mixer*.

Untuk memainkan fail MIDI, pastikan signal MIDI telah dihantar kepada *Fruity LSD* untuk mengeluarkan bunyi. Pastikan juga MIDI yang telah diimport berada pada *Pattern mode* dan seterusnya tekan butang *Song mode* untuk memainkan keseluruhan MIDI.

Anda dikehendaki memainkan lagu pilihan yang telah dipelajari. Mainkan lagu tersebut pada keyboard dan hantar signal MIDI tersebut ke komputer.

5.1.2

- Bimbing murid melakukan tugas dengan menggunakan komputer.

Ensemel Vokal

Selamat Pergi Pahlawanku
Audio 14: Suara 3

Suara 3

♩ = 100 Pop 8 Beats

Selamat Pergi Pahlawanku

Ciptaan: Johari Salleh

Lirik: Johar Bahar

Gubahan semula: Amir HN

A

Fm C⁷ Fm F⁷ Bbm E^{b7} Ab

Se - la - mat _____ eng - kau per - gi Pah - la - wan - ku
an _____ nu - sa bang - sa mang - gil mu - da

Bbm C⁷ Fm Eb 1. D^b Bbm C C⁷

sla - mat ber - bak - ti be - la un - tuk ne - ga - ra - mu
be - la per - ti - wi

B

2. D^b C⁷ Fm Eb f mp Ab

de - ngan se - ma - ngat yang - se - ja - ti do - a pa - da tu - han - ku

13 E^b Ab Bbm C⁷ Fm Eb Fm

se - la - mat di - ri - mu Se - la - mat ju - ang

C

17 D^{b7} C⁷ Fm C⁷ Fm F⁷

nan - ti bi - la kau pu - lang Se - la - mat _____ eng - kau per - gi

21 Bbm Eb⁷ Ab Bbm C⁷ Fm mf

Pah - la - wan - ku s'la - mat ber - bak - ti

25 D^b C⁷ Fm Fine

sa - mu meng - ha - rum per - ti - wi

1.1.2
(i, ii, iii, iv)

- Minta murid membuat latihan suara sebelum bernyanyi.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor Selamat Pergi Pahlawanku suara 3.
- Gunakan audio 12 untuk *minus one* Selamat Pergi Pahlawanku.

Abad Ke-21: Patriotik

EMK: Patriotisme

: Mengaplikasi

Jeda

Jarak di antara dua not atau pic.

Not	Jarak (semiton)	Jeda	Not	Jarak (semiton)	Jeda
C-D	2	Major ke-2 (M2)	C-Db	1	Minor ke-2 (m2)
C-E	4	Major ke-3 (M3)	C-Eb	3	Minor ke-3 (m3)
C-F	5	Perfek ke-4 (P4)			
C-G	7	Perfek ke-5 (P5)			
C-A	9	Major ke-6 (M6)	C-Ab	8	Minor ke-6 (m6)
C-B	11	Major ke-7 (M7)	C-Bb	10	Minor ke-7 (m7)
C-C	12	Oktaf			

Contoh

(a) Skel C major

1   2   3   4   5   6   7   1

(b) Skel A minor harmonik

1   2   3   4   5   6   7   1

(c) Skel C major – jeda major ke-3

1   2   3   4   5   6   7   1   Major ke-3

(d) Skel A minor harmonik – jeda minor ke-3

1   2   3   4   5   6   7   1   Minor ke-3

(e) Skel G major – jeda perfek ke-4

1   2   3   4   5   6   7   1   Perfek ke-4

(f) Skel D major – jeda major ke-6

1 2 3 4 5 6 Major ke-6

(g) Skel B♭ major – jeda major ke-7

1 2 3 4 5 6 Major ke-7

(h) Skel D minor harmonik – jeda minor ke-2

1 2 3 4 5 6 Minor ke-2

Latihan

1. Berikan maksud jeda.
2. Kenal pasti setiap jeda di bawah.

(a)

(i) (ii) (iii) (iv)

(b)

(i) (ii) (iii) (iv)

3.1.5
(i, ii, iii, iv, v,
vii, viii, ix)

- Bimbing murid menentukan skel.
- Minta murid membuat latihan dalam buku manuskrip.

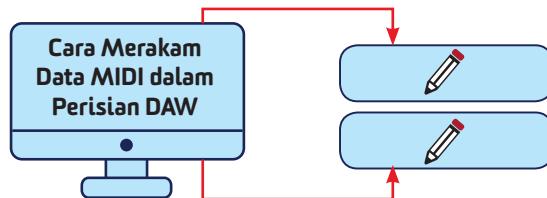

: Menilai

Penilaian

1. Namakan alat tambahan dalam ensembel gamelan Melayu.
2. Ceritakan secara ringkas sejarah asal usul gamelan Melayu.
3. Nyatakan elemen yang digabungkan dalam persembahan sewang.
4. Apakah nama alat muzik yang mengiringi persembahan sewang?
5. Huraikan secara ringkas tentang persembahan sewang.
6. Berikan fungsi peranti di bawah.
  - (a) MIDI *Interface*.
  - (b) Audio *Interface*.
7. Terangkan cara merakam data MIDI dalam perisian DAW.

8. Labelkan gambar di bawah.

9. Letak tanda kromat skel minor melodik di bawah secara menaik dan menurun.

(a)

(b)

UNIT 4

Perpaduan Budaya

Selamat Pergi Pahlawanku
Audio 15: Suara 4

Ensembel Vokal

Suara 4

Selamat Pergi Pahlawanku

Ciptaan: Johari Salleh

Lirik: Johar Bahar

Gubahan semula: Amir HN

♩ = 100 Pop 8 Beats

A

f

Fm C⁷ Fm F⁷ B^{bm} E^{b7} A^b

Se - la - mat _____ eng - kau per - gi Pah - la - wan - ku
an _____ nu - sa bang - sa mang - gil mu - da

B^{bm} C⁷ Fm E^b *mf* D^b B^{bm} C C⁷

sla - mat ber - bak - ti be - la un - tuk ne - ga - ra - mu
be - la per - ti - wi

B

D^b C⁷ Fm E^b *mp* A^b *f*

de - ngan se - ma - ngat yang - se - ja - ti do - a pa - da tu - han - ku

E^b *mf* A^b B^{bm} C⁷ Fm E^b Fm

Se - la - mat di - ri - mu Se - la - mat ju - ang

C

D^{b7} C⁷ Fm C⁷ Fm F⁷

nan - ti bi - la kau pu - lang Se - la - mat eng - kau per - gi

B^{bm} E^{b7} A^b B^{bm} C⁷ Fm

Pah - la - wan - ku S'la - mat ber - bak - i

mf

D^b C⁷ Fm *f* Fine

sa - mu meng - ha - rum per - ti - wi

1.1.2
(i, ii, iii, iv)

- Minta murid membuat latihan suara sebelum bernyanyi.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor *Selamat Pergi Pahlawanku* suara 4.
- Gunakan audio 12 untuk *minus one* *Selamat Pergi Pahlawanku*.

Abad Ke-21: Patriotik

EMK: Patriotisme

: Mengaplikasi

Selamat Pergi Pahlawanku
Audio 16: Suara 1, 2, 3 dan 4

Ensembel Vokal

Suara
1, 2, 3 dan 4

Selamat Pergi Pahlawanku

$\text{♩} = 100$ Pop 8 Beats

A

Chords: Fm, C⁷, Fm, F⁷, B^{bm}, E^{b7}, A^b

Suara 1: Se - la - mat eng - kau per - gi Pah - la - wan - ku pem - be - la nu sa - ku Se - la - Me - be - an nu - sa bang - sa Me-mang gil di - kau pah - la - wan mu - da an nu - sa bang - sa Me-mang gil di - kau pah - la - wan mu - da

Suara 2: Se - la - mat eng - kau per - gi Pah - la - wan - ku pem - be - la nu sa - ku Se - la - Mem - be - an nu - sa bang - sa Me-mang gil di - kau pah - la - wan mu - da

Suara 3: Se - la - mat eng - kau per - gi Pah - la - wan - ku nu - sa bang - sa mang - gil mu - da

Suara 4: Se - la - mat eng - kau per - gi Pah - la - wan - ku an nu - sa bang - sa mang - gil mu - da

Chords: B^{bm}, C⁷, Fm, E^b, 1. D^b, B^{bm}, C, C⁷

Suara 1: 5 mat eng - kau ber - bak - ti Mem - be - la un - tuk ne - ga - ra - mu Se - ru - la i - bu per - ti - wi De -

Suara 2: mat eng - kau ber - bak - ti Mem - be - la un - tuk ne - ga - ra - mu Se - ru - la i - bu per - ti - wi De -

Suara 3: s'la - mat ber - bak - ti be - la un - tuk ne - ga - ra - mu be - la

Suara 4: be - la mat ber - bak - ti per - ti - wi be - la un - tuk ne - ga - ra - mu

4

B

9   2. D_b C^7 F_m f

Suara 1   ngan se - ma - ngat yang se - ja - ti   Se - la - lu ku do - a ke - pa - da tu - han - ku a -

Suara 2   ngan se - ma - ngat yang se - ja - ti   Se - la - lu ku do - a ke - pa - da tu - han - ku a -

Suara 3   de - ngen se - ma - ngat   yang se - ja - ti   do - a   pa - da tu - han - ku

Suara 4   de - ngen se - ma - ngat   yang se - ja - ti   do - a   pa - da tu - han - ku

13   E_b A_b B_{bm} C^7 F_m E_b F_m

Suara 1   tas ke - se - la - ma - tan di - ri - mu   Se - la - mat kau per - gi dan   ber - ju - ang ku

Suara 2   tas ke - se - la - ma - tan di - ri - mu   Se - la - mat kau per - gi dan   ber - ju - ang ku

Suara 3   se - la - mat di - ri - mu   Se - la - mat ju - ang

Suara 4   Se - la - mat di - ri - mu   Se - la - mat ju - ang

C

17   D_b^7 C^7 F_m C^7 F_m F^7

Suara 1   nan - ti bi - la kau pu - lang   Se - la - mat eng - kau per - gi   Pah - la -

Suara 2   nan - ti bi - la kau pu - lang   Se - la - mat eng - kau per - gi   Pah - la -

Suara 3   nan - ti bi - la kau pu - lang   Se - la - mat eng - kau per - gi

Suara 4   nan - ti bi - la kau pu - lang   Se - la - mat eng - kau per - gi

21

B^m   E^{b7}   A^b   B^m   C⁷   F^m

mf

Suara 1 wan - ku pem - be - la nu - sa - ku An - dai nya kau gu - gur ke bu - mi Ja -

Suara 2 wan - ku pem - be - la nu - sa - ku An - dai nya kau gu - gur ke bu - mi Ja -

Suara 3 Pah - la - wan - ku S'la mat ber-bak - ti

Suara 4 Pah - la - wan - ku S'la mat ber-bak - ti

25

D^b   C⁷   F^m

f

Suara 1 sa - mu meng - ha - rum per - ti - wi

Suara 2 sa - mu meng - ha - rum per - ti - wi

Suara 3 sa - mu meng - ha - rum per - ti - wi

Suara 4 sa - mu meng - ha - rum per - ti - wi

Fine

1.1.2
(i, ii, iii, iv)

- Minta murid membuat latihan suara sebelum bernyanyi.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor *Selamat Pergi Pahlawanku* suara 1, 2, 3, dan 4.
- Gunakan audio 12 untuk *minus one Selamat Pergi Pahlawanku*.

Abad Ke-21: Patriotik

EMK: Patriotisme

: Mengaplikasi

4

Ekspresi Kreatif

Folio DAW

Secara amnya, terdapat pelbagai perisian yang dicipta bagi menjanaan MIDI dan membantu proses penghasilan muzik menggunakan DAW. Fungsi DAW adalah sama tetapi cara penggunaan setiap perisian mungkin berbeza dari segi tatacara, *Interface* dan lain-lain.

Anda dikehendaki mencari maklumat tambahan tentang perisian DAW berdasarkan perkara yang berikut:

- Pengenalan
- Ketetapan audio dan MIDI *Interface* dalam perisian
- Tatacara penggunaan perisian
  - Mengimport data MIDI
  - Menghantar signal MIDI
  - Menggunakan *Piano roll*
  - Mengubah suai *Velocity*
- Fungsi *tool* dalam perisian
- Rumusan

Hantar dalam bentuk folio dan bentangkan hasil tugas tersebut.

5.1.1

- Galakkan murid mencari maklumat tentang *Digital Audio Workstation* (DAW) daripada pelbagai sumber.

Abad Ke-21: Bermaklumat EMK: Teknologi maklumat dan komunikasi : Menganalisis

Gamelan

Latihan

Letakkan simbol-simbol yang telah dipelajari di tempat yang sesuai. Mainkan skor di bawah dengan bimbingan guru.

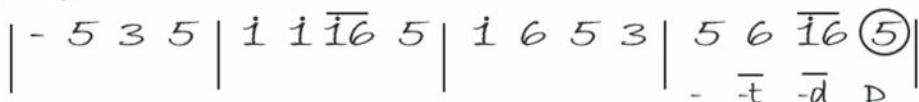
- (a) | - 6 5 3 | 5 5 $\bar{3}2$ 1 | 2 1 2 3 | 5 $\bar{i}6$ 5 6 |
- (b) | - 5 3 5 | i i $\bar{i}6$ 5 | i 6 5 3 | 5 6 $\bar{i}6$ 5 |
- (c) | $\bar{i}6$ $\bar{i}6$ 5 5 | $\bar{6}$ $\bar{6}$ 6 6 | - 6 5 3 | $\bar{5}3$ $\bar{5}3$ 5 6 |
- (d) | 3 6 5 2 | 3 $\bar{3}2$ $\bar{3}2$ 3 | - $\bar{i}6$ $\bar{3}2$ 5 | 6 5 $\bar{2}3$ 3 |

Mainkan lagu di bawah dengan bimbingan guru.

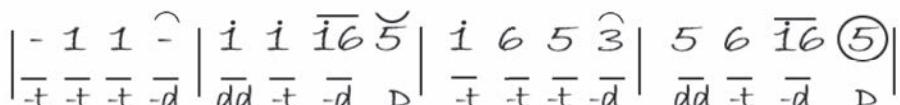
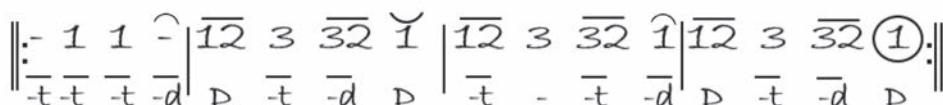
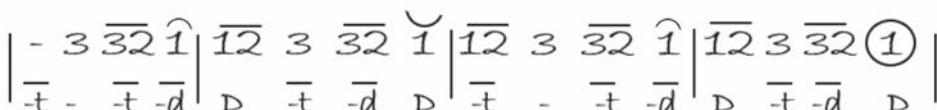
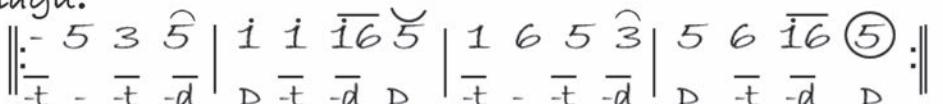

Kunang-kunang Mabuk

Buka:

lagu:

rit...

2.1.1
(i, ii, iii, iv,
v, vi)

- Terangkan maksud simbol dan istilah “buka” dan “ritardando (rit...)” dalam permainan gamelan.
- Bimbing murid bermain gamelan dengan betul.

Abad Ke-21: Kerja sepasukan

: Mengaplikasi

Ensembel Muzik

Tari Tualang Tiga
Audio 17: Orkestra
Audio 18: Instrumental

Orkestra Mini

Tari Tualang Tiga

$\text{♩} = 105$ Masri

Ciptaan: P. Ramlee

Lirik: S. Sudarmaji

Gubah semula: Dzurri

The musical score consists of ten staves, each representing a different instrument or voice part. The instruments listed from top to bottom are: Vokal, Flut, Klarinet Bb, Saksofon Alto, Saksofon Tenor, Trompet Bb, Trombon, Violin 1, Violin 2, Gambus, Gitar, Gitar Bes, Piano, and Dram. The score is set in 4/4 time. The tempo is indicated as $\text{♩} = 105$ Masri. Dynamics such as *mf* (mezzo-forte) are marked on several staves. The vocal part starts with a short rest. The instrumental parts begin with various patterns of eighth and sixteenth notes. The piano staff shows chords and bass lines. The dram staff features rhythmic patterns with 'x' marks. The lyrics "Me-nyu-sun ta -" are written at the end of the vocal line.

6

A

Vokal: ri a - la ta - ri sem - bah di - be - ri Cer - gas tang - kas a - la sa -
ya a - la ga - ya ge - rak wa - ni - ta De - ngan ta - - ri a - la sa -

Flut

Klarinet B $\flat$

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B $\sharp$

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus: C Am⁷ F C⁷ F Gm

Gitar: C Am⁷ F C⁷ F Gm

Gitar Bes: C Am⁷ F C⁷ F Gm

Piano: C Am⁷ F C⁷ F Gm

Dram

II

Vokal yang ge - rak, dan ge - ri Men-jun-jung ting - gi am-boi ting-gi sc-ni bu_ da
yang tu-a - lang ti - ga Men-jun-jung ting - gi am-boi ting-gi se-ni bu_ da

Flut

Klarinet B $\flat$

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B $\flat$

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus G G

Gitar G G

Gitar Bes G G

Piano G G

Dram

Musical score for various instruments including Vokal, Flut, Klarinet B $\flat$, Saksofon Alto, Saksofon Tenor, Trompet B $\flat$, Trombon, Violin 1, Violin 2, Gambus, Gitar, Gitar Bes, Piano, and Dram. The score consists of two systems of music. The first system starts with lyrics for Vokal. The second system begins with a melodic line for Violin 1, followed by Violin 2, and then continues with rhythmic patterns for various instruments like Gambus, Gitar, Gitar Bes, and Piano.

16

Vokal ya Pu-sa - ka as - li a-la as - li Hail i - bu per - ti - wi
ya Di-ke-nang bang - sa a-la bang - sa Oh!se-pan-jang ma -

Flut

Klarinet B $\flat$

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B $\flat$

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus C F G C

Gitar C F G C

Gitar Bes C F G C

Piano C F G C

Dram

[1.]

This musical score page contains ten staves of music. From top to bottom, the instruments are: Vokal, Flut, Klarinet B $\flat$, Saksofon Alto, Saksofon Tenor, Trompet B $\flat$, Trombon, Violin 1, Violin 2, Gambus, Gitar, Gitar Bes, Piano, and Dram. The vocal part includes lyrics in Indonesian and Korean. The piano staff shows chords in G major (C, F, G, C). The page number [1.] is located in the top right corner.

B

2f

Vokal i - ya i - ya ei Me-leng-gang ga - sa

Flut

Klarinet B♭

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B♭

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus

Gitar

Gitar Bes

Piano

Dram

2.

mf

mf

mf

C

mf

C

C

mf

C

C

mf

C

mf

Fine

25

Vokal

Flut

Klarinet B $\flat$

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B $\flat$

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus

Gitar

Gitar Bes

Piano

Dram

The musical score consists of ten staves. From top to bottom: Vokal (vocal), Flut (flute), Klarinet B $\flat$ (clarinet in B $\flat$), Saksofon Alto (alto saxophone), Saksofon Tenor (tenor saxophone), Trompet B $\flat$ (trumpet in B $\flat$), Trombon (trombone), Violin 1, Violin 2, Gambus (guitar), Gitar (guitar), Gitar Bes (bass guitar), Piano, and Dram (drums). The score is in common time. Measure 25 begins with a rest for all instruments. The vocal part has a short melodic line. The flute and alto saxophone play eighth-note patterns. The tenor saxophone and clarinet provide harmonic support. The trumpet and trombone enter with eighth-note patterns. The guitars and bass guitar provide rhythmic foundation with sustained notes and eighth-note patterns. The piano plays eighth-note chords. The drums provide the beat with simple eighth-note patterns.

2.1.1
(i, ii, iii, iv,
v, vi, vii)

- Pilih seorang murid untuk menjadi konduktor.
- Minta murid membuat penalaan alat muzik sebelum bermain.

Abad Ke-21: Kerja sepasukan

: Mengaplikasi

Ekspresi Kreatif

Meneroka Fail MIDI

Komposer atau pemuzik dapat melakukan pelbagai perubahan suntingan dengan menggunakan MIDI selepas merakam atau menghantar signal MIDI ke DAW. Mereka boleh membuat suntingan seperti yang berikut:

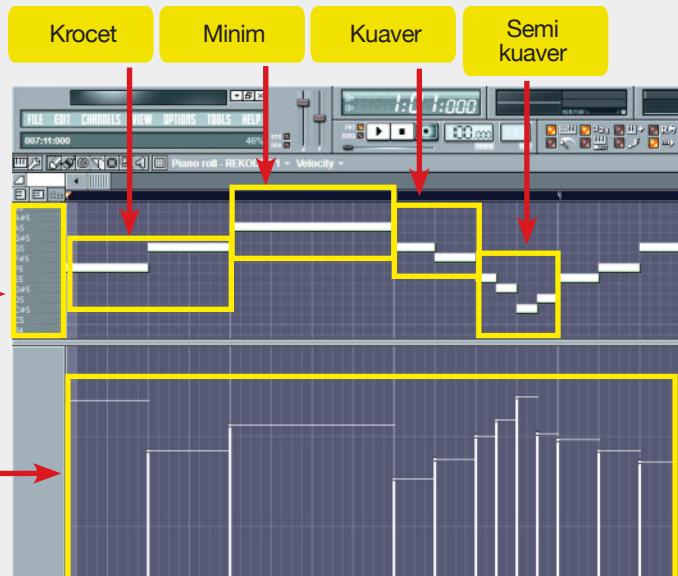
- mengubah notasi yang salah ketika proses rakaman dilakukan.
- melakukan penambahbaikan seperti menukar alat muzik, tempo, meter lagu dan lain-lain lagi.

Piano Roll

Piano roll berperanan penting untuk mengubah dan menyunting *Note On*, *Note Off* dan *Velocity* MIDI yang telah dirakam. *Piano roll* bertindak sebagai pengganti notasi dalam DAW. *Piano roll* berbentuk petak panjang yang mempunyai tempoh masa mengikut bit.

Pic atau notasi

Velocity yang boleh diubah.
Semakin tinggi garisan, semakin kuat bunyi yang dihasilkan.

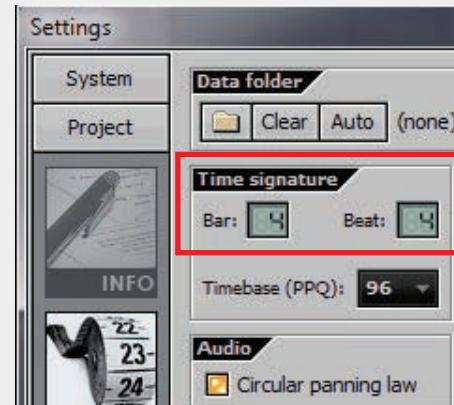

Menetapkan Meter Lagu dalam DAW

Terdapat pelbagai meter yang sering digunakan. Contohnya $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{6}{8}$ dan lain-lain dalam setiap ciptaan atau karya muzik. Pemuzik boleh menggunakan MIDI sebagai panduan untuk mengenali ses sebuah lagu.

Option → Project general settings → Bar: 4, Beat: 4 bermaksud meter $\frac{4}{4}$.

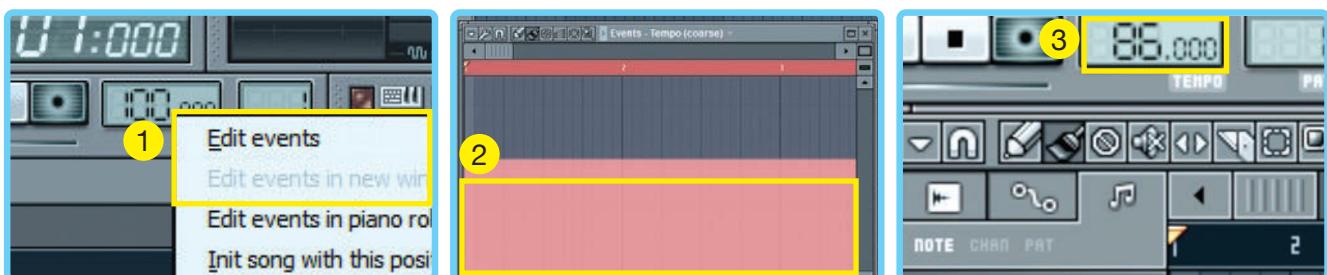
Sekiranya pengguna ingin menukar meter yang lain, klik tetikus dan tolak cursor ke atas dan ke bawah untuk menukar nombor tersebut.

Menukar Tempo Lagu dalam DAW

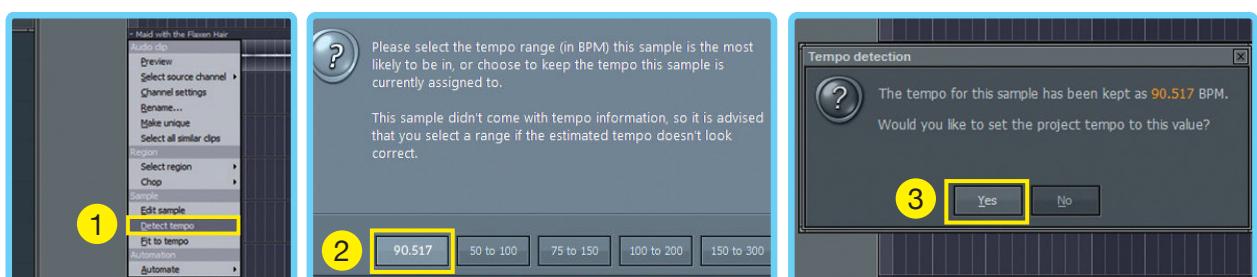
MIDI juga membenarkan tempo lagu ditukar mengikut kesesuaian lagu. Walau bagaimanapun, tempo MIDI yang diimport haruslah disunting kembali mengikut tempo dalam perisian DAW dan boleh diubah mengikut kesesuaian.

1. Klik kanan pada *Tempo tap* → *Edit events*.
2. *Select All* (Ctrl+A) → *Delete* → *Exit*.
3. Tukar tempo yang baharu. Bawa kurSOR ke *tempo tap*. Klik dan tolak kurSOR ke atas dan ke bawah untuk mengubah nombor atau kelajuan tempo tersebut.

Apabila mengimport data audio, tempo juga boleh diubah dan disunting agar bersesuaian dan selaras dengan tempo MIDI dalam satu projek yang sama.

1. Klik bahagian kiri signal audio → *Detect tempo*.
2. Pilih tempo yang dicadangkan (90.517).
3. Klik *Yes* dan seterusnya ubah tempo mengikut kesesuaian pada bahagian *Tempo Tap*.

Import data MIDI dan audio yang sesuai ke dalam perisian DAW. Kemudian, tukarkan tempo seperti yang telah dipelajari. Bentangkan kepada rakan-rakan.

5.1.2

- Bimbing murid melakukan tugas dengan menggunakan komputer.

Mengedit Skor Muzik

1. Teliti skor dan edit kedudukan stem, *flag*, meter dan tanda nada.

(a) Stem.

(b) Stem dan *flag*.

(c) Meter.

(d) Tanda nada.

2. Buat transposisi melodi keratan skor di bawah.

(a) Turun dua (2) semiton.

(b) Naik dua (2) semiton.

3.1.7
(i, ii, iii,
iv, v)

- Minta murid membuat latihan dalam buku manuskrip.

Abad Ke-21: Pemikir

: Mengaplikasi

Penilaian Sewang

Membuat Penilaian

Buat penilaian video persembahan sewang yang ditonton berdasarkan kriteria di bawah.

Kriteria Persembahan	Tarian 30%	Muzik 30%	Nyanyian 30%	Gaya Persembahan 10%	Jumlah Markah 100%
Persembahan 1					
Persembahan 2					

Ulasan

Kesimpulan

Tandatangan :

Tandatangan :

4.1.1
[(ii) - a, b,
c, d, e]

- Pilih dua buah video yang berbeza untuk murid membuat aktiviti penilaian.
- Guru memilih beberapa orang murid untuk membuat ulasan tentang persembahan tersebut.

Abad Ke-21: Pemikir

: Menilai

Virtual Studio Technology (VST)

Virtual Studio Technology (VST) direka khas sebagai alat simulasi peranti audio yang berada di dalam studio seperti *amplifier*, *effect*, *pensintesis*, *gitar*, *dram*, *keyboard*, *equalizer*, *mixer*, *stereo enhancer*, *reverb*, *compressor* dan lain-lain lagi. VST dapat memanipulasi bunyi atau suara yang sedia ada. Contohnya dalam satu proses suntingan muzik, signal MIDI ditukarkan kepada VST dan menjadikan bunyi muzik tersebut seolah-olah dimainkan oleh pemuzik profesional. Jurutera audio juga dapat menambah *effect* (fx) seperti *reverb* dan *compressor* bagi menjamin kualiti bunyi yang lebih baik dan sempurna. Semuanya dijalankan secara simulasi dalam bentuk digital.

Peranti equalizer

VST equalizer

Contoh peranti *equalizer* yang telah disimulasikan oleh VST dalam bentuk digital dan boleh dikawal pada komputer.

Menggunakan pelbagai *effect* (fx) seperti yang dilakukan dalam studio muzik seperti *reverb*, *eq*, *compressor* dan lain-lain.

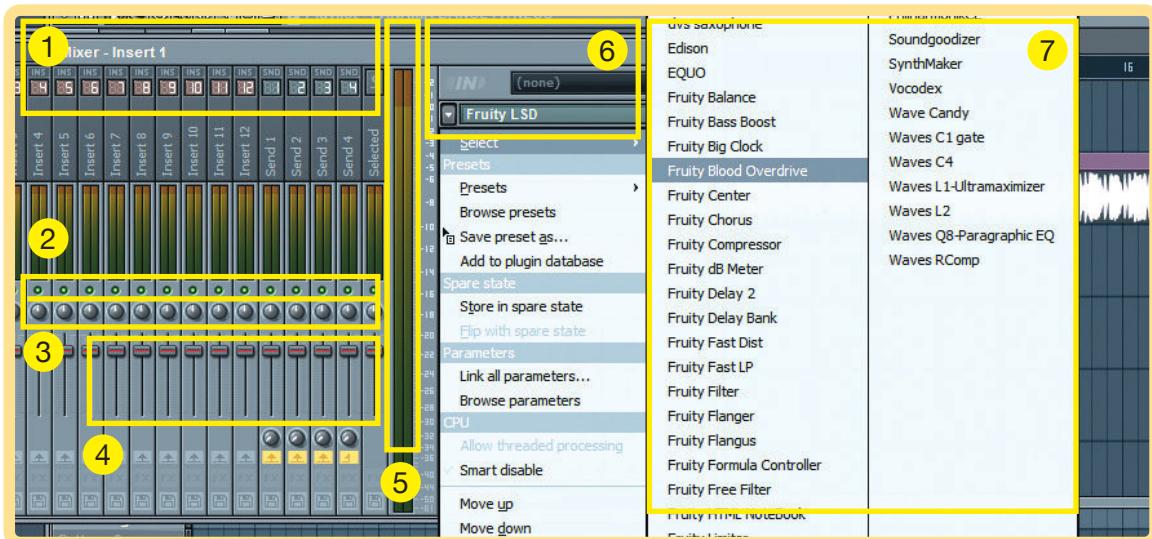
Mencipta karya atau mengubah suai karya hanya dengan menggunakan komputer.

Menghasilkan pelbagai bunyi alat muzik tanpa memainkan alat muzik sebenar.

Apa yang boleh dilakukan dengan VST?

VST juga banyak digunakan dalam proses rakaman secara digital menggunakan DAW bagi menggantikan peranti dalam bentuk komputer. Kebiasaannya, pengguna akan menggunakan *mixer* atau *console* yang disediakan dalam DAW.

Mixer atau *console* digital yang dikawal dengan menggunakan komputer dalam DAW.

Penerangan Fungsi pada Mixer:

- 1 *Channel*: Tempat alat muzik diletakkan.
- 2 *Solo*: Digunakan apabila hendak mendengar satu alat muzik sahaja.
- 3 *Pan Knob*: Digunakan untuk mengalihkan bunyi ke kiri atau ke kanan.
- 4 *Volume Knob*: Digunakan untuk menyeimbangkan bunyi pada setiap *channel*.
- 5 *dB Meter*: Digunakan untuk mengukur tahap bunyi keseluruhan.
- 6 *FX Slot*: Digunakan untuk memasukkan *effect* (fx) atau VST.
- 7 *VST*: Tempat memilih VST yang hendak digunakan.

Jurutera bunyi akan menggunakan peranti *mixer* yang berintegrasi dengan *mixer DAW* tersebut untuk menjalankan proses adunan bunyi (mixing).

Secara umumnya, VST terbahagi kepada dua bahagian, iaitu:

VST Instrument (VSTi)

Program yang mensimulasikan bunyi alat muzik. Sebagai contohnya, VSTi dram, gitar dan lain-lain. Data yang diperlukan untuk VST jenis ini ialah data MIDI.

VST Effect

Mengolah dan memberikan kesan pada data audio. VST effect boleh menghasilkan *reverb*, *delay*, *distortion* dan lain-lain. Beberapa VST effect boleh digunakan serentak, iaitu dimasukkan dalam *channel* input yang sama pada *mixer* (chaining).

5.1.2

- Bimbing murid memahami fungsi Virtual Studio Technology (VST) dan jelaskan perbezaan antara VST instrument (VSTi) dengan VST effect.

Penilaian

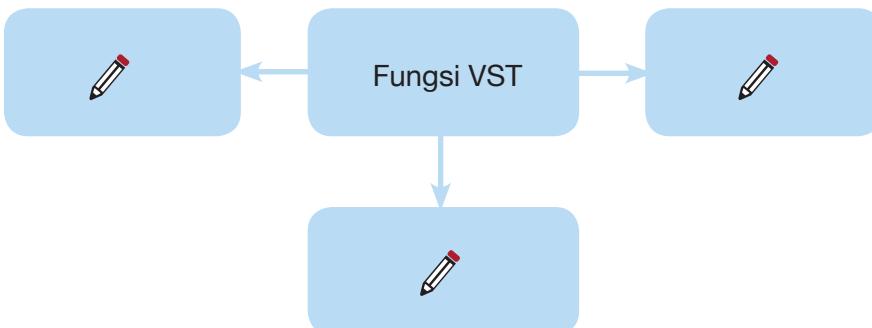
- Pada pendapat anda, nyatakan tiga cara untuk mengekalkan muzik tradisional Orang Asli seperti sewang supaya tidak pupus ditelan zaman.
- Senaraikan alat muzik yang terdapat dalam orkestra mini mengikut kategori di bawah.

Alat muzik bertali

Alat muzik bras

Alat muzik tiup kayu

- Apakah maksud *Piano roll* dalam perisian DAW?
- Berikan maksud singkatan VST.
- Nyatakan fungsi VST.

- Jelaskan secara terperinci tentang perbezaan VST di bawah.

VST Instrument (VSTi)

VST Effect

- Letak tanda nada yang betul pada skor.

(a)

(b)

UNIT 5

Muzik Interaktif

Eksplorasi dengan VST

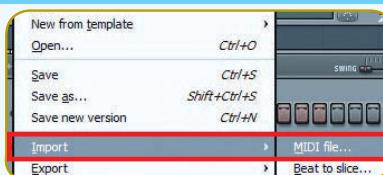
Penggunaan VST diperlukan semasa proses rakaman. Pada masa ini, VST banyak membantu komposer dan pemuzik untuk menyiapkan lagu dengan lebih mudah kerana dengan menggunakan keyboard elektronik, pengguna dapat mengeluarkan pelbagai bunyi alat muzik. Namun, kualiti bunyi VST amat berbeza berbanding dengan kualiti rakaman permainan alat muzik sebenar, terutamanya dari segi dinamik dan interpretasi alat muzik tersebut.

Menukarkan Signal Bunyi kepada *Virtual Studio Technology Instrument* (VSTi)

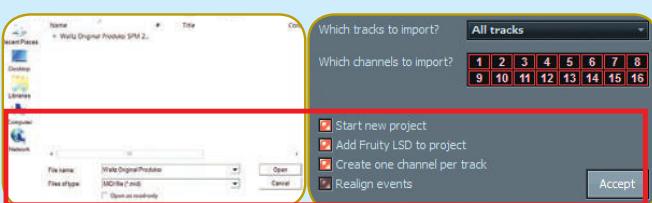
Langkah-langkah menukarkan signal bunyi kepada VSTi:

- 1** Import fail MIDI.

File → *Import* → *MIDI file...*

- 2** Pilih fail MIDI yang ingin diimport dan klik *Open*. Seterusnya pastikan kotak bertanda (a), (b) dan (c) telah dipilih.
 (a) *Start new project*
 (b) *Add Fruity LSD to project*
 (c) *Create one channel per track*
 Kemudian, klik *Accept*.

- 3** Paparan keseluruhan MIDI yang diimport akan keluar pada bahagian *step sequencer* di sebelah kiri DAW.

Hasil VSTi yang digunakan bagi menggantikan bunyi gitar daripada *Fruity LSD*.

- 4** Klik kanan pada alat muzik yang ingin dipilih. Contoh:
Guitar → *Replace* → *FL Slayer*.

Import fail
MIDI dan
tukarkan signal bunyi
tersebut kepada VSTi
yang terdapat dalam
perisian yang digunakan.

Menukar Signal Bunyi kepada VST Effect

Memasukkan Effect dalam Mixer Channel

Dalam suntingan audio, effect (fx) diperlukan bagi memastikan kualiti bunyi atau lagu yang dihasilkan lebih bermutu tinggi. Effect dapat melakukan fungsi yang sama seperti peranti audio, contohnya *reverb* dan *phaser*. Setiap effect yang digunakan mempunyai karakter atau sifat tersendiri.

Langkah-langkah penggunaan VST effect:

- 1 Klik View Mixer → Pilih Channel
→ Select → pilih Effect.
Contoh: *Fruity Reverb*.
- 2 Pastikan VST yang dipilih sesuai mengikut channel pada mixer.
- 3 Pastikan *dB meter* telah dimasukkan ke *master channel* pada mixer.
- 4 Untuk memasukkan VST Effect pada Channel mixer, pastikan signal MIDI atau audio telah dihantar ke Channel mixer dengan betul.

5.1.2

- Pastikan semua sambungan peranti dalam keadaan betul sebelum menggunakan VST dalam perisian DAW.
- Bimbang murid melakukan tugas dengan menggunakan komputer.

Abad Ke-21: Bersifat ingin tahu EMK: Teknologi maklumat dan komunikasi : Menganalisis

Etika sebagai Penyanyi

Dalam persembahan nyanyian, selain latihan yang mantap, setiap penyanyi juga perlu mengetahui etika sebagai seorang penyanyi. Etika penyanyi merangkumi peraturan yang perlu dipatuhi bagi memastikan persembahan nyanyian dapat berjalan dengan lancar. Antara perkara asas etika dalam persembahan adalah seperti yang berikut:

- Etika sebelum memasuki pentas
- Etika semasa berada di atas pentas
- Etika selepas persembahan tamat
- Etika semasa berjalan masuk atau keluar daripada pentas
- Etika berpakaian, duduk, menghormati tetamu dan sebagainya

Bincangkan secara ringkas tentang etika sebagai penyanyi seperti di atas. Kemudian, bentangkan hasil perbincangan tersebut.

Kereta Lembu
Audio 19: Suara 1
Audio 20: Minus One

Kereta Lembu

Suara 1

$\text{♩} = 135$ Rock and Roll

A

Ke-re - ta lem - bu bu Da-ri Me-la - ka Ro-da - nya du - a Di-ta - rik pu - Ja-lan - nya tak

la la - ju lem - bu per - ka - sa Se - jam se - ba -

Ke - re - ta lem - tu Ma - ri oh

ma - ri Ki - ta na - ik ra-mai ra - mai Per - gi ber-te -

ma - sya Man-di ke te - pi pan - tai I - tu lah di -

a Pu - sa - ka da-tuk - ku Pas - ti kan ku

ja - ga Se - ti - ap wak - tu pap

Fine

Music score for 'Kereta Lembu' Suara 1. The score consists of four staves of music with lyrics underneath. Staff A starts at measure 1. Staff B starts at measure 8. Staff C starts at measure 16. The score includes various dynamics like f, ff, mf, and pp, and chords like Eb, Bb7, Fm7, and Ab.

- 1.1.2
(i, ii, iii, iv)
1.1.3
(i, ii, iii)

- Minta murid membuat latihan suara sebelum bernyanyi.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul serta mengamalkan etika sebagai penyanyi.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor Kereta Lembu suara 1.

Abad Ke-21: Berprinsip

EMK: Nilai murni

: Mengaplikasi

Penghasilan Muzik Menggunakan DAW

Terdapat dua asas utama dalam penghasilan muzik menggunakan DAW, iaitu MIDI dan audio. MIDI boleh dimainkan dengan menggunakan alat muzik elektronik sama ada diprogramkan atau disimulasikan dengan pelbagai VST, manakala audio melibatkan proses rakaman menggunakan *amp simulator*.

Langkah-langkah penghasilan muzik menggunakan DAW:

Penghasilan MIDI daripada permainan alat muzik elektronik seperti keyboard

- 1 Sambungkan MIDI controller atau MIDI Interface ke komputer. Kemudian, hubungkan dengan DAW dan lakukan proses penghantaran signal MIDI dari alat muzik ke komputer.
- 2 Kemudian, tukarkan bunyi alat muzik kepada VSTi. Sebagai contohnya, MIDI bunyi gitar boleh digantikan dengan VSTi yang dipanggil *Fruity Slayer*. Dram juga mempunyai VSTi yang baik seperti *Fruity FPC*. Jika inginkan kualiti yang lebih baik, anda boleh menggunakan pelbagai VSTi lain yang terdapat di pasaran.

Penghasilan MIDI daripada programming atau penulisan *Piano roll*

- 1 Klik Channel → Add One → MIDI Out → *Piano roll*.

- 2 Masukkan notasi berdasarkan idea sendiri. Kemudian, tukarkan bunyi yang telah ditulis daripada *Piano roll* kepada VST yang sesuai.

Contoh VST simulasikan dram yang bertindak menukarkan bunyi supaya lebih realistik.

Penghasilan audio seperti gitar dan mikrofon dalam bentuk rakaman

- 1 Sambungkan *audio interface* ke komputer. Kemudian, hubungkan dengan DAW dan lakukan proses penghasilan signal bunyi. Pastikan alat muzik seperti gitar elektrik telah disambungkan ke *audio interface* untuk mengeluarkan bunyi ke monitor speaker.
- 2 Pilih *Channel* yang sesuai untuk proses rakaman. Pastikan input audio telah dipilih dari *mixer*.
- 3 Tekan butang *Record* untuk merakam bunyi alat muzik yang dimainkan. Signal yang dihasilkan berbentuk WAV (format standard bagi audio).
- 4 Sekiranya ingin mengubah bunyi gitar, gunakan *amp simulator* dan masukkan pada *channel* yang sama.

Contoh *amp simulator*

Input audio haruslah dipilih sebelum memulakan proses rakaman.

Contoh signal audio yang telah dirakam.

Akhir sekali, proses mengeksport lagu ciptaan dalam format MP3.

Klik *File* → *Export* → *MP3 File* → Tajuk lagu → *Save* → *Start*.

Terdapat pelbagai jenis mikrofon yang mempunyai fungsi mengikut kesesuaian alat muzik.

Import lagu format MIDI ke dalam DAW dan tambah instrumentasi pada gubahan sedia ada menggunakan tiga teknik yang telah dipelajari. Kemudian, persembahkan hasil ciptaan kepada rakan-rakan anda.

5.1.3

- Bimbing murid melakukan tugas dengan menggunakan komputer.

Abad Ke-21: Pemikir

EMK: Teknologi maklumat dan komunikasi

Suara 2

Kereta Lembu

♩ = 135 Rock and Roll

A

f E♭ Eb *mf* B♭⁷ Fm⁷

Ke re ta lem bu Da-ri Me-la - ka Ro-da - nya du a Di -ta - rik pu-
bu bu ja lan - nya tak

E♭ B♭⁷ 1. E♭ *f* A♭

la la - ju lem - bu per - ka - sa Se - jam se - ba -

B♭ 2. E♭ E♭ *f* A♭

Ke - re - ta lem - tu Ma - ri oh

A♭ Fm⁷ E♭ B♭⁷ *ff* f

ma - ri Ki - ta nai - ik ra-mai ra - mai Per - gi ber - te -

B♭⁷ B♭ E♭ B♭⁷ *mf* *ff* C

ma - sya Man-di ke te - pi pan - tai I - tu lah di -

E♭ E♭ B♭⁷ Fm⁷

a Pu-sa - ka da-tuk - ku Pas - ti kan ku

E♭ B♭⁷ E♭ *ff* Fine

ja - ga Se - ti - ap wak - tu pap

1.1.2
(i, ii, iii, iv)

- Minta murid membuat latihan suara sebelum bernyanyi.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor Kereta Lembu suara 2.
- Gunakan audio 20 untuk *minus one* Kereta Lembu.

: Mengaplikasi

Penilaian Karnatak

Membanding beza

Layari Internet untuk mencari maklumat tentang persamaan dan perbezaan antara ensembel muzik *karnatak* dengan orkestra barat.

PERKARA	PERSAMAAN	PERBEZAAN
Alat Muzik		
Kategori Alat Muzik		
Ciri-ciri Muzik		
Era atau Zaman		
Cara Persembahan		

4.1.1
[(i) - b, d, e]

- Minta murid membentangkan maklumat yang diperoleh di hadapan kelas.

Abad Ke-21: Bermaklumat

: Menilai

Membanding Beza Skel Minor Harmonik dan Minor Melodik

1

Not kedua dan not ketiga mempunyai jarak 1 semiton.

2

Persamaan

Not ketujuh dan oktaf mempunyai jarak 1 semiton.

Perbezaan

Bil.	Skel Minor Harmonik	Skel Minor Melodik
1.	Skel menaik dan menurun sama.	Skel menaik dan menurun tidak sama.
2.	Not kelima dan not keenam mempunyai jarak 1 semiton.	Not kelima dan not keenam mempunyai jarak 2 semiton.
3.	Not keenam dan not ketujuh mempunyai jarak 3 semiton.	Not keenam dan not ketujuh mempunyai jarak 2 semiton.
4.		Oktaf dan not ketujuh mempunyai jarak 2 semiton.
5.		Not ketujuh dan not keenam mempunyai jarak 2 semiton.
6.		Not keenam dan not kelima mempunyai jarak 1 semiton.

Latihan

1. Tulis semula semua skel minor harmonik dan minor melodik yang telah dipelajari dalam buku manuskrip.

3.1.4
(i, ii, iii)

- Bimbing murid membuat perbandingan skel minor harmonik dan minor melodik.

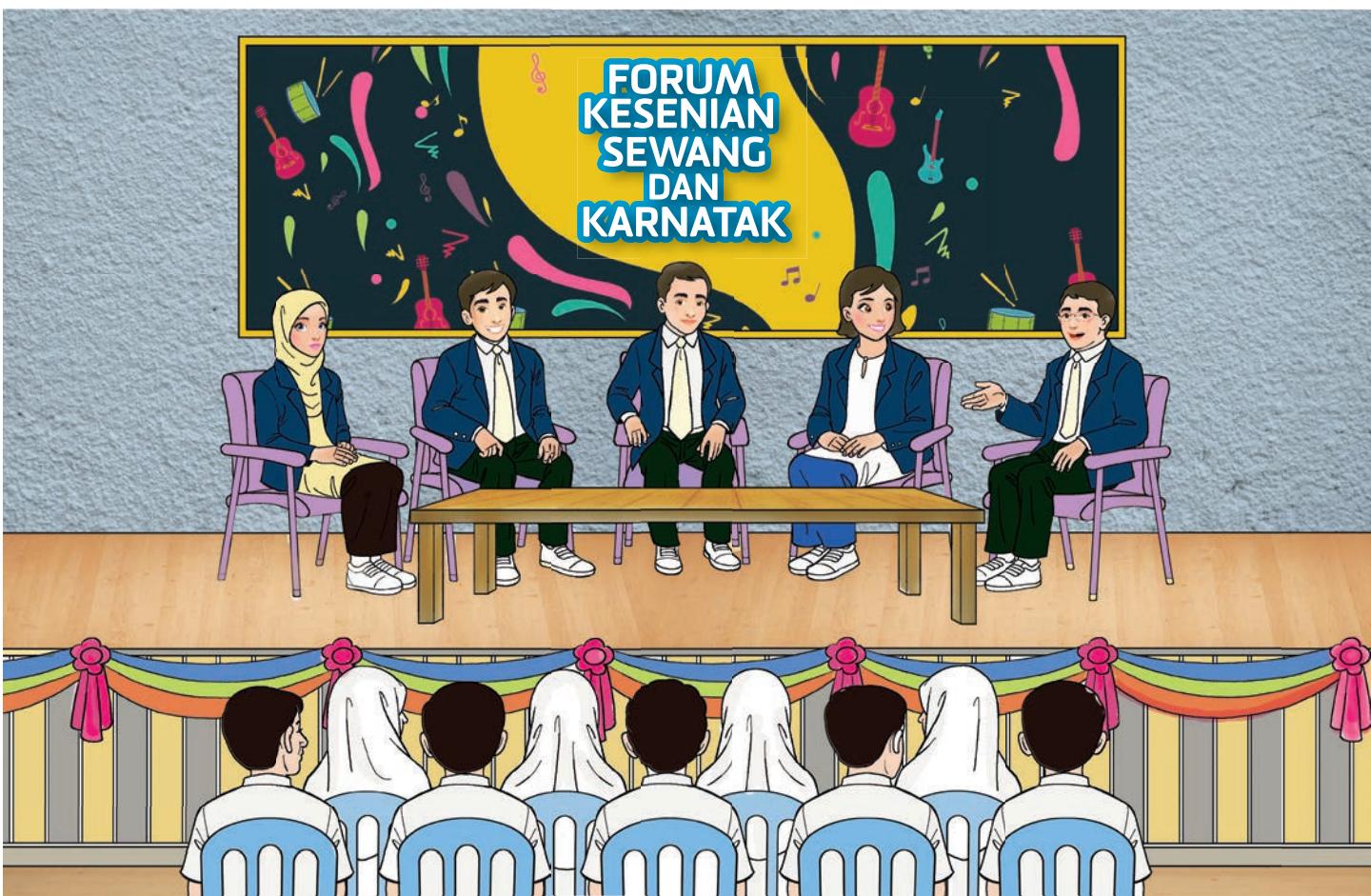
: Menganalisis

Dialog tentang Sewang dan Karnatak

Bentuk satu kumpulan yang terdiri daripada lima orang murid. Seorang murid akan menjadi moderator, manakala empat orang murid yang lain menjadi ahli panel. Murid yang bukan ahli kumpulan tersebut bertindak sebagai penonton dan boleh melibatkan diri dalam sesi soal jawab pada akhir sesi dialog. Soalan yang dikemukakan kepada ahli panel mestilah berkaitan dengan sewang dan *karnatak* seperti:

- Asal usul muzik.
- Kaitan muzik dengan masyarakat setempat.
- Fungsi muzik.
- Cara untuk mengekalkan warisan muzik tersebut dalam kalangan generasi muda.

4.1.1
(i, ii)
4.1.2

- Bimbing murid mengemukakan soalan kepada ahli forum.

Menyunting Data MIDI dan Audio

Semasa menghasilkan sesebuah lagu secara digital, terdapat pelbagai proses yang harus diketahui dan dipelajari untuk menghasilkan kualiti bunyi yang baik. MIDI dan audio saling berinteraksi dalam proses tersebut.

CARTA ALIR PENERBITAN LAGU

MIDI Programming

Proses memasukkan not dan mengolah bunyi dengan menggunakan VSTi dan VST effect.

Rakaman

Proses memasukkan data audio yang dirakam secara pelbagai runut (multitrack).

Adunan Bunyi/Mixing

Proses membuang, memotong, menambah effect (fx), membuatimbangan bunyi dan menetapkan karakter alat muzik dengan kesesuaian gubahana lagu.

Mastering

Tahap akhir proses penyeragaman keseluruhan bunyi mengikut standard piawaian penyiaran antarabangsa yang mempunyai tahap ukuran kelantangan bunyi.

Proses Adunan Bunyi (Mixing)

Setiap alat muzik mempunyai karakter dan frekuensi bunyi yang berbeza. Oleh itu, proses adunan bunyi atau *mixing* sangat diperlukan. Terdapat pelbagai cara dalam melakukan *mixing* sehingga menghasilkan kualiti bunyi yang baik. Jurutera bunyi perlu memahami fungsi setiap *effect* (fx).

Fungsi *Effect* (fx)
dalam Proses
Adunan Bunyi

Reverb
Gema

Equalizer
Mengenal pasti
kesesuaian frekuensi
(Lo, Mid, Hi)
berdasarkan karakter
alat muzik.

Compressor/Limiter
Menambahkan dan
mengurangkan
julat dinamik
(dynamic range)
yang berlebihan atau
berkurangan.

Delay
Pengulangan gema.

Gate
Menghilangkan
semua bunyi
yang tidak
diperlukan seperti
dengungan (buzzing).

Menyeimbangkan Bunyi (Balancing)

- 1 Pastikan setiap data MIDI dan audio telah dihantar ke *channel mixer* mengikut ketetapan.
- 2 Mainkan lagu secara keseluruhan (Play All) dan dengarkan satu per satu bunyi alat muzik dalam lagu tersebut.
- 3 Ubah dan kawal *volume/gain* pada *mixer* supaya bunyi alat muzik menjadi seimbang.
- 4 Lakukan proses *panning* kiri dan kanan pada alat muzik yang perlu. *Panning* bertujuan untuk mengimbangi bunyi yang keluar daripada speaker.

Import data
MIDI dan
lakukan rakaman pelbagai
runit. Kemudian, adunkan
semula muzik tersebut
dengan menitikberatkan
keseimbangan bunyi.

5.1.2

- Bimbing murid melakukan tugas dengan menggunakan komputer.

Abad Ke-21: Bersifat ingin tahu

EMK: Kreativiti dan inovasi

: Mencipta

Suara 3

Kereta Lembu

♩ = 135 Rock and Roll

A

E♭   E♭   B♭⁷   Fm⁷

mf

Pap par_ pap par_ pap par_ pap par_

---

5   E♭   B♭⁷   1. E♭

pap par_ Pap par_ Pap par_

---

8   B♭   2. E♭   E♭   B

Pap tu u_ Pap par_ Ma - ri oh

A♭   Fm⁷   E♭   B♭⁷
f   *mf*

12   ma - ri   Ki-ta na-ik ra-mai ra - mai   par   Per - gi ber-te-

B♭⁷   B♭   E♭   B♭⁷

16   ma - sya_ Man-di   ke   te - pi pan - tai   a_   Pap

E♭   E♭   B♭⁷   Fm⁷

20   Pap par_ Pap par_ Pap par_ Pap par_

E♭   B♭⁷   E♭   Fine

24   Pap par_ Pap par_ Pap par_ pap

Suara 4

Kereta Lembu

$\text{♩} = 135$ Rock and Roll

A

E♭   B♭7   Fm⁷

Pap par— pap par— Da- ri Me- la - ka par—
Ro- da- nya du - a par—

5   1.

E♭   B♭7   E♭

pap pap par— Pap Pa par— Pap par—

B

8   2.

B♭   E♭   E♭

pap tu u— Pap par— Ma - ri oh

12   B♭7   mf

Ab   Fm⁷   E♭

ma - ri Ki-ta na-ik ra-mai ra - mai ki-ta na-ik ra - mai

C

B♭7   B♭   E♭   B♭7

ma - sya_ Man-di ke te - pi pan - tai a— Pap

20   E♭   B♭7   Fm⁷

Pap par— Pap par— Pu - sa - ka tok - ku par—

24   E♭   B♭7   E♭

Pap par— Pap par— Pap par— pap

Fine

1.1.2
(i, ii, iii, iv)

- Minta murid membuat latihan suara sebelum bernyanyi.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor Kereta Lembu suara 4.
- Gunakan audio 20 untuk *minus one* Kereta Lembu.

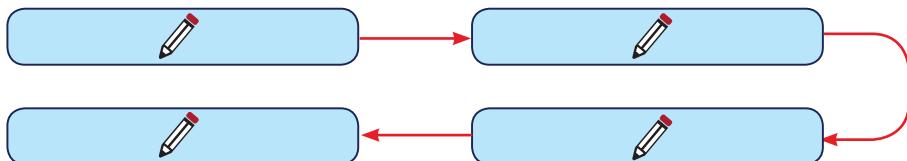

: Mengaplikasi

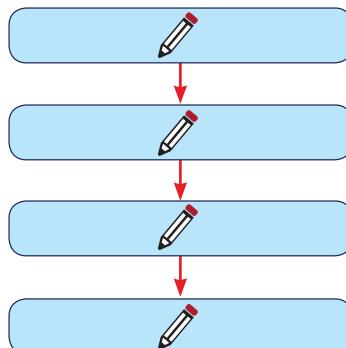

Penilaian

- Terangkan secara ringkas ciri-ciri muzik *karnatak*.
- Nyatakan secara terperinci langkah-langkah penggunaan VST effect dalam perisian DAW yang dipelajari.

- Nyatakan proses penerbitan sesebuah lagu.

- Senaraikan fungsi effect (fx) dalam proses adunan bunyi (mixing).

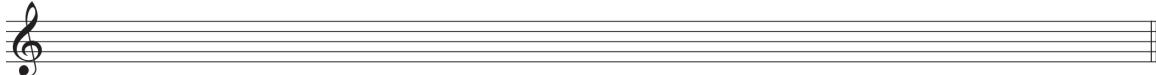
Effect (fx)	Fungsi
Reverb	1 pencil icon
Equalizer	2 pencil icons
Gate	3 pencil icons
Delay	3 pencil icons
Compressor/ Limiter	1 pencil icon

- Tulis skel menaik dan menurun tanpa tanda nada.

(a) E minor harmonik

(b) D minor melodik

UNIT 6

Kesepakatan

Suara
1, 2, 3 dan 4**Kereta Lembu**Ciptaan: Wan Abu Bakar
Gubahan semula: Amir HN**A**

♩ = 135 Rock and Roll

Suara 1

f   Eb   *mf*   B_b⁷

Ke - re - ta lem bu bu Da - ri Me - la - ka

Ro - da - nya du - a

Suara 2

f   Eb   *mf*   B_b⁷

Ke - re - ta lem bu bu Da - ri Me - la - ka

Ro - da - nya du - a

Suara 3

Eb   *mf*   B_b⁷

Pap par pap par pap par

Suara 4

Eb   *mf*   B_b⁷

Pap par pap par Da - ri Me - la -

Ro - da - nya du - a

Suara 1

*Fm*⁷   Eb   B_b⁷   1.   Eb   *f*

Di - ta - rik pu - la lem - bu per - ka - sa

Ja - lan - nya tak la - ju Se - jam se - ba -

Suara 2

Di - ta - rik pu - la lem - bu per - ka - sa

Ja - lan - nya tak la - ju Se - jam se - ba -

Suara 3

Eb   B_b⁷

pap par pap par Pap par Pap par

Suara 4

Eb   B_b⁷

ka a par - par Pap Pa par Pap par

B

Musical score for four voices (Suara 1-4) in B-flat major, featuring vocal parts and piano accompaniment.

Section B:

Measure 8: Key B_b. Suara 1: Ke-re-ta lem-tu Ma-ri oh. Suara 2: Ke-re-ta lem-tu Ma-ri oh. Suara 3: Pap tu u Pap par Ma-ri oh. Suara 4: Pap tu u Pap par Ma-ri oh.

Measure 12: Key A_b. Suara 1: ma-ri Ki-ta-na-ik ra-mai ra-mai Per-gi ber-te-. Suara 2: ma-ri Ki-ta-nai-ik ra-mai ra-mai Per-gi ber-te-. Suara 3: ma-ri Ki-ta-na-ik ra-mai ra-mai par Per-gi ber-te-. Suara 4: ma-ri Ki-ta-na-ik ra-mai ra-mai ki-ta-na-ik ra-mai.

Measure 16: Key B_b⁷. Suara 1: ma-sya Man-di ke-te-pi pan-tai I-tu-lah di-. Suara 2: ma-sya Man-di ke-te-pi pan-tai I-tu-lah di-. Suara 3: ma-sya Man-di ke-te-pi pan-tai a Pap. Suara 4: ma-sya Man-di ke-te-pi pan-tai a Pap.

C

20 E_b E_b B_b⁷ Fm⁷

Suara 1 a Pu - sa - ka da - tuk - ku Pas - ti____ kan ku

Suara 2 a Pu - sa - ka da - tuk - ku Pas - ti____ kan ku

Suara 3 Pap par__ Pap par__ Pap par__ Pap par__

Suara 4 Pap par__ Pap par__ Pu - sa - ka tok - ku par__

24 E_b B_b⁷ E_b ff Fine

Suara 1 ja - ga Se - ti - ap wak - tu pap

Suara 2 ja - ga Se - ti - ap wak - tu pap

Suara 3 Pap par__ Pap par__ Pap par__ pap

Suara 4 Pap par__ Pap par__ Pap par__ pap

**1.1.2
(i, ii, iii, iv)**

- Minta murid membuat latihan suara sebelum bernyanyi.
- Bimbing murid bernyanyi dengan pic, dinamik dan frasa yang betul.
- Terangkan simbol yang terdapat dalam skor Kereta Lembu suara 1, 2, 3 dan 4.
- Gunakan audio 20 untuk *minus one* Kereta Lembu.

Yue Liang Dai Biao Wo De Xin

Audio 25: Orkestra

Audio 26: Instrumental

Orkestra Mini

Yue Liang Dai Biao Wo De Xin

Ciptaan: Weng Ching-hsi

Lirik: Sun Yi

Gubahan semula: Dzurri

♩ = 80 Balada

A

§

Vokal

Flut

Klarinet B♭

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B♭

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus

Gitar

Gitar Bes

Piano

Dram

*Ni wen wo ai ni you duo shen Wo
wen wo ai ni you duo shen Wo
wen wo ai ni you duo shen Wo*

p mf p mf p mf p p

p mf p mf p mf p p

pp mf p p

pp mf p p

pp mf p p

pp mf p p

p mf p p

p mf p p

p mf p p

p mf p p

C Am⁷ F G G+ C Em

C Am⁷ F G G+ C Em

C Am⁷ F G G+ C Em

A

7

Vokal

ai ni you ji fen Wo de qing ye zhen Wo de ai ye zhen Yue liang dai biao wo de...
ai ni you ji fen Wo de qing bu yi Wo de ai bu bian Yue liang
ai ni you ji fen Ni qu xiang yi xiang Ni qu kan yi kan Yue liang

Flut

Klarinet B♭

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B♭

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus

Gitar

F C Am⁷ F D⁷

Gitar Bes

F C Am⁷ F D⁷

Piano

F C Am⁷ F D⁷

Dram

1.

Sheet music for a band or orchestra. The vocal part includes lyrics in Chinese. Various instruments are listed on the left, each with a corresponding musical staff. Chords are indicated above the guitar and bass staves. The piano staff shows a repeating pattern of chords. The drum set staff features a rhythmic pattern with a fermata over the last measure.

12 | 2. B

Vokal   xin Ni dai biao wo de xin Qing qing de yi ge wen Yi jing

Flut

Klarinet B♭

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B♭

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus

Gitar

Gitar Bes

Piano

Dram

The musical score consists of ten staves of music. The first five staves (Vokal, Flut, Klarinet B♭, Saksofon Alto, Saksofon Tenor) are in common time (indicated by 'C') and have a key signature of one sharp (F#). The second five staves (Trompet B♭, Trombon, Violin 1, Violin 2, Gambus) are in common time and have a key signature of no sharps or flats. The vocal part has lyrics in Chinese: 'xin Ni dai biao wo de xin Qing qing de yi ge wen Yi jing'. The piano staff includes chords in G, G7, D, G, C, C, Em. The drum staff shows a continuous pattern of eighth-note strokes.

To Coda   D.S.NR al Coda

17

Vokal

da da dong wo de xin Shen shen de yi duanqing Jiao wo si nian dao ru jin Ni

Flut

Klarinet B♭

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B♭

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus

Gitar

Am⁷ G C C Em F G

Gitar Bes

Am⁷ G C C Em F G

Piano

Am⁷ G C C Em F G G^{*}

Dram

Sheet music score for a multi-instrument ensemble. The score includes parts for Vokal, Flut, Klarinet B♭, Saksofon Alto, Saksofon Tenor, Trompet B♭, Trombon, Violin 1, Violin 2, Gambus, Gitar, Gitar Bes, Piano, and Dram. The vocal part has lyrics: da da dong wo de xin Shen shen de yi duanqing Jiao wo si nian dao ru jin Ni. The piano part includes chords Am⁷, G, C, C, Em, F, G, and G^{*}. Measure 17 starts with a vocal line, followed by woodwind entries, then brass entries, and finally strings and guitars. The piano provides harmonic support throughout. The score concludes with a coda section.

23

C

Vokal   jin Ni wen wo ai ni you duo shen Wo ai ni you ji—

Flut

Klarinet B $\flat$

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B $\flat$

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus

Gitar

Gitar Bes

Piano

Dram

Musical score for orchestra and traditional instruments. The score includes parts for Vokal, Flut, Klarinet B $\flat$, Saksofon Alto, Saksofon Tenor, Trompet B $\flat$, Trombon, Violin 1, Violin 2, Gambus, Gitar, Gitar Bes, Piano, and Dram. The vocal part has lyrics: jin Ni wen wo ai ni you duo shen Wo ai ni you ji—. The piano part shows chords G, G 7 , C, Em, F. The dram part features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes.

Fine

27

Vokal   fen Ni qu xiang yi xiang Ni qu kan yi kan Yue liang dai biao wo de xin

Flut

Klarinet B♭

Saksofon Alto

Saksofon Tenor

Trompet B♭

Trombon

Violin 1

Violin 2

Gambus

Gitar   C Am⁷ F D G C

Gitar Bes   C Am⁷ F D G C

Piano   C Am⁷ F D G C

Dram

Sheet music for various instruments including Vokal, Flut, Klarinet B♭, Saksofon Alto, Saksofon Tenor, Trompet B♭, Trombon, Violin 1, Violin 2, Gambus, Gitar, Gitar Bes, Piano, and Dram. The vocal part includes lyrics: fen Ni qu xiang yi xiang Ni qu kan yi kan Yue liang dai biao wo de xin. The piano part shows chords: C, Am⁷, F, D, G, C.

Etika dalam Persembahan

Persembahan yang berkualiti memerlukan latihan yang mantap dan kesefahaman antara pemuzik. Setiap etika dalam latihan dan persembahan perlu dipatuhi dan diamalkan oleh setiap pemuzik.

Sebelum Persembahan

- Memastikan skor lagu telah disusun mengikut *cue sheet* persembahan.
- Memastikan alat muzik telah ditala dengan baik.

Semasa Persembahan

- Menjaga disiplin ketika berada di atas pentas.
- Mematuhi dan mengikut arahan ketua atau konduktor.
- Menonjolkan ekspresi dan penghayatan ketika bermain alat muzik.
- Menjaga aspek muzikal seperti teknik, tempo, dinamik, postur dan lain-lain.

Selepas Persembahan

Memastikan semua peralatan muzik disimpan dengan baik di tempat yang sepatutnya bagi mengelakkan sebarang kerosakan.

Layari Internet untuk mendapatkan contoh video persembahan orkestra yang menitikberatkan nilai murni semasa persembahan. Kemudian, kaji etika, nilai dan disiplin persembahan tersebut serta bentangkannya secara berkumpulan.

2.1.1
(i, ii, iii, iv,
v, vi)
2.1.2
(i, ii, iii)

- Pilih seorang murid untuk menjadi konduktor.
- Minta murid membuat penalaan alat muzik sebelum bermain.

Abad Ke-21: Berprinsip

EMK: Nilai murni

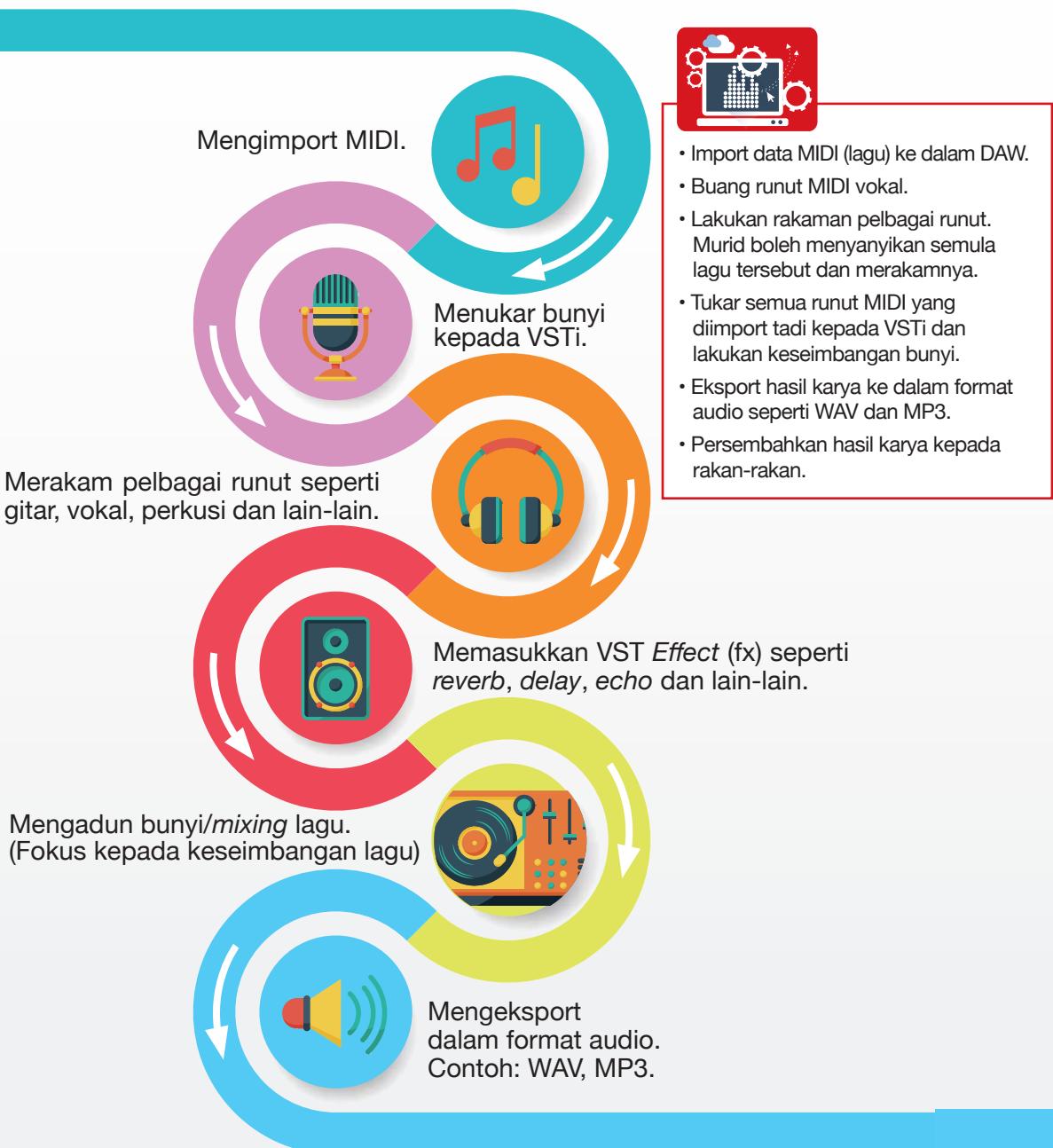

: Mengaplikasi

Penghasilan Karya Muzik

Setiap karya muzik yang dicipta haruslah memiliki gubahan dan kreativiti yang tersendiri. Penerbitan karya yang baik juga haruslah menitikberatkan kualiti bunyi. Sebagai seorang amatur dalam dunia rakaman, perkara asas yang patut diketahui dan dikuasai adalah seperti yang berikut:

Penghasilan Rangkaian Lagu (Medley)

Penghasilan rangkaian lagu (medley) melibatkan idea-idea kreatif dalam mencantumkan beberapa lagu dalam satu runut. Cantuman lagu mestilah sesuai serta sepadan dengan tempat potongan, tempo dan stail lagu.

Pihak sekolah akan menganjurkan program kesenian yang dinamakan Gemalai Tari. Anda telah dilantik dan ditugaskan untuk menyiapkan satu rangkaian lagu atau *medley*. Lagu yang dihasilkan akan mengiringi tarian dalam program Gemalai Tari tersebut.

Berdasarkan penerangan di atas, hasilkan satu karya dengan mengambil kira perkara yang berikut:

- Cantumkan pelbagai lagu menjadi satu rangkaian lagu atau *medley* dengan memasukkan runut MIDI serta audio yang diprogramkan menggunakan keyboard elektronik atau dirakam secara langsung.
- Durasi lagu tersebut tidak kurang daripada tiga minit.
- Gunakan kreativiti dalam penghasilan karya tersebut. Masukkan effect (fx) dan lakukan proses adunan bunyi dengan memberikan fokus pada keseimbangan bunyi.
- Eksport karya dalam format audio.
- Persembahkan hasil karya kepada rakan-rakan.

5.1.4

- Bimbing murid melakukan tugas dengan menggunakan komputer.

Penghasilan Lagu Tema

Lagu tema biasanya dicipta dalam sebuah pementasan teater, penerbitan drama dan filem. Lagu tema bertujuan untuk memberikan gambaran kepada penonton tentang keseluruhan cerita. Sebagai contohnya, jika cerita itu tentang cinta, lirik lagu tema yang dicipta akan menceritakan kisah cinta. Lagu tema juga memberikan kesan yang sangat mendalam kepada penonton kerana dalam keseluruhan cerita, penonton akan lebih mengingati lagu tema.

Kasihnya Ayah

Berdasarkan poster, cipta sebuah lagu tema yang menggambarkan keseluruhan cerita.

- Lirik lagu**
Tulis lirik mengikut melodi lagu sedia ada.
- Gubahan lagu**
Import MIDI dan tambah dengan bunyi alat muzik yang lain serta rakaman suara atau nyanyian.
- Penambahan effect (fx)**
Gunakan reverb dan delay dalam vokal dan alat muzik yang dirakam.
- Rakaman pelbagai runut**
Masukkan runut vokal, gitar, perkusi dan lain-lain.
- Kesan bunyi**
Tambah sedikit kesan khas seperti meletakkan rakaman bahagian puisi yang dibaca semasa lagu dimainkan.

Setelah selesai, persembahkan karya anda kepada rakan-rakan.

5.1.4

- Bimbing murid melakukan tugas dengan menggunakan komputer.

EMK: Kreativiti dan inovasi

: Mencipta

108

Pembentangan Teori Muzik

Murid dibahagikan kepada beberapa kumpulan kecil dan dikehendaki mengkaji skor berdasarkan lagu di bawah.

Bil.	Lagu	Kumpulan
1.	<i>Kain Songket</i> suara 1	1
2.	<i>Payung Mahkota</i> suara 1	2
3.	<i>Selamat Pergi Pahlawanku</i> suara 1	3
4.	<i>Kereta Lembu</i> suara 1	4

Analisis lagu tersebut berdasarkan perkara yang berikut:

1

Tempo

5

Tanda dinamik

2

Meter

6

Maksud simbol

3

Nada lagu
(major atau minor)

7

Maksud
terminologi

4

Tanda kromat

8

Bilangan bar

Bentangkan hasil yang diperoleh di hadapan kelas.

3.1.8

- Bimbing murid membuat analisis skor.

Penilaian

1. Susun pernyataan tentang proses menghasilkan sebuah karya muzik mengikut aturan yang betul.

Merakam pelbagai runut

Mengadun bunyi/
mixing lagu

Mengeksport dalam format audio

Mengimport MIDI

Memasukkan VST effect (fx)

Menukar bunyi kepada VSTi

2. Analisis skor berdasarkan perkara yang berikut.

- (a) Nada lagu
- (b) Meter
- (c) Tanda kromat
- (d) Bilangan bar
- (e) Jeda
- (f) Dinamik

Bayu Petang

Ciptaan: Amir HN

The musical score for 'Bayu Petang' is presented in two staves. The first staff begins with a treble clef, a 3/4 time signature, and a dynamic marking of *mf*. The second staff begins with a treble clef and a dynamic marking of *f*. Both staves feature eighth-note patterns with some sixteenth-note subdivisions and rests.

UNIT
7

Alat Muzik Altama

Vokal

Nyanyian ialah aktiviti muzikal yang paling awal dalam kehidupan manusia. Nyanyian merupakan cara istimewa menggunakan suara. Dalam muzik, nyanyian juga dikenali sebagai vokal. Terdapat dua jenis nyanyian, iaitu secara senandung dan nyanyian menggunakan lirik. Nyanyian secara senandung ialah nyanyian menggunakan bunyi huruf vokal seperti a, e, i, o, u dan la, da, du dan sebagainya.

Untuk menjadi seorang penyanyi, perkara yang berikut perlulah diambil berat.

- (a) Latihan fizikal (warm-up)
- (b) Pernafasan
- (c) Postur
- (d) Sebutan
- (e) Ton
- (f) Register suara

Sebelum bernyanyi, adalah penting bagi seorang penyanyi membuat latihan suara dan latihan pernafasan sebagai persediaan.

Persediaan untuk Bernyanyi

Latihan di bawah adalah langkah persediaan untuk bernyanyi.

Hissing

Tarik nafas, tahan nafas seketika dan lepaskan udara secara perlahan-lahan dalam kiraan 1, 2, 3, 4, 5. Perbuatan ini akan menghasilkan bunyi ‘s’ yang berpanjangan atau *hissing*. Lakukan latihan ini berulang kali sehingga 10 kiraan secara ansur maju semasa melepaskan udara.

Bubbling

Gunakan teknik *bubbling* berulang kali. Teknik ini boleh dilakukan dengan nada mendatar atau bermelodi.

Latihan Vokal (Vocalization)

(a)

Ah
Oh

(b)

Ah
Oh

(c)

mee la may la mo la ma la
ma la mo la may la mee la

Solfa

Terdapat dua cara menyanyikan solfa, iaitu "do" tetap (fixed do) dan "do" bergerak (moveable do).

"Do" tetap Not C ialah "do".

"Do" bergerak Kedudukan "do" bergantung pada nada (kalau nada lagu itu G major, maka "do" ialah not G).

Latihan Solfa

Lakukan latihan solfa mengikut skor di bawah.

(a) Do bergerak

do re mi do fa fa mi
so so so fa mi re mi do

(b) Do tetap

so la ti so do do ti
re re re do ti la ti so

(c) Do bergerak

so fa mi do' ti la so   re re re mi fa so fa mi re do

(d) Do tetap

re mi fa la so la fa   mi mi fa la re do ti

Nyanyian Semerta

Nyanyikan keratan muzik di bawah dengan menggunakan solfa.

(a)

(b)

(c)

(d)

Persembahan Nyanyian Solo

Bumi Malaysia
Audio 27: Vokal
Audio 28: Minus One

Bumi Malaysia

= 78 Balada

A

mp

B^{b7}

E^b

Ber - si - nar di se - lu - ruh a - lam - ku Ge - mi - lang ce - mer - lang ca - ha -

Ciptaan: Ariff Ahmad

4 B^{b7} A^b B^{b7} E^b B^{b7}/D C^m F^m B^b
ya La - hir - nya di za - man du - nia ba - ru Ma - lay - sia ne - ga - ra ba - ru Ma - lay -

8 E^b E^b B^{b7} E^b
sia Ber - ki - bar ben - de - ra Ma - lay - sia - ku Ber - ki - bar di ang - ka - sa ting -

12 B^{b7} A^b B^{b7} E^b B^{b7}/D C^m F^m B^b
gi Me-nun - juk - kan se - ma-ngat ber - sa - tu Bu - mi Ma - lay - sia te - tap a - man s'ja -

16 E^b A^b F^m G^m C^m F^m B^{b7}
ti Te - rus ber - ja - ya dan su - bur bah - gia Ma - lay - sia ne - ga - ra - ku yang ka -

20 E^b A^b F^m G^m C^m F⁷
ya Te - tap ter - pu - ji se - ra - ta du - nia Ke - ra - na hi - dup da - mai sen - tia -

D

24 B^{b7} E^b B^{b7} E^b
sa Gem - bi - ra di bu - mi - ku Ma - lay - sia Ber - me - gah se - ga - la makh-luk -

28 B^{b7} A^b B^{b7} E^b B^{b7}/D C^m F^m B^{b7} E^b Fine
nya Mem - per - ta - han - kan se - ma-ngat ma - ju Ber - ja - ya Ma - lay - sia ne - ga - ra ba - ru

Medley Tari Tualang Tiga dan Sekapur Sirih

Medley Tari Tualang Tiga dan
Sekapur Sirih
Audio 29: Vokal
Audio 30: Minus One

Gubahan semula: Wills Gambir

= 100 Masri dan Zapin

A Masri

C Am⁷ F

Me - nyu - sun ta - ri a - la ta - ri sem - bah di - be - ri
ya a - la ga - ya ge - rak wa - ni - ta

4 Gm G C

Cer - gas tang - kas a - la sa - yang ge - rak dan ge - ri
De - ngan ta - ri a - la sa - yang tu - a - lang ti - ga

8 Dm G

Men-jun-jung ting - gi am-boi ting - gi se - ni bu da ya
Men-jun-jung ting - gi am-boi ting - gi se - ni bu da ya

12 G⁷ C F G⁷ C

Pu - sa - ka as - li a - la as - li Hai i - bu per - ti - wi
Di - ke-nang bang - sa a - la bang - sa oh se - pan-jang ma - sa

Zapin

B

16 [1. Me-leng-gang ga -] 2. A

# #

Se - ka pur si - rih se - ka-pur si -
gur bi - ar - lah gu -

20 A G A E A E

rili se - u las pi nang
gur ber - tum - pah da rah
Di - be ri be kal di - be - ri be
Bi - ar ber - leng - kar bi - ar ber - leng

24 F[#]m E⁷ A A⁷ D Bm⁷

kal bu - at pe - rang - sang Per - gi - lah in tan per - gi in -
kar di me dan pe - rang Ja - ngan_ lah un dur ja - ngan un -

28 A G A F[#]m

tan per - gi lah sa yang ke te - ngah me dan ke te - ngah me
dur me - nye rah ka lah Pan - tang pen - de kar pan - tang pen - de

32 E [1.A] [2.A] Fine

dan per - gi - lah ber - ju - ang Bi - ar - lah gu ju - lang
kar di te - ngah ge - gang lang - gang

6.1.1
6.1.2
6.1.3
6.1.4

- Bimbing murid membuat latihan suara sebelum aktiviti nyanyian.
- Rancang dan sediakan latihan nyanyian semerta. Berikan masa seminit untuk murid meneliti skor nyanyian semerta.
- Pilih lagu solo yang sesuai dengan murid bagi memenuhi SP 6.1.4.

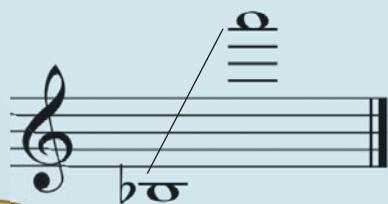
: Mengaplikasi

Saksofon

Saksofon ialah alat muzik transpos. Saksofon terbahagi kepada tiga bahagian, iaitu bahagian kepala, badan dan *bell*. Terdapat beberapa jenis saksofon, iaitu saksofon soprano, saksofon alto, saksofon tenor dan saksofon bariton. Saksofon diklasifikasikan sebagai alat muzik *woodwind* yang menggunakan *single-reed*. Alat ini dimainkan secara solo atau ensembel dalam sesebuah persembahan muzik.

Julat (range)

Pengendalian dan Penjagaan Saksofon

- 1 Pastikan saksofon dipegang dengan betul ketika memasangnya. Pegang di tempat yang tiada kekunci, masukkan secara bersudut tepat dan putar secara perlahan.
- 2 Pastikan bahagian penyambungan diskru dengan ketat agar tidak mudah tertanggal, terutamanya di bahagian kekunci (key) yang terdapat spring halus.
- 3 Ketika memasang pelekap mulut (mouthpiece), lakukan secara putaran ke dalam untuk memasangnya dan putaran keluar untuk menanggalkannya. Elakkan mencabut atau menarik terus pelekap mulut (mouthpiece).
- 4 Letakkan gris gabus pada permukaan penyambungan dengan kerap agar mudah dipasang atau ditanggalkan.
- 5 Pastikan saksofon diletakkan di tempat yang selamat. Baringkan saksofon dengan kekuncinya menghala ke atas. Sewajarnya gunakan *saxophone stand*.
- 6 Lap saksofon dengan kain lembut dan kering sebelum menyimpannya di dalam bekas (casing).
- 7 Pastikan saksofon diletakkan di tempat yang bersuhu bilik.

Skel

Skel yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan skel menaik dan menurun secara hafalan dengan menggunakan teknik *slurred* dan *tongued*.

Skel Major	Skel Minor	Skel Kromatik
F major (a twelfth)	E minor harmonik (1 oktaf)	G kromatik (1 oktaf)
G major (a twelfth)	E minor melodik (1 oktaf)	
B♭ major (1 oktaf)	A minor harmonik (1 oktaf)	
C major (2 oktaf)	A minor melodik (1 oktaf)	
	G minor harmonik (1 oktaf)	
	G minor melodik (1 oktaf)	
	D minor harmonik (a twelfth)	
	D minor melodik (a twelfth)	

(a) F major (a twelfth)

A musical staff in G clef and common time. It consists of two measures of eighth-note patterns. The first measure starts on A4 and ends on G4. The second measure starts on B4 and ends on A4.

(b) G major (a twelfth)

A musical staff in G clef and common time. It consists of two measures of eighth-note patterns. The first measure starts on B4 and ends on A4. The second measure starts on C5 and ends on B4.

(c) E minor harmonik (1 oktaf)

A musical staff in G clef and common time. It consists of two measures of eighth-note patterns. The first measure starts on C5 and ends on B4. The second measure starts on D5 and ends on C5.

(d) E minor melodik (1 oktaf)

A musical staff in G clef and common time. It consists of two measures of eighth-note patterns. The first measure starts on D5 and ends on C5. The second measure starts on E5 and ends on D5.

(e) G kromatik (1 oktaf)

A musical staff in G clef and common time. It consists of two measures of eighth-note patterns. The first measure starts on F#5 and ends on E5. The second measure starts on G5 and ends on F#5.

Arpeggio

Arpeggio yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan arpeggio menggunakan teknik *slurred* dan *tongued* secara menaik dan menurun dengan hafalan dalam kord primer.

Arpeggio Major	Arpeggio Minor
C major (1 oktaf)	E minor (1 oktaf)
F major (1 oktaf)	A minor (1 oktaf)
G major (1 oktaf)	G minor (1 oktaf)
B♭ major (1 oktaf)	D minor (1 oktaf)

(a) C major (1 oktaf)

(b) F major (1 oktaf)

(c) E minor (1 oktaf)

(d) A minor (1 oktaf)

Latihan

Letakkan frasa dan mainkan latihan saksofon mengikut skor di bawah.

-
-
-
-

Joget Riang Ria
Audio 31: Saksofon (alto)
Audio 32: Iringan

Bacaan Semerta

Mainkan melodi di bawah secara semerta dengan betul.

(a)

(b)

(c)

(d)

Persembahan Saksofon Alto Solo

Joget Riang Ria

♩ = 100 Joget

Ciptaan: Amir HN

Tanjung Bunga
Audio 33: Saksofon (alto)
Audio 34: Iringan

Tanjung Bunga

33

34

Ciptaan: Sharifuddin Majid
Gubahan semula: Amir HN

$\text{♩} = 110$ Beguine

Sheet music for Tanjung Bunga, featuring eight staves of musical notation in 4/4 time. The key signature is common C. The music includes dynamic markings such as *mf*, *f*, and *mf*. Measure numbers 1 through 25 are indicated above the staves. The notation uses various note values including eighth and sixteenth notes, with some notes grouped by brackets. The music concludes with a final measure at staff 25 followed by the word "Fine".

Persembahan Saksofon Tenor Solo

Bahtera Merdeka
Audio 35: Saksofon (tenor)
Audio 36: Iringan

Bahtera Merdeka

♩ = 50 Asli

The musical score consists of eight staves of tenor saxophone music. Staff 1 starts with a dynamic *mf*. Staff 2 begins at measure 5. Staff 3 begins at measure 9. Staff 4 begins at measure 13. Staff 5 begins at measure 17. Staff 6 begins at measure 21. Staff 7 begins at measure 25. Measure 25 concludes with a **Fine**.

Joget Jengket Bersopan
Audio 37: Saksofon (tenor)
Audio 38: Irangan

Joget Jengket Bersopan

Ciptaan: Amir HN

$\text{♩} = 100$ Joget

Sheet music for Joget Jengket Bersopan, tenor saxophone part. The music is in 4/4 time, key signature of one sharp (F#), and consists of 29 measures. Measure 1 starts with a forte dynamic (f) and includes two grace notes. Measures 2-4 show eighth-note patterns with sixteenth-note subdivisions. Measures 5-8 continue the eighth-note patterns. Measure 9 introduces a dynamic of *mf*. Measures 10-12 show eighth-note patterns with sixteenth-note subdivisions. Measures 13-16 continue the eighth-note patterns. Measures 17-20 show eighth-note patterns with sixteenth-note subdivisions. Measures 21-24 continue the eighth-note patterns. Measure 25 shows a melodic line with a fermata over the last note. The piece concludes at measure 29 with a forte dynamic (f) and ends with a final dynamic of *fine*.

Penjarian bagi Saksofon Alto dan Saksofon Tenor

○ Buka atau lepas   ● Tutup atau tekan

The figure consists of five horizontal staves, each representing a different key. Each staff shows a fingering pattern for a specific note. The first staff covers A♯, B♭, B, C♭, B♯, C, C♯, D♭, D, D♯, E♭, E, and F♭. The second staff covers E♯, F, F♯, G♭, G, G♯, A♭, A, A♯, and B♭. The third staff covers B, C♭, B♯, C, C♯, D♭, D, D♯, E♭, E, F♭, and E♯. The fourth staff covers F♯, G♭, G, G♯, A♭, A, A♯, B♭, B, and C♭. The fifth staff covers B♯, C, C♯, D♭, D, D♯, E♭, E, F♭, E♯, and F.

- 6.2.1
- 6.2.2
- 6.2.3
- 6.2.4
- 6.2.5
- 6.2.6

- Rancang dan sediakan latihan bacaan semerta. Berikan masa seminit untuk murid meneliti skor bacaan semerta.
- Sediakan skel dan arpegio lain bagi memenuhi SP 6.2.2 dan 6.2.3.
- Pilih lagu solo yang sesuai dengan murid bagi memenuhi SP 6.2.6.

: Mengaplikasi

Piano

Piano ialah alat muzik yang lengkap kerana pemuzik dapat memainkan melodi dan kord dalam satu masa secara serentak. Pada masa ini, terdapat pelbagai piano yang menjadi pilihan pemuzik. Setiap piano mempunyai karakter dan kelebihan tersendiri. Sebagai contohnya, *grand piano* dianggap terbaik kerana kualiti bunyi akustiknya, manakala piano elektrik pula lebih bersifat digital. Pemuzik dapat memilih pelbagai bunyi atau *sample* piano yang terdapat dalam piano elektrik. Piano bukan sahaja dimainkan secara solo, malah boleh mengiringi penyanyi atau kumpulan muzik membuat persembahan.

Julat (range)

Pengendalian dan Penjagaan Piano

- 1 Pastikan piano diletakkan di tempat yang betul dan tidak dirapatkan ke dinding. Jauhkan daripada cahaya matahari dan penyaman udara kerana piano tidak boleh berada pada kedudukan terlalu panas atau lembap.
- 2 Jangan letakkan barang di atas piano untuk mengelakkan kerosakan pada bahagian luar dan dalam piano.
- 3 Pastikan piano sentiasa bersih selepas dimainkan. Gunakan kain yang lembut untuk membersihkan piano.
- 4 Tutup bahagian mata keyboard selepas digunakan.
- 5 Jangan duduk di atas mata keyboard atau bersandar pada badan piano.

Artikulasi

Artikulasi dalam piano menjadikan muzik lebih baik dan dapat dijiwai oleh pendengar. Artikulasi bergantung pada penjarian, cara menekan mata keyboard sama ada lembut atau kuat serta interaksi antara setiap notasi yang dimainkan pada piano.

Artikulasi	Penerangan	Notasi
<i>Slur</i>	Main not secara bersambung.	
<i>Legato</i>	Main not secara licin atau lancar.	
<i>Staccato</i>	Bermain secara pendek dan putus-putus. Pemain haruslah mengangkat jari secara cepat selepas menekan mata keyboard.	
<i>Tekanan</i>	Tekanan not, iaitu pemain haruslah memainkan not secara kuat dengan menekan mata keyboard secara lebih bertenaga.	
<i>Tenuto</i>	Bunyi panjang dan bertenaga. Pemain harus menekan mata keyboard mengikut nilai not dan mainkan secara bertenaga.	

Skel

Skel yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan skel menaik dan menurun dengan menggunakan tangan kanan dan tangan kiri. Gunakan kaedah penjarian yang betul secara berasingan dan hafalan.

Skel Major	Skel Minor	Skel Contrary Motion	Skel Kromatik
A major (2 oktaf)	B minor harmonik (2 oktaf)	A major (2 oktaf)	A♭ kromatik (2 oktaf)
E major (2 oktaf)	B minor melodik (2 oktaf)	A minor harmonik (unison)	C kromatik (2 oktaf)
B major (2 oktaf)	G minor harmonik (2 oktaf)		
B♭ major (2 oktaf)	G minor melodik (2 oktaf)		
E♭ major (2 oktaf)	C minor harmonik (2 oktaf)		
	C minor melodik (2 oktaf)		

(a) E♭ major (2 oktaf)

Fingerings for Treble staff:

- 2 1 2 3 4 1 2 3
- 1 2 3 4 1 2 3 2
- 1 4 3 2 1 3 2 1
- 4 3 2 1 2

Fingerings for Bass staff:

- 3 2 1 4 3 2 1 3
- 2 1 4 3 2 1 2 1
- 2 3 4 1 2 3 1 2
- 3 4 1 2 3 1 2 3

(b) G minor harmonik (2 oktaf)

Fingerings for Treble staff:

- 1 2 3 1 2 3 4 1
- 2 3 1 2 3 4 5 4
- 3 2 1 3 2 1 4 3
- 2 1 3 2 1

Fingerings for Bass staff:

- 5 4 3 2 1 3 2 1
- 4 3 2 1 3 2 1 2
- 3 1 2 3 4 1 2 3
- 1 2 3 4 5

(c) C minor melodik (2 oktaf)

Fingerings for Treble staff:

- 1 2 3 1 2 3 4 1
- 2 3 1 2 3 4 5 4
- 3 2 1 3 2 1 4 3
- 2 1 3 2 1

Fingerings for Bass staff:

- 5 4 3 2 1 3 2 1
- 4 3 2 1 3 2 1 2
- 3 1 2 3 4 1 2 3
- 1 2 3 4 5

(d) *Contrary motion* A minor harmonik (unison)

Fingerings for Treble staff:

- 1 2 3 1 2 3 4 1
- 2 3 1 2 3 4 5 4
- 3 2 1 3 2 1 4 3
- 2 1 3 2 1

Fingerings for Bass staff:

- 1 2 3 1 2 3 4 1
- 2 3 1 2 3 4 5 4
- 3 2 1 3 2 1 4 3
- 2 1 3 2 1

(e) C kromatik (2 oktaf)

Arpeggio

Arpeggio yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan arpeggio menaik dan menurun dengan menggunakan tangan kanan dan tangan kiri. Gunakan kaedah penjarian yang betul secara berasingan, serentak dan hafalan.

Arpeggio Major	Arpeggio Minor
A major (2 oktaf serentak kiri dan kanan)	G minor (2 oktaf serentak kiri dan kanan)
E major (2 oktaf berasingan)	B minor (2 oktaf berasingan)
B major (2 oktaf berasingan)	C minor (2 oktaf berasingan)
B♭ major (2 oktaf berasingan)	
E♭ major (2 oktaf berasingan)	

(a) E♭ major (2 oktaf berasingan)

(b) C minor (2 oktaf berasingan)

Latihan

Mainkan latihan piano mengikut skor di bawah.

(a)

(b)

Bacaan Semerta

Mainkan melodi secara bacaan semerta dengan betul.

(a)

(b)

Mengusik Resah
Audio 39: Piano
Audio 40: Iringan

Persembahan Piano Solo

Mengusik Resah

Ciptaan: Dzurri

♩ = 65 Balada

Piano

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

Fine

Hungarian Dance No. 5
Audio 41: Piano
Audio 42: Irlang

Hungarian Dance No. 5

♩ = 110 Disco

Ciptaan: Johannes Brahms
Gubah semula: Dzurri

Piano

mp

mf

p

f

mp

mf

22

29

Fine

f

ff

- 6.3.1
- 6.3.2
- 6.3.3
- 6.3.4
- 6.3.5
- 6.3.6
- 6.3.7
- 6.3.8

- Rancang dan sediakan latihan bacaan semerta. Berikan masa seminit untuk murid meneliti skor bacaan semerta.
- Galakkan murid bermain dengan tangan kanan dan tangan kiri secara serentak.
- Sediakan skel dan arpegio lain bagi memenuhi SP 6.3.2 dan 6.3.6.
- Pilih lagu solo yang sesuai dengan murid bagi memenuhi SP 6.3.8.

Gitar

Perkembangan reka bentuk dan teknologi gitar pada masa ini sangat meluas. Terdapat variasi gitar dari segi bentuk, warna, penambahan fret serta penambahan bilangan tali pada leher gitar yang pada asalnya hanya enam. Antara variasi bentuk gitar ialah *Flying V*, iaitu bentuk badan gitar seperti huruf V. Bentuk *semi hollow* atau *semi acoustic* pula diinspirasikan daripada bentuk violin yang mempunyai lubang pada bahagian atas dan bawah badan gitar.

Pengendalian dan Penjagaan Gitar

- 1 Pastikan gitar tidak berada pada suhu yang melampau sehingga boleh mengakibatkan leher gitar bengkok, cat serta badan gitar mengalami kerosakan.
- 2 Lap tali, badan dan leher gitar dengan menggunakan kain yang kering untuk mengelakkan gitar daripada berkarat.
- 3 Gunakan *guitar stand* untuk meletakkan gitar. Elakkan meletakkan gitar dalam posisi tersandar atau terbaring.
- 4 Simpan gitar di dalam beg atau bekas simpanan gitar (*hardcase*).
- 5 Semak semua aksesori pada bahagian gitar dan ketatkan mana-mana bahagian gitar yang telah longgar, terutamanya skru di bahagian *tuning*.
- 6 Longgarkan tali gitar sekiranya tidak dimainkan untuk jangka masa yang lama.

Teknik Bermain Gitar

Teknik	Penerangan	Gambar
Hammer 	<p>Terdapat dua jenis <i>hammer</i>, iaitu <i>hammer on</i> dan <i>pull off</i>.</p> <p>(i) <i>Hammer on</i> ialah teknik bermain gitar dengan menggunakan dua jari dalam satu petikan dan menolak jari ke atas untuk menghasilkan <i>slur</i>.</p> <p>(ii) <i>Pull off</i> pula ialah teknik bermain gitar dengan menolak jari ke bawah dalam satu petikan.</p>	
Slide 	<p>Teknik jari tangan kiri yang diluncurkan atau digeser ketika dimainkan dengan menggunakan jari yang sama. Bunyi yang dihasilkan hampir sama dengan <i>hammer</i> tetapi <i>slide</i> mampu meluncur jari pada not yang lebih tinggi dan meluncur kembali ke bawah atau pada pic yang normal.</p>	
Bending 	<p><i>Bending</i> ialah pertukaran not tanpa menggerakkan jari pada fret yang lain. <i>Bending</i> terbahagi kepada dua pergerakan, iaitu <i>pre bending</i> dan <i>release</i>. <i>Pre bending</i> dilakukan dengan menolak jari secara menegak (vertikal) sehingga pic berubah lebih tinggi daripada asal. <i>Release</i> pula berlaku apabila jari kembali kepada kedudukan dan pic asal.</p>	

Skel

Skel yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan skel menaik dan menurun dengan penjarian yang betul secara hafalan menggunakan teknik *alternate picking*.

Skel Major	Skel Minor	Skel Kromatik
A major (2 oktaf)	B minor harmonik (2 oktaf)	D kromatik (1 oktaf)
G major (2 oktaf)	B minor melodik (2 oktaf)	
	E minor harmonik (2 oktaf)	
	E minor melodik (2 oktaf)	

(a) G major (2 oktaf)

⑥ ⑤ ④ ③ ② ① ② ③ ④ ⑤ ⑥

2 4 1 2 3 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1 4 2 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2

(b) B minor harmonik (2 oktaf)

⑤ ④ ③ ② ① ② ③ ④ ⑤

1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 1 2 1 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

(c) E minor melodik (2 oktaf)

⑥ ⑤ ④ ③ ② ③ ④ ⑤ ⑥

0 1 2 4 1 1 3 4 1 2 4 1 3 1 2 2 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2 1 0

(d) D kromatik (1 oktaf)

④ ③ ② ② ③ ④

0 1 2 3 4 0 1 2 3 0 1 2 3 2 1 0 3 2 1 0 4 3 2 1 0

(e) *Broken chords* G major (1 oktaf)

⑥ ③ ② ① ② ⑥

2 0 3 0 4 0 3 0 2

(f) Double stop skel F dalam jeda ke-6 (1 oktaf)

1 4 4 2 2 4 4 2 4 4 2 4 4 1

1 4 4 2 2 3 3 3 3 3 3 3 3 2

Arpeggio

Arpeggio yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan arpeggio menaik dan menurun dengan menggunakan penjarian yang betul secara berasingan dan hafalan.

Arpeggio Major	Arpeggio Minor
G major (2 oktaf)	E minor (2 oktaf)
A major (2 oktaf)	B minor (2 oktaf)

(a) A major (2 oktaf)

(b) B minor (2 oktaf)

Latihan

Mainkan latihan gitar mengikut skor di bawah.

(a)

(b)

Bacaan Semerta

Mainkan melodi secara bacaan semerta dengan betul.

(a)

(b)

 Mi Favorita
Audio 43: Gitar
Audio 44: Iringan

Persembahan Gitar Solo

Mi Favorita

♩ = 100 Waltz

Ciptaan: Daniel Fortea
Gubahan semula: Dzurri

The sheet music consists of ten staves of musical notation for guitar solo. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a time signature of 3/4. It features a dynamic of Em followed by a measure of B. The second staff begins with a dynamic of mp. The third staff starts with a dynamic of f, followed by E⁷. The fourth staff starts with a dynamic of Am⁷, followed by Em, B, and Em. The fifth staff starts with a dynamic of f, followed by p. The sixth staff starts with a dynamic of f, followed by mp. The seventh staff starts with a dynamic of Em, followed by B. The eighth staff starts with a dynamic of f. The ninth staff starts with a dynamic of Em, followed by D, Am⁷, and B. The tenth staff starts with a dynamic of G, followed by B, C, and mp. The eleventh staff starts with a dynamic of Am, followed by B, Em, and Fine.

7

My Life

My Life
Audio 45: Gitar
Audio 46: Iringan

♩ = 120 Swing

120 Swing

Dm⁷ Am⁷ B♭

mp

This section shows the first three measures of the musical score. It starts with a Dm⁷ chord, followed by an Am⁷ chord, and then a B♭ chord. The dynamic is marked as *mp*.

Ciptaan: Dzurri

4 Fmaj⁷ Gm⁷ Dm⁷ 1.

B♭

This section shows measures 4 through 6. It includes chords Fmaj⁷, Gm⁷, and Dm⁷. Measure 6 concludes with a B♭ chord and a first ending bracket.

8 A⁷ 1. 2. B♭maj⁷ A⁷ Dm⁷ D⁷ Gm⁷

f

This section shows measures 8 through 10. It includes chords A⁷, B♭maj⁷, A⁷, Dm⁷, D⁷, and Gm⁷. Measure 10 concludes with a dynamic *f*.

12 C⁷ Fmaj⁷ 1. 2. F#m^{7(b5)} Gm⁷

p *f*

This section shows measures 12 through 14. It includes chords C⁷, Fmaj⁷, F#m^{7(b5)}, and Gm⁷. Measures 12 and 13 conclude with dynamics *p* and *f* respectively.

16 C⁷ Fmaj⁷ 1. 2. Gm⁷

mf *f*

This section shows measures 16 through 18. It includes chords C⁷, Fmaj⁷, and Gm⁷. Measures 16 and 17 conclude with dynamics *mf* and *f* respectively.

20 A⁷ Dm Dm/C B♭ A⁷ Dm Dm/C

mf *mp*

This section shows measures 20 through 22. It includes chords A⁷, Dm, Dm/C, B♭, A⁷, Dm, and Dm/C. Measures 20 and 21 conclude with dynamics *mf* and *mp* respectively.

24 B♭maj⁷ A⁷ Dm Dm/C B♭ A⁷ Dm⁷ Fine

p *f*

This section shows measures 24 through 26. It includes chords B♭maj⁷, A⁷, Dm, Dm/C, B♭, A⁷, and Dm⁷. Measures 24 and 25 conclude with dynamics *p* and *f* respectively. The piece ends with a "Fine" marking.

- 6.4.1
- 6.4.2
- 6.4.3
- 6.4.4
- 6.4.5
- 6.4.6
- 6.4.7
- 6.4.8

- Rancang dan sediakan latihan bacaan semerta. Berikan masa seminit untuk murid meneliti skor bacaan semerta.
- Sediakan skel dan arpegio lain bagi memenuhi SP 6.4.2 dan 6.4.6.
- Pilih lagu solo yang sesuai dengan murid bagi memenuhi SP 6.4.8.

: Mengaplikasi

Violin

Violin telah banyak mengalami perubahan dari segi fizikal, material untuk menghasilkannya, serta keupayaan bunyinya. Kini, terdapat violin elektrik yang boleh mengeluarkan pelbagai kesan bunyi seperti *flanger* dan *distortion*. Walaupun perubahan dilakukan, cara permainannya masih dikekalkan dengan kaedah menggesek (bowing) dan memetik (pluck).

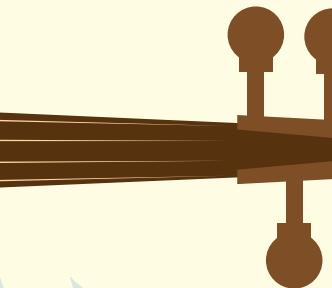
Material selain kayu seperti plastik dan kristal.

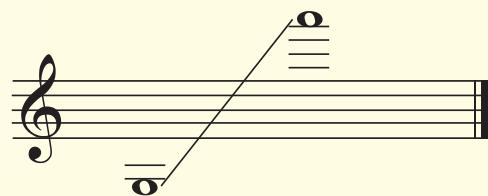
Badan violin bercorak dan berwarna.

Violin elektrik/
silent violin.

Julat (range)

Pengendalian dan Penjagaan Violin

- 1 Letakkan violin dengan cara yang selamat untuk mengelakkan badannya calar atau pecah.
- 2 Jangan biarkan violin terdedah pada suhu panas atau lembap.
- 3 Jangan tanggalkan semua tali violin apabila mahu menggantikan tali yang baharu bagi mengekalkan kedudukan *bridge* dan *sound post*.
- 4 Jangan letakkan terlalu banyak rosin pada penggesek dan longgarkan rerambut penggesek setelah selesai bermain.
- 5 Lap penggesek dan badan violin dengan menggunakan kain lembut. Elakkan memegang rerambut violin.
- 6 Simpan violin di dalam bekas atau beg violin selepas selesai bermain.

Kedudukan *sound post* dalam badan violin.

Sound post ialah kayu berbentuk silinder bersaiz kecil yang diperbuat daripada kayu dan terletak pada bahagian dalam violin. Pastikan violin tidak terhentak atau terjatuh bagi mengelakkan *sound post* tertanggal kerana boleh menjadikan kualiti bunyi.

Teknik Bermain Violin

Teknik	Penerangan	Notasi
<i>Staccato</i>	Teknik <i>staccato</i> dilakukan dengan melantunkan penggesek pada tali secara cepat.	
<i>Pizzicato</i> dan <i>Arco</i>	Teknik <i>pizzicato</i> dilakukan dengan memetik tali violin menggunakan jari telunjuk tangan kanan tanpa melepaskan penggesek dari tangan. Sebutan lain untuk teknik ini ialah <i>pizz</i> . Apabila kembali kepada asal (gesekan), teknik ini dikenali sebagai <i>arco</i> .	

Skel

Skel yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan skel dengan menggunakan teknik *slur* 2 kuaver dalam satu gesekan secara *open string* dan *separate bows* menaik dan menurun serta secara hafalan.

Skel Major	Skel Minor	Skel Kromatik
E major (1 oktaf)	A minor harmonik (2 oktaf)	D kromatik (1 oktaf)
E♭ major (1 oktaf)	A minor melodik (2 oktaf)	
A♭ major (1 oktaf)	D minor harmonik (2 oktaf)	
B♭ major (2 oktaf)	D minor melodik (2 oktaf)	
D major (2 oktaf)		

(a) E major (1 oktaf)

Sheet music for E major (1 oktaf) in 4/4 time. The notes are arranged in a single line on a staff. Below the staff, each note has a corresponding number indicating its fret position on a guitar neck.

Fret positions: 1 2 3 0 1 2 3 4 3 2 1 0 3 2 1

(b) D major (2 oktaf)

Sheet music for D major (2 oktaf) in 4/4 time. The notes are arranged in a single line on a staff. Below the staff, each note has a corresponding number indicating its fret position on a guitar neck.

Fret positions: 0 1 2 3 0 1 2 1 2 3 4 1 2 3 4 3 2 1 4 3 2 1 2 1 0 3 2 1 0

(c) A minor harmonik (2 oktaf)

Sheet music for A minor harmonik (2 oktaf) in 4/4 time. The notes are arranged in a single line on a staff. Below the staff, each note has a corresponding number indicating its fret position on a guitar neck.

Fret positions: 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 2 1 0 3 2 1 0 3 2 1 0 3 2 1

(d) A minor melodik (2 oktaf)

Sheet music for A minor melodik (2 oktaf) in 4/4 time. The notes are arranged in a single line on a staff. Below the staff, each note has a corresponding number indicating its fret position on a guitar neck.

Fret positions: 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 2 1 0 3 2 1 0 3 2 1 0 3 2 1

(e) D kromatik (1 oktaf)

Sheet music for D kromatik (1 oktaf) in 4/4 time. The notes are arranged in a single line on a staff. Below the staff, each note has a corresponding number indicating its fret position on a guitar neck.

Fret positions: 0 1 1 2 2 3 4 0 1 1 2 2 3 2 2 1 1 0 4 3 2 2 1 1 0

Arpeggio

Arpeggio yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan arpeggio dengan menggunakan teknik *slur* 3 kuaver dalam satu gesekan secara *open string* dan *separate bows* menaik dan menurun secara hafalan dalam kord primer.

Arpeggio Major	Arpeggio Minor	Dominant Sevenths
E major (1 oktaf)	E minor (1 oktaf)	C major
G major (2 oktaf)	A minor (2 oktaf)	G major
D major (2 oktaf)	D minor (2 oktaf)	D major
A major (2 oktaf)	G minor (2 oktaf)	
B♭ major (2 oktaf)		

(a) E major (1 oktaf)

(b) B♭ major (2 oktaf)

(c) E minor (1 oktaf)

(d) C dominant sevenths (1 oktaf)

0 2 0 2 3 2 0 2 0   3 1 3 1 2 1 3 1 3
0 2 0 2 3 2 0 2 0   0 2 0 2 3 2 0 2 0

Latihan

Mainkan latihan violin mengikut skor di bawah.

(a)

(b)

Bacaan Semerta

Mainkan melodi secara bacaan semerta dengan betul.

(a)

(b)

Persembahan Violin Solo

Keroncong Ratu Hati
Audio 47: Violin
Audio 48: Iringan

Keroncong Ratu Hati

47 48

$\text{♩} = 110$ Keroncong

Ciptaan: Dzurri

Sheet music for Keroncong Ratu Hati, Violin Solo.

Key signature: B-flat major (two flats). Time signature: Common time (indicated by '4').

Measure 1: Cm (3 measures) p

Measure 4: Fm (3 measures) mp

Measure 8: C⁷ (measures 8-11) mf

Measure 12: Cm (3 measures) G (3 measures) Cm

Measure 16: G⁷ (3 measures) Cm (3 measures) $\text{B}_{\flat}$ (1 measure) Fm (3 measures)

Measure 24: G (3 measures) ff

Measure 28: C (3 measures) Fm (3 measures) f

Measure 32: G (3 measures) Cm (3 measures) **Fine** f

La Cumparsita
Audio 49: Violin
Audio 50: Iringan

La Cumparsita

♩ = 60 Tango

Ciptaan: Gerardo Matos Rodriguez
Gubahan semula: Dzurri

The musical score consists of eight staves of music for violin. The key signature is one sharp (F# major). The time signature is common time (indicated by '2'). The tempo is 60 Tango. The score includes dynamic markings such as *p*, *f*, *mp*, *ff*, *pizz.*, and *arco*. Chords labeled include D, Gm, and Cm. Measure numbers 1 through 33 are indicated on the left side of each staff.

- 6.5.1
- 6.5.2
- 6.5.3
- 6.5.4
- 6.5.5
- 6.5.6

- Rancang dan sediakan latihan bacaan semerta. Berikan masa seminit untuk murid meneliti skor bacaan semerta.
- Sediakan skel dan arpegio lain bagi memenuhi SP 6.5.2 dan 6.5.4.
- Pilih lagu solo lain yang sesuai dengan murid bagi memenuhi SP 6.5.6.

: Mengaplikasi

Flut

Flut merupakan alat tiup kayu. Walaupun diklasifikasikan sebagai alat tiup kayu, flut moden diperbuat daripada logam. Flut moden yang biasa digunakan pada masa ini ialah hasil ciptaan Theobald Boehm (1784 – 1881). Flut merupakan alat muzik bukan transpos. Bunyi flut dihasilkan apabila lubang embusur ditiup. Pic atau bunyi yang dihasilkan adalah seperti apa yang ditulis atau dinotasikan.

Pengendalian dan Penjagaan Flut

- 1 Elakkan memegang flut dengan kuat di bahagian yang ada kekunci kerana kekunci boleh menjadi bengkok dan merosakkan pad.
- 2 Pegang di bahagian yang tiada kekunci dan pusing masuk secara perlahan-lahan untuk memasangnya.
- 3 Jangan simpan flut di tempat yang mempunyai suhu melampau.
- 4 Simpan flut di dalam bekasnya apabila tidak digunakan.
- 5 Pastikan kedudukan kekunci menghadap ke atas apabila memegang atau meletakkan alat.
- 6 Lap bahagian dalam flut dengan menggunakan kain lembut (gauze) dan *cleaning rod*.
- 7 Gunakan *powder paper* untuk mengeringkan pad dengan cara meletakkan kertas pembersih (*cleaning paper*) beberapa kali di antara lubang ton dengan pad. Jangan keluarkan kertas pembersih semasa kekunci masih tertutup.
- 8 Bersihkan kotoran pada keseluruhan bahagian flut dengan menggunakan *polishing cloth*.
- 9 Letakkan *key oil* pada kekunci jika tidak berfungsi dengan baik.
- 10 Laraskan *tone reflector* untuk tujuan penalaan.

Nota: Lakukan langkah (9) dan (10) dengan bantuan guru.

Skel

Skel yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan skel menaik dan menurun secara hafalan dengan menggunakan teknik *slurred* dan *tongued*.

Skel Major	Skel Minor	Skel Kromatik
B♭ major (a twelfth)	A minor (a twelfth)	F kromatik (1 oktaf)
D major (2 oktaf)	D minor harmonik (2 oktaf)	
F major (2 oktaf)	D minor melodik (2 oktaf)	
G major (2 oktaf)	E minor harmonik (2 oktaf)	
	E minor melodik (2 oktaf)	
	G minor harmonik (2 oktaf)	
	G minor melodik (2 oktaf)	

(a) F major (2 oktaf)

(b) G minor harmonik (2 oktaf)

(c) G minor melodik (2 oktaf)

Arpeggio

Arpeggio yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan arpeggio menaik dan menurun secara hafalan dengan penjarian yang betul dalam kord primer.

Arpeggio Major	Arpeggio Minor
D major (2 oktaf)	D minor (2 oktaf)
F major (2 oktaf)	E minor (2 oktaf)
G major (2 oktaf)	G minor (2 oktaf)

(a) D major (2 oktaf)

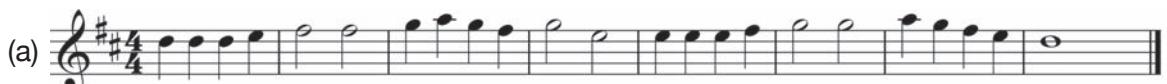
(b) F major (2 oktaf)

(c) E minor (2 oktaf)

Latihan

Letakkan frasa dan mainkan keratan skor di bawah.

(a)

(b)

(c)

(d)

Bacaan Semerta

Mainkan melodi di bawah secara semerta dengan betul.

(a)

(b)

(c)

(d)

Persembahan Flut Solo

Lagu Tiga Kupang
Audio 51: Flut
Audio 52: Iringan

Lagu Tiga Kupang

$\text{♩} = 120$ Pop (Light Funk)

Lagu rakyat

1 F

mp

5

C⁷ F

8

9 F

mp

13 C

C⁷ F Fine

17 B_b

mf B_b⁷ F

21 B_b

B_b⁷ G C D.S. al Fine

Chester
Audio 53: Flut
Audio 54: Iringan

Chester

Ciptaan: William Bilings

♩ = 95 Country

1 B♭ E♭ B♭ E♭ F⁷ B♭

5 B♭ E♭ B♭ E♭ Cm F

9 B♭ E♭ B♭ E♭ B♭ E♭ B♭

13 Gm Cm F E♭ F B♭

Fine

Penjarian bagi Flut

○ Buka atau lepas

● Tutup atau tekan

Tangan kiri

Tangan kanan

C	C[#] D_b	D	D[#] E_b	E	F

F[#] G_b	G	G[#] A_b	A	A[#] B_b*	B

C	C[#] D_b	D	D[#] E_b	E	F

F[#] G_b	G	G[#] A_b	A	A[#] B_b	B

C	C[#] D_b	D	D[#] E_b	E	F

F[#] G_b	G	G[#] A_b	A	A[#] B_b	B	C

- 6.6.1
- 6.6.2
- 6.6.3
- 6.6.4
- 6.6.5
- 6.6.6

- Rancang dan sediakan latihan bacaan semerta. Berikan masa seminit untuk murid meneliti skor bacaan semerta.
- Sediakan skel dan arpegio lain bagi memenuhi SP 6.6.2 dan 6.6.4.
- Pilih lagu solo lain yang sesuai dengan murid bagi memenuhi SP 6.6.6.

: Mengaplikasi

Klarinet

Klarinet merupakan alat muzik transpos. Klarinet terbahagi kepada tiga bahagian, iaitu bahagian kepala, badan dan *bell*. Terdapat tiga jenis klarinet, iaitu klarinet A, klarinet E $\flat$ dan klarinet B $\flat$. Klarinet B $\flat$ ialah klarinet yang biasa digunakan dalam ensemble.

Pengendalian dan Penjagaan Klarinet

- 1 Pastikan tekanan berlebihan tidak dikenakan pada kekunci apabila memegang dan memasang klarinet.
- 2 Sapukan *cork grease* pada bahagian sambungan. Kemudian, sambungkan bahagian klarinet dengan memusing masuk secara perlahan-lahan.
- 3 Simpan klarinet di tempat yang bersuhu bilik.
- 4 Simpan klarinet di dalam bekasnya apabila tidak digunakan.
- 5 Letakkan klarinet pada *stand*. Sekiranya klarinet berada pada kedudukan baring, pastikan lubang ton menghala ke atas.
- 6 Lap bahagian dalam klarinet dengan menggunakan kain yang lembut.
- 7 Gunakan *powder paper* untuk mengeringkan *pad* dengan cara meletakkan kertas di antara lubang ton dengan *pad*.
- 8 Bersihkan kotoran pada keseluruhan badan klarinet dengan menggunakan *polishing cloth*.

Skel

Skel yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan skel menaik dan menurun secara hafalan dengan menggunakan teknik *slurred* dan *tongued*.

Skel Major	Skel Minor	Skel Kromatik
D major (1 oktaf)	A minor harmonik (2 oktaf)	C kromatik (1 oktaf)
A major (1 oktaf)	A minor melodik (2 oktaf)	
B♭ major (1 oktaf)	D minor harmonik (2 oktaf)	
C major (2 oktaf)	D minor melodik (2 oktaf)	
F major (2 oktaf)	G minor harmonik (2 oktaf)	
	G minor melodik (2 oktaf)	

(a) D major (1 oktaf)

(b) G minor harmonik (2 oktaf)

(c) G minor melodik (2 oktaf)

(d) C kromatik (1 oktaf)

Arpegio

Arpegio yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan arpegio menaik dan menurun dengan penjarian yang betul secara hafalan dengan menggunakan teknik *slurred* dan *tongued* dalam kord primer.

Arpegio Major	Arpegio Minor
D major (1 oktaf)	A minor (2 oktaf)
A major (1 oktaf)	D minor (2 oktaf)
B♭ major (1 oktaf)	G minor (2 oktaf)
C major (2 oktaf)	
F major (2 oktaf)	

(a) B♭ major (1 oktaf)

(b) F major (2 oktaf)

(c) G minor (2 oktaf)

Latihan

Letakkan frasa dan mainkan keratan skor di bawah.

(a)

(b)

(c)

(d)

(e)

Bacaan Semerta

Mainkan melodi secara bacaan semerta dengan betul.

(a)

(b)

(c)

(d)

 Terbang Tinggi
Audio 55: Klarinet
Audio 56: Iringan

Persembahan Klarinet Solo

Terbang Tinggi

Ciptaan: Wills Gambir

$\text{♩} = 95$ Inang

Musical score for measure 1: Treble clef, 4/4 time, key signature of two sharps. Dynamics: *mp*. The melody consists of eighth and sixteenth notes.

Musical score for measure 5: Treble clef, 4/4 time, key signature of two sharps. Dynamics: *mf*. The melody continues with eighth and sixteenth notes.

Musical score for measure 9: Treble clef, 4/4 time, key signature of two sharps. Dynamics: *mf*. The melody continues with eighth and sixteenth notes.

Musical score for measure 13: Treble clef, 4/4 time, key signature of two sharps. Dynamics: *f*. The melody concludes with a final flourish. The word "Fine" is written above the ending bracket.

Pusing-pusing Keliling

Lagu rakyat

$\text{♩} = 80$ Foxtrot

1

5

9

13

Penjarian bagi Klarinet B♭

○ Buka atau lepas

● Tutup atau tekan

- 6.7.1
- 6.7.2
- 6.7.3
- 6.7.4
- 6.7.5
- 6.7.6

- Rancang dan sediakan latihan bacaan semerta. Berikan masa seminit untuk murid meneliti skor bacaan semerta.
- Sediakan skel dan arpeggio lain bagi memenuhi SP 6.7.2 dan 6.7.4.
- Pilih lagu solo lain yang sesuai dengan murid bagi memenuhi SP 6.7.6.

: Mengaplikasi

Trompet

Trompet merupakan alat muzik transpos dan dipercayai telah mula digunakan sejak 3000 tahun yang lalu di Mesir. Dahulu trompet digunakan sebagai alat semboyan dalam upacara keagamaan dan ketenteraan. Namun, kini trompet juga digunakan dalam persembahan muzik moden. Trompet dikategorikan sebagai alat muzik bras. Ketika meniup trompet, pemain perlu merapatkan bibir ke pelekap mulut (mouthpiece). Tiupan tersebut akan menghasilkan aliran angin yang disalurkan ke dalam paip dan seterusnya bergetar serta menghasilkan pic. Pada asalnya, trompet diperbuat daripada logam tetapi kini terdapat juga trompet yang diperbuat daripada plastik.

Pengendalian dan Penjagaan Trompet

- 1 Letakkan minyak injap (valve oil) pada injap (valve) supaya mudah digerakkan.
- 2 Pastikan setiap injap dipasang dengan betul mengikut nombornya ketika memasangnya semula.
- 3 Letakkan minyak injap pada semua penyambung paip (slide valve) dan *tuning slide* agar mudah ditanggalkan atau dibuka.
- 4 Jangan menekan pelekap mulut (mouthpiece) terlalu ke dalam kerana hal ini akan menyebabkan pelekap mulut terlalu ketat dan sukar ditanggalkan.
- 5 Pastikan trompet diletakkan di tempat yang selamat. Baringkan trompet dengan paip injap kedua menghala ke atas.
- 6 Buang air liur yang terdapat di dalam trompet setelah selesai bermain. Lap trompet dengan menggunakan kain lembut dan kering sebelum disimpan di dalam bekasnya (casing).

Skel

Skel yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan skel menaik dan menurun secara hafalan dengan menggunakan teknik *slurred* dan *tongued*.

Skel Major	Skel Minor	Skel Kromatik
E major (1 oktaf)	C minor harmonik (1 oktaf)	C kromatik (1 oktaf)
E♭ major (1 oktaf)	C minor melodik (1 oktaf)	
A major (a twelfth)	E minor harmonik (1 oktaf)	
	E minor melodik (1 oktaf)	

(a) E major (1 oktaf)

(b) E♭ major (1 oktaf)

(c) C minor harmonik (1 oktaf)

(d) C kromatik (1 oktaf)

Arpeggio

Arpeggio yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan arpeggio menggunakan teknik *slurred* dan *tongued* secara menaik dan menurun secara hafalan dalam kord primer.

Arpeggio Major	Arpeggio Minor
E major (1 oktaf)	C minor (1 oktaf)
E♭ major (1 oktaf)	E minor (1 oktaf)
	A minor (a twelfth)

(a) E major (1 oktaf)

(b) E♭ major (1 oktaf)

(c) C minor (1 oktaf)

Latihan

Letakkan frasa dan mainkan keratan skor di bawah.

(a)

(b)

(c)

(d)

Bacaan Semerta

Mainkan melodi di bawah secara semerta dengan betul.

(a)

(b)

(c)

(d)

Persembahan Trompet Solo

Gunung Jerai
Audio 59: Trompet
Audio 60: Iringan

Gunung Jerai

Ciptaan: Saiful Bahri Elyas

= 100 Balada

1 C C Eb^o Dm⁷ G⁷ G⁷

5 G⁷ Dm⁷ G⁷ C G⁷

9 C C⁷ F F F#^o

13 C G⁷ C

17 G⁷ C

21 D⁷ D⁷ Dm⁷ G⁷

25 C F F F#^o

29 C G⁷ C Fine

f *mf* *mf* *f*

Musical score for 'Gunung Jerai' featuring eight staves of music. The score includes dynamic markings such as *f* (fortissimo), *mf* (mezzo-forte), and *mf* (mezzo-forte) at various points. The music consists of eighth and sixteenth note patterns, primarily in the treble clef. Chords indicated above the staff include C, G⁷, Eb^o, Dm⁷, G⁷, C, G⁷, D⁷, D⁷, F, F, F#^o, C, G⁷, C, G⁷, C, F, F, F#^o, C, G⁷, C, and G⁷. The tempo is marked as = 100 Balada.

Inang Kenangan
Audio 61: Trompet
Audio 62: Iringan

Inang Kenangan

Ciptaan: Amir HN

$\text{♩} = 100$ Inang

Penjarian bagi Trompet

Buka atau lepas

Tutup atau tekan

A	A $\sharp$ /B $\flat$	B	C
C $\sharp$ /D $\flat$	D	D $\sharp$ /E $\flat$	E
F	F $\sharp$ /G $\flat$	G	G $\sharp$ /A $\flat$
A	A $\sharp$ /B $\flat$	B	C
C $\sharp$ /D $\flat$	D	D $\sharp$ /E $\flat$	E
F	F $\sharp$ /G $\flat$	G	G $\sharp$ /A $\flat$
A			

- 6.8.1
- 6.8.2
- 6.8.3
- 6.8.4
- 6.8.5
- 6.8.6

- Rancang dan sediakan latihan bacaan semerta. Berikan masa seminit untuk murid meneliti skor bacaan semerta.
- Sediakan skel dan arpeggio lain bagi memenuhi SP 6.8.2 dan 6.8.4.
- Pilih lagu solo lain yang sesuai dengan murid bagi memenuhi SP 6.8.6.

: Mengaplikasi

Gambus

Gambus merupakan alat muzik bertali yang menggunakan sistem gandaan tali. Gambus juga diklasifikasikan sebagai alat muzik kordofon. Di Malaysia, kebanyakan pemain gambus menggunakan gambus bertali sebelas. Kesemua tali pertama hingga kelima digandakan, manakala tali keenam hanya dipasang seutas sahaja dan bernada paling rendah. Permainan gambus banyak memfokuskan maqam (skel) dan taksim sebagai mukadimah atau permulaan lagu. Di Malaysia, gambus dimainkan secara solo dan popular dalam ensembel ghazal.

Pengendalian dan Penjagaan Gambus

- 1 Elakkan gambus daripada terkena sinaran matahari bersuhu tinggi.
- 2 Lakukan penalaan gambus secara berhati-hati kerana bahagian kepala dan leher gambus sangat sensitif.
- 3 Lapkan badan dan leher gambus apabila selesai bermain dengan menggunakan kain yang lembut dan kering.
- 4 Simpan gambus di dalam bekas atau beg yang disediakan apabila selesai bermain untuk mengelakkan leher gambus patah.

Teknik Bermain Gambus

Teknik	Penerangan	Notasi
Tenteng	Teknik ini merupakan teknik asas dalam permainan gambus. Pemain harus memetik tali ke bawah. Teknik ini hanya sesuai dimainkan untuk lagu yang bertempo sederhana atau lambat. Notasi yang biasa digunakan ialah krocet dan kuaver.	
Ketis	Teknik ini dilakukan dengan cara memetik tali ke bawah dan ke atas secara cepat. Kebiasaannya teknik ini dimainkan dalam nilai not yang kecil seperti semikuaver dan demisemikuaver.	
Laga Gong	Teknik ini dikenali sebagai oktaf dengan tremolo pendek. Pemain perlu memetik satu not tinggi dan melagakannya dengan satu not serendah satu oktaf ke bawah sambil melakukan tremolo pendek.	

Skel

Skel yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan skel menaik dan menurun secara hafalan menggunakan teknik petikan ke bawah dan ke atas.

Skel Major	Skel Minor	Maqam
A major (1 oktaf)	G minor harmonik (1 oktaf)	Kurd
B♭ major (1 oktaf)		

(a) A major (1 oktaf)

Musical notation for A major (1 octave) in treble clef, 4/4 time, and A major key signature (no sharps or flats). The melody consists of eighth notes and quarter notes.

(b) B♭ major (1 oktaf)

Musical notation for B flat major (1 octave) in treble clef, 4/4 time, and B flat major key signature (one flat). The melody consists of eighth notes and quarter notes.

(c) G minor harmonik (1 oktaf)

Musical notation for G minor harmonik (1 octave) in treble clef, 4/4 time, and G minor key signature (one flat). The melody consists of eighth notes and quarter notes.

(d) Maqam kurd

Musical notation for Maqam kurd in treble clef, 4/4 time, and no key signature. The melody consists of eighth notes and quarter notes.

Arpegio

Arpegio yang terdapat dalam jadual di bawah perlu dikuasai. Mainkan arpegio secara menaik dan menurun menggunakan teknik petikan ke bawah dan ke atas secara hafalan.

Arpegio Major	Arpegio Minor	Maqam
A major (1 oktaf)	G minor (1 oktaf)	Kurd
B♭ major (1 oktaf)		

(a) A major (1 oktaf)

(b) B♭ major (1 oktaf)

(c) G minor (1 oktaf)

(d) Maqam kurd

Latihan

Buat latihan gambus mengikut skor di bawah.

(a)

(b)

(c)

(d)

Bacaan Semerta

Mainkan melodi secara bacaan semerta dengan betul.

(a)

(b)

(c)

(d)

Persembahan Gambus Solo

Inang Semekar Kasih
Audio 63: Gambus
Audio 64: Iringan

Inang Semekar Kasih

Ciptaan: Dzurri

♩ = 100 Inang

1 D
2 A
3 A
4 Em
5 A
6 A
7 G
8 A
9 A
10 A
11 E7
12 A
13 A
14 A
15 A
16 A
17 D
18 A
19 E
20 A
21 A
22 A
23 D
24 A
25 A
26 A
27 D
28 A
29 C#
30 F#m
31 F#m
32 Fine
33 f

Pantun Si Dara Jelita

♩ = 100 Zapin

Ciptaan: Dzurri

1 D E♭ D E♭ D E♭ D

5 Gm F E♭ D Gm

9 Gm F

13 1. Gm | 2. Gm D

17 Gm D Gm Fine

f ff

The musical score consists of five staves of music. Staff 1 starts with a dynamic *f*. Staff 2 starts with a *Gm* chord. Staff 3 starts with a *F* chord. Staff 4 starts with a *Gm* chord. Staff 5 starts with a *D* chord. The score includes first and second endings for measures 13 and 14. Measure 17 ends with a dynamic *ff*.

- 6.9.1
- 6.9.2
- 6.9.3
- 6.9.4
- 6.9.5

- Rancang dan sediakan latihan bacaan semerta. Berikan masa seminit untuk murid meneliti skor bacaan semerta.
- Sediakan skel dan arpegio lain bagi memenuhi SP 6.9.2 dan 6.9.3.
- Pilih lagu solo lain yang sesuai dengan murid bagi memenuhi SP 6.9.5.

: Mengaplikasi

Glosari

adunan bunyi (mixing) proses membuang, memotong, menambah effect (fx), membuatimbangan bunyi dan menetapkan karakter alat muzik dengan kesesuaian gubahan lagu.

aftertouch sensitiviti tekanan pada mata keyboard yang diterjemahkan kepada MIDI. Bunyi yang terhasil bergantung pada durasi yang ditekan (note) dan seberapa kuat mata keyboard itu ditekan (velocity).

amplifier alat yang digunakan untuk meningkatkan bunyi.

arpeggio not-not dalam suatu kord dimainkan satu demi satu secara menaik atau menurun.

artikulasi teknik mendapatkan sebutan atau bunyi instrumen yang jelas dan penghasilan ton yang baik.

bacaan semerta memainkan skor secara spontan tanpa sebarang latihan.

bar ruang yang membahagikan nilai jumlah not mengikut detik berdasarkan meter.

broken chords (kord curai) not-not dalam suatu kord yang tidak dimainkan secara serentak, dimainkan dalam bentuk curai.

buka bahagian permulaan lagu (intro) dalam permainan gamelan.

diatonik not yang terdapat dalam tanda nada yang berkaitan.

dinamik tahap kekuatan dan kelembutan sesuatu bunyi.

embusur pembentukan mulut yang betul untuk memainkan alat tiupan.

ensembel gabungan kumpulan pemuzik atau kumpulan vokal.

fret bahagian khusus di atas papan jari bagi menentukan pic tertentu pada alat muzik seperti gitar dan lut.

garis bar garisan yang memisahkan di antara satu bar dengan bar yang lain.

garis leger garisan tambahan yang ditulis di atas atau di bawah baluk.

genre kategori atau jenis karya muzik yang dicirikan dengan sesuatu gaya, bentuk atau kandungan tertentu.

jeda jarak di antara dua not.

karnatak muzik tradisional yang dipelopori oleh masyarakat India Selatan.

keyboard elektronik alat muzik yang dapat mengenali signal MIDI.

koir kumpulan penyanyi yang dilatih untuk bernyanyi bersama dengan suara yang harmoni.

konsonan bunyi vokal yang awalannya selain huruf a, e, i, o, u.

mastering tahap akhir proses penyeragaman keseluruhan bunyi.

meter tanda masa.

MIDI Programming proses memasukkan not dan mengolah bunyi menggunakan program MIDI.

Musical Instrument Digital Interface (MIDI) sistem penghubung digital antara peranti dengan alat muzik.

nada sistem notasi atau ton berdasarkan skel.

note on signal yang terhasil apabila mata keyboard ditekan.

note off signal yang terhasil apabila mata keyboard dilepaskan.

nyanyian semerta menyanyikan skor secara spontan tanpa sebarang latihan.

patch change sistem yang mengubah suara atau bunyi instrumen MIDI daripada MIDI keyboard.

pelekap mulut (mouthpiece) mekanisme untuk menghasilkan bunyi bagi alat tiup.

penalaan (tuning) proses pelarasan pic alat muzik.

pensintesis (synthesizer) peralatan elektronik yang dapat menghasilkan pelbagai jenis bunyi.

piano roll berperanan mengubah dan menyunting *note on*, *note off* dan *velocity* MIDI yang dirakam.

pic bunyi tinggi atau rendah yang dinyanyikan atau dimainkan.

pitchbend signal yang terhasil semasa *wheel* atau *slider* pada MIDI keyboard digerakkan.

rakaman proses memasukkan data audio yang dirakam secara pelbagai runut.

semiton separuh atau setengah ton.

senandung (humming) melodi yang dinyanyikan tanpa lirik.

sewang persembahan kesenian tradisional suku kaum orang asli di Malaysia yang menggabungkan tarian, nyanyian dan permainan alat muzik.

skel susunan not menaik atau menurun secara bertangga dalam satu nada.

skor notasi muzik yang ditulis.

slur garisan melengkung yang menyambungkan not-not yang berlainan pic untuk dibunyikan secara bersambung.

solfia nyanyian menggunakan sebutan do, re, mi, fa dan sebagainya.

staccato simbol titik untuk dibunyikan secara pendek-pendek atau putus-putus.

tanda bar penamat tanda akhir sesebuah lagu.

tanda kromat merujuk tanda $\sharp$, $\flat$ dan $\natural$ yang tidak terdapat dalam tanda nada sesuatu skel.

tanda nada (key signature) tanda yang ditulis pada awal baluk bagi menunjukkan nada lagu.

tanda rehat simbol yang menunjukkan bilangan detik yang tidak dibunyikan.

tekanan (aksen) simbol yang menunjukkan not yang berkaitan diberikan lebih penekanan.

tempo kelajuan sesuatu muzik atau lagu.

tie garisan melengkung yang menyambungkan dua not yang sama pic.

ton kualiti bunyi.

tonik nama teknikal bagi not pertama dalam sesuatu skel.

triad gabungan not yang terdiri daripada not pertama, not ketiga dan not kelima dalam sesuatu skel.

triad tonik gabungan tiga not yang dimulai dengan not pertama, not ketiga dan not kelima dalam sesuatu skel.

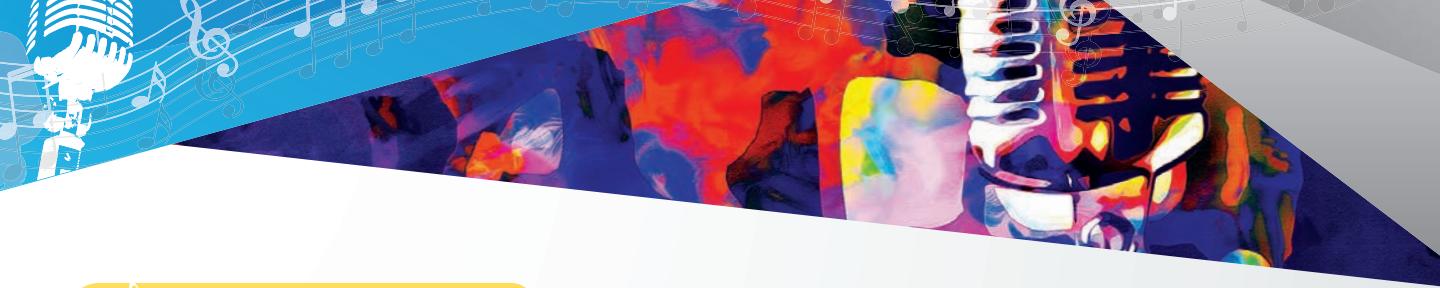
transpos menulis atau memainkan muzik dalam nada yang berlainan daripada nada asal.

velocity ukuran kekuatan bunyi daripada 0 hingga 127 yang digunakan untuk menerangkan *volume*.

Virtual Studio Technology (VST) alat simulasi yang dapat memanipulasikan alat muzik dan bunyi daripada MIDI.

VST Instrument (VSTi) program yang mensimulasikan bunyi alat muzik.

VST Effect program yang mengolah dan memberi *effect* (fx) pada data audio.

Senarai Rujukan

Ed Roseman, 2009. *Edly's Music Theory for Practical People*. United States of America: Musical Edventures.

Kamus Dewan Edisi Keempat, 2015. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Kamus Seni Muzik, 2009. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Margaret Richer, 2002. *Understand Music Theory*. Great Britain: An Hachette UK Company.

Mastor Jarkaseh, 2007. *Asas Pendidikan Muzik I*. Telok Intan: Swee Boon Press Sdn. Bhd..

Max Wade-Matthews, 2014. *The World Encyclopedia of Musical Instruments*. London: Anness Publishing Ltd..

Michael Pilhofer dan MM Holly Day, 2015. *Music Theory for Dummies*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc..

Mohd Azam Sulong dan Mastor Jarkaseh, 2009. *Asas Pendidikan Muzik II*. Telok Intan: Swee Boon Press Sdn. Bhd..

Mohd Azam Sulong dan Mastor Jarkaseh, 2011. *Asas Pendidikan Muzik III*. Telok Intan: Swee Boon Press Sdn. Bhd..

Patricia Matusky dan Tan Sooi Beng, 2012. *Muzik Malaysia: Tradisi Klasik, Rakyat dan Sinkretik*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.

Prima Muzik Sdn. Bhd., 2003. *Suara Merdeka*. Prima Muzik Sdn. Bhd.: Kuala Lumpur.

Radio Malaysia Kuala Lumpur, 1965. *Lagu-lagu Nasional Chiptaan Tanah Air*. Radio Malaysia Kuala Lumpur: Kuala Lumpur.

The Oxford Dictionary of Music, 1996. United Kingdom: Oxford University Press.

Dengan ini, **SAYA BERJANJI** akan menjaga buku ini dengan baiknya dan bertanggungjawab atas kehilangannya, serta mengembalikannya kepada pihak sekolah pada tarikh yang ditetapkan.

Skim Pinjaman Buku Teks				
Sekolah _____				
Tahun	Tingkatan	Nama Penerima		Tarikh Terima
Nombor Perolehan: _____				
Tarikh Penerimaan: _____				
BUKU INI TIDAK BOLEH DIJUAL				